Міністерство освіти і науки України
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Упровадження вуличної соціальної роботи в сфері сексуальної експлуатації

здобувача IV року навчання
групи САб-1-22-4.0д
ОПП Соціальна адвокація першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота
Прокопця Івана Юрійовича

Науковий керівник:
Сапіга Світлана Володимирівна,
доцент кафедри,
кандидат педагогічних наук, доцент

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Прокопець І. Ю. Впровадження вуличної соціальної роботи у сфері сексуальної експлуатації. – Кваліфікаційна робота бакалавра. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2026.

Об’єктом дослідження є процес соціальної роботи у сфері протидії сексуальній експлуатації та надання допомоги постраждалим особам; предметом – механізми та ефективність впровадження вуличної соціальної роботи у взаємодії з особами, які постраждали або перебувають у зоні ризику сексуальної експлуатації. У теоретичній частині розкрито сутність понять «вулична соціальна робота», «сексуальна експлуатація» та «засоби протидії сексуальній експлуатації»; охарактеризовано специфіку цільової групи, її ключові потреби, психологічні особливості та бар’єри доступу до соціальних послуг в умовах воєнного стану; проаналізовано нормативно-правову базу України й міжнародні стандарти; висвітлено принципи та технологічний алгоритм реалізації аутріч-діяльності. В емпіричній частині проведено якісне дослідження шляхом опитування соціальних працівників, що мали досвід роботи з постраждалими, для визначення реального стану та дефіцитів надання допомоги в Україні; верифіковано показники ефективності польових методів у м. Києві. За результатами дослідження розкрито специфіку трансформації методів вербування у цифровому середовищі та месенджерах. Розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності впровадження вуличної соціальної роботи на законодавчому й практичному рівнях; визначено ланцюжок перенаправлення постраждалих до спеціалізованих шелтерів неурядового сектору.

Ключові слова: вулична соціальна робота; сексуальна експлуатація; аутріч; бар’єри доступу; мобільні центри; неурядові організації; соціальна адвокація; соціальна робота.

ABSTRACT

Prokopets I. Yu. Implementation of street social work in the field of sexual exploitation. – . Bachelor's thesis. Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, 2026.

The object of the study is the process of social work in combating sexual exploitation and providing assistance to victims; the subject is the mechanisms and effectiveness of implementing street social work in interaction with persons who have suffered or are at risk of sexual exploitation. The theoretical part discloses the essence of the concepts “street social work”, “sexual exploitation”, and “means of counteracting sexual exploitation”; characterizes the specifics of the target group, its key needs, psychological features, and barriers to accessing social services under martial law; analyzes the regulatory framework of Ukraine and international standards; highlights the principles and technological algorithm of outreach activities. The empirical part presents a qualitative study based on interviews with social workers experienced in working with victims, aimed at determining the actual state and deficits of assistance provision in Ukraine; the effectiveness indicators of field methods in Kyiv are verified. Based on the research results, the specifics of the transformation of recruitment methods in the digital environment and messengers are revealed. Practical recommendations for improving the effectiveness of street social work at the legislative and practical levels are developed, and a clear chain of referral of victims to specialized shelters in the non-governmental sector is defined.

Keywords: street social work; sexual exploitation; outreach; barriers to access; mobile centers; non-governmental organizations; social advocacy; social work.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВУЛИЧНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

1.1. Концептуалізація вуличної соціальної роботи у системі протидії .....

1.2. Характеристика осіб, які постраждали або перебувають у зоні ризику

1.3. Технологічний алгоритм вуличної соціальної роботи: подолання бар'єрів

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

2.2. Аналіз результатів опитування: визначення основних моментів та

2.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності вуличної соціальної роботи

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження впровадження вуличної соціальної роботи у сфері сексуальної експлуатації зумовлена масштабністю й прихованістю цього явища, що створює складні умови для виявлення постраждалих та організації ефективної допомоги. .....

.....

Соціальні працівники дедалі частіше стикаються з тим, що традиційні інституційні форми підтримки не охоплюють тих груп, які перебувають поза межами офіційних сервісів і не звертаються по допомогу через страх, недовіру, попередній травматичний досвід або ризики переслідування.

Вулична робота дає змогу налагодити контакт із людьми, які переживають сексуальну експлуатацію, у їхньому звичному середовищі, що підсилює шанси на встановлення довірливої комунікації. Саме тому потреба в розвитку та дослідженні цього напряму зростає, оскільки він здатний охопити найбільш вразливі групи, які не потрапляють до статистики й не отримують підтримки через формальні канали.

Сексуальна експлуатація характеризується високим рівнем мобільності, небезпечними формами контролю та жорсткими механізмами впливу на постраждалих, що значно ускладнює можливості для їх самостійного виходу з експлуататативних ситуацій. У таких умовах вулична соціальна робота стає інструментом першого контакту, який здатен створити для людини хоча б мінімальну точку опори. Залучення фахівців у середовище, де перебувають експлуатовані особи, дозволяє швидше ідентифікувати ризики, фіксувати зміни у стані та поведінці постраждалих, пропонувати невідкладну підтримку, а також спрямовувати до безпечних сервісів. Важливою є й профілактична функція такого формату діяльності, оскільки контакт із групами ризику дає змогу запобігати подальшому поглибленню експлуатації, формувати усвідомлення небезпек та пропонувати альтернативні ресурси.

Зміни соціально-економічних умов, наслідки воєнних дій, зростання внутрішньої та зовнішньої міграції підсилюють вразливість людей, які опиняються в ситуаціях примусу, обману або залучення до секс-індустрії. У таких обставинах вулична соціальна робота набуває додаткового значення як механізм реагування на кризові процеси. Вона дає можливість вчасно виявляти нові форми експлуатації, які з’являються внаслідок нестабільності, та адаптувати підходи до підтримки. Соціальні працівники, що працюють у польових умовах, мають змогу отримувати інформацію безпосередньо з середовища, що дозволяє

точніше розуміти потреби і бар’єри постраждалих, а також визначати системні прогалини, які заважають ефективній допомозі.

Актуальність теми посилюється й тим, що проблема сексуальної експлуатації залишається стигматизованою, а постраждалі часто уникають контактів з офіційними структурами. Вулична робота сприяє поступовому формуванню довіри, оскільки її принципи ґрунтуються на добровільності, конфіденційності та ненасильницькому підході. Це створює умови для того, щоб люди, які перебувають у вкрай уразливому становищі, отримали можливість розпочати шлях до відновлення.

Об’єкт дослідження: процес соціальної роботи у сфері протидії сексуальній експлуатації та надання допомоги постраждалим особам.

Предмет дослідження: механізми впровадження вуличної соціальної роботи та їх ефективність у взаємодії з особами, які постраждали або перебувають у зоні ризику сексуальної експлуатації.

Мета дослідження: визначити теоретичні засади вуличної соціальної роботи у сфері сексуальної експлуатації та розробити практичні рекомендації щодо впровадження ефективних моделей надання допомоги постраждалим особам.

Завдання дослідження:

1. Розкрити теоретичну сутність понять «вулична соціальна робота», «сексуальна експлуатація» та «засоби протидії сексуальній експлуатації».
2. Визначити специфіку цільової групи, її потреби та бар’єри, які ускладнюють доступ до соціальних послуг.
3. Обґрунтувати основні принципи, методи та етапи впровадження ефективної вуличної соціальної роботи, орієнтованої на потреби постраждалих від сексуальної експлуатації, на основі якісного дослідження – опитування соціальних працівників, які мали досвід роботи з зазначеною цільовою групою.

4. Розробити практичні рекомендації для соціальних працівників та організацій відповідного профілю щодо підвищення ефективності впровадження вуличної соціальної роботи у цій сфері.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження. Теоретичні методи: аналіз і синтез наукових джерел – для розкриття сутності ключових понять та визначення концептуальних підходів до вуличної соціальної роботи; порівняння – для зіставлення вітчизняної та міжнародної практики аутріч-діяльності; узагальнення та інтерпретація – для формулювання висновків за результатами теоретичного аналізу. Емпіричний метод: якісне опитування (напівструктуроване інтерв'ю) соціальних працівників, які мали практичний досвід роботи з постраждалими від сексуальної експлуатації, – для визначення реального стану та дефіцитів надання допомоги в Україні.

Практичне значення: отримані результати можуть бути використані для вдосконалення моделей вуличної роботи, підготовки фахівців і розроблення протоколів взаємодії з особами, що переживають сексуальну експлуатацію. Висновки дослідження можуть бути інтегровані у програми соціального захисту та діяльність неурядових організацій. Матеріали стануть основою для оптимізації маршрутів допомоги, підвищення ефективності первинного контакту та посилення безпекових підходів у роботі з групами ризику.

Джерела інформації. Теоретичну основу дослідження становлять вітчизняні та зарубіжні наукові публікації з питань соціальної роботи, соціальної адвокації, протидії торгівлі людьми та сексуальній експлуатації. Нормативну базу утворюють чинні законодавчі акти України та міжнародні документи у сфері захисту прав осіб, постраждалих від експлуатації. Емпіричну основу складають дані якісного опитування соціальних працівників та відкриті звіти неурядових організацій, зокрема «Ла Страда-Україна».

Структура роботи: робота складається з двох розділів, п'яти підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВУЛИЧНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ В СИТУАЦІЇ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

1.1. Концептуалізація вуличної соціальної роботи у системі протидії сексуальній експлуатації: поняття, принципи та методи

Вулична соціальна робота розглядається як особливий вид професійної діяльності, спрямованої на встановлення контакту з людьми, які перебувають поза межами формальних інституцій та не звертаються по допомогу через недовіру, стигматизацію, страх або відсутність доступу до офіційних сервісів.

Такий формат виник як відповідь на соціальні виклики, що стосуються тих груп, чия поведінка чи умови життя роблять їх малодоступними для традиційних форм соціальної підтримки.

Науковці підкреслюють, що вулична робота передбачає вихід фахівця у природне середовище клієнтів, встановлення комунікації без тиску та надання підтримки з дотриманням принципів добровільності й конфіденційності, що зазначає О. Бойко, аналізуючи міжнародні підходи соціальної роботи в громаді [4]. Цей формат взаємодії базується на гнучкості та адаптивності, оскільки фахівець діє в умовах змінних факторів ризику, обмеженого часу для контакту й необхідності швидкого реагування. Таке розуміння вуличної роботи підтримується багатьма дослідниками, які наголошують, що її сутність полягає не лише у наданні інформації чи первинної підтримки, а й у створенні простору для довготривалої взаємодії, що розширює можливості клієнтів для подолання кризових ситуацій.

У контексті аналізу вуличної соціальної роботи важливим стає визначення тієї категорії явищ, для реагування на які вона застосовується. Одним із таких явищ є сексуальна експлуатація, що у науковій та правовій площині розуміється як використання людини у спосіб, що порушує її права, гідність і свободу, а також відбувається з метою отримання вигоди. Це поняття охоплює широкий спектр ситуацій, у яких особа позбавлена можливості самостійно контролювати умови свого становища або перебуває під впливом зовнішніх факторів, що обмежують

її вибір. У міжнародних документах, зокрема в Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства [8], наголошується, що це явище завжди пов’язане з порушенням прав людини, незалежно від форм його прояву. Такий підхід дозволяє уникнути вузького трактування і розглядати експлуатацію як системну соціальну проблему, що вимагає комплексних заходів реагування, про що говорить і Мартинова, аналізуючи реалії соціальних послуг для постраждалих [11].

Правові аспекти феномену сексуальної експлуатації в Україні також розкриті у працях С. Албула та Я. Стерненка, які підкреслюють, що правова база визнає це явище злочином незалежно від наявності фізичного примусу чи згоди, оскільки сама ситуація, у якій перебуває постраждала особа, є нерівною та спричиненою зовнішнім впливом [1].

Це дає змогу розглядати сексуальну експлуатацію як соціально-вразливий стан, що потребує спеціалізованих інтервенцій на рівні держави, громади та окремих фахівців. Водночас аналітичний звіт UN Women [2] демонструє, що доступ до допомоги у постраждалих груп часто ускладнений бар’єрами, які включають страх викриття, внутрішню стигму, недовіру до інституцій і нестачу інформації про доступні сервіси, тому вулична соціальна робота стає механізмом, що створює місток між офіційною системою підтримки і реальними потребами людей.

Сутність вуличної соціальної роботи у сфері протидії експлуатації полягає у наданні первинної інформаційної, психологічної, правової та соціальної підтримки безпосередньо в місцях перебування вразливих груп. Такий підхід дозволяє фахівцю ідентифікувати ознаки ризику, оцінювати безпекову ситуацію та спрямовувати людину до сервісів, які можуть забезпечити довготривалу допомогу. Логвиненко і Білецький звертають увагу на те, що особи, які постраждали від експлуатації, часто не усвідомлюють власного становища або не вважають звернення по допомогу можливим варіантом через досвід травми й недовіри [9]. Тому перший контакт, встановлений у вуличних умовах, може стати першим кроком до виходу із системи контролю та обмежень. Р. Андрусишин у

своїй праці наголошує, що профілактика та протидія експлуатації потребують саме тих підходів, які дозволяють працювати з людьми у відкритому середовищі, не обмежуючись кабінетними формами професійної діяльності [3].

Вулична соціальна робота включає кілька базових принципів, серед яких добровільність взаємодії, доступність підтримки, дотримання конфіденційності та ненасильницький характер комунікації. Такі принципи формують основу для створення довіри, яка є визначальною у процесі роботи з людьми, що пережили експлуатацію або перебувають у групі ризику.

Дослідниця Л. Мельник підкреслює, що соціальна робота як дисципліна сьогодні все більше орієнтується на інтегровані підходи, які дозволяють поєднувати правовий, психологічний, соціальний і громадський рівні впливу, що особливо актуально у випадку явищ, пов’язаних з порушенням прав людини [12]. Це означає, що вулична соціальна робота стає не просто практикою, а частиною ширшої системи соціального реагування.

Сутність засобів протидії сексуальній експлуатації полягає у впровадженні комплексу дій, які спрямовані на зниження ймовірності потрапляння людини у ситуацію експлуатації, на виявлення тих, хто вже постраждав, та на забезпечення умов для їхнього відновлення й захисту. До таких засобів належать інформаційні кампанії, робота з громадами, навчання фахівців, створення доступних сервісів підтримки, реформування правового поля, удосконалення міжвідомчої взаємодії та розвиток інтервенцій, орієнтованих на потреби конкретної особи. Вітчизняні дослідники підкреслюють, що успішність цих заходів залежить від того, наскільки вони враховують соціальний контекст, складність життєвих ситуацій та рівень вразливості постраждалих, про що зазначає С. Польний, аналізуючи роль соціальної роботи у системі ресоціалізації [15].

Частиною засобів протидії є правове регулювання. Законодавство України передбачає низку нормативних актів, що спрямовані на захист людей від експлуатації, підтримку постраждалих і координацію між державними структурами.

У цьому контексті значну роль відіграють міжнародні документи, такі як Конвенція Ради Європи [8] та її українська імплементація через відповідні закони [19]. Вони визначають зобов'язання держави стосовно запобігання експлуатації, переслідування винних та захисту постраждалих. На думку Т. Хлівнюк, ці документи формують основу для розробки методичних рекомендацій та практичних моделей соціальної роботи, які спрямовані на підтримку осіб у ситуації ризику [26].

До засобів протидії також належать технологічні інструменти. О. Зачек аналізує застосування штучного інтелекту у виявленні злочинів, що пов'язані з експлуатацією дітей в інтернеті, підкреслюючи, що цифрові технології здатні підвищити рівень моніторингу та оперативного реагування [7].

Хоча такі інструменти не замінюють людську взаємодію, вони значно розширюють можливості фахівців у сфері превенції. Паралельно ведуться дослідження, які стосуються цифровізації соціальної роботи, зокрема робота Сапогова й Уманця, які розглядають, як цифрові формати можуть поєднуватися з вуличними підходами та сприяти ефективнішому охопленню клієнтів [20]. У сучасному діджиталізованому суспільстві, особливо під впливом гострих геополітичних криз та умов воєнного стану, класичне розуміння "вуличного простору" зазнало вагомих метаморфоз. Фізичні міські локації поступово втрачають свій домінантний статус в концентрації соціальних ризиків, певною мірою поступаючись місцем віртуальному середовищу – соцмережам, закритим групам у месенджерах та платформам Даркнету. Ця віртуальна екосистема стає новим полем для вербувальників та організаторів секс-індустрії, оскільки мінімізує їхні ризики фізичного викриття правоохоронцями до мінімуму. Відповідно, трансформація середовища перебування потенційних постраждалих зумовлює природний розвиток традиційних польових методів та інтеграцію класичного аутрічу у формат більш цифровізованої соціальної роботи.

Вулична соціальна робота інтегрується у систему протидії експлуатації через механізм поєднання практичного досвіду фахівців із загальними соціальними й правовими стратегіями. Це дозволяє реагувати на ситуації, коли

постраждала особа не може або не хоче звернутися до традиційних інституцій. Мартинова Л. й Юрчик І. підкреслюють, що громада як соціальний простір відіграє важливу роль у створенні безпечних умов для тих, хто пережив експлуатацію, і що підтримка має починатися саме на рівні локальних ініціатив [10]. Саме на цьому рівні вулична робота здатна реалізувати свій потенціал, оскільки вона не лише встановлює контакт, але й формує середовище, в якому людина може отримати належний захист і підтримку.

Сутність понять, що аналізуються у цьому дослідженні, демонструє взаємозалежність між теоретичними засадами соціальної роботи, правовими нормами, міжнародними документами, практикою вуличної діяльності та реальними потребами постраждалих груп. Усе це показує, що протидія експлуатації не може бути зведена до окремого елементу системи підтримки; вона потребує інтеграції різних інструментів, включно з вуличною соціальною роботою, яка створює можливість безпосереднього доступу до людей, котрі найчастіше залишаються поза увагою державних структур. Аналізуючи досвід різних дослідників, включно з монографічними працями та міжнародними аналітичними матеріалами, можна зробити висновок, що поєднання цих елементів створює основу для ефективнішого соціального реагування на явища, пов’язані з експлуатацією, хоча відсутність єдиного інституційного підходу все ще залишається викликом.

Вулична соціальна робота формується як окремий напрям соціальної діяльності, що виникає у відповідь на необхідність охоплення тих груп населення, які з різних причин не взаємодіють із традиційними сервісами. Її принципи ґрунтуються на поєднанні професійного підходу, гнучкості, орієнтації на потреби конкретної особи та готовності фахівця діяти в умовах непередбачуваності.

У науковій літературі акцент робиться на тому, що вулична робота є формою залучення, що спрямована на встановлення первинного контакту, формування довіри та створення можливостей для подальшого супроводу. Такий підхід простежується у працях Л. Мельник, яка аналізує теоретичні конструкції

соціальної діяльності та наголошує на ролі безпосередньої взаємодії в природному середовищі людини [12].

Таблиця 1.1.

Основні принципи вуличної соціальної роботи з постраждалими від сексуальної експлуатації

Принцип	Сутність принципу	Практичне застосування у роботі з постраждалими
Доступність	Соціальні послуги мають бути наближеними до реального середовища проживання чи перебування цільової групи.	Робота у нічний час, патрулювання територій, створення мобільних точок підтримки.
Анонімність та конфіденційність	Забезпечення захисту даних клієнта та невтручання у його приватне життя.	Використання нейтральних форматів комунікації, уникнення документування на початкових етапах.
Добровільність	Клієнт самостійно визначає ступінь участі у взаємодії та готовність до подальшої допомоги.	Пропозиція підтримки без тиску, формування довіри через повторні контакти.
Безоцінність	Відмова від стигматизуючих підходів, повага до вибору та досвіду клієнта.	Відсутність звинувачень, робота на засадах емпатії та прийняття.
Безпека клієнта та працівника	Забезпечення мінімізації ризиків під час взаємодії у середовищі високої небезпеки.	Визначення безпечних місць для розмов, робота у командах, використання алгоритмів реагування.
Гнучкість і адаптивність	Можливість змінювати методи відповідно до умов, контексту та стану клієнта.	Швидке коригування маршруту, зміна підходів залежно від реакції клієнта.
Орієнтація на потреби	Визначення індивідуальних потреб клієнта без універсалізації підходів.	Надання першої допомоги, перенаправлення до медичних чи юридичних служб.
Міжвідомча взаємодія	Співпраця з поліцією, медичними структурами, шелтерами та НУО.	Перенаправлення через узгоджені механізми, узгодження дій під час кризових випадків.
Повага до автономії клієнта	Визнання права особи на самостійне прийняття рішень.	Надання інформації, яка дозволяє клієнту приймати обґрунтовані рішення.
Травмоорієнтований підхід	Розуміння психологічних наслідків травми та уникнення вторинної травматизації.	Використання м’яких комунікативних технік, повільне встановлення контакту.

Практика свідчить, що принципи вуличної роботи не можуть бути відокремлені від контексту соціальних проблем, на які вона спрямована, оскільки саме середовище визначає поведінкові моделі й особливості комунікації. Це

підтверджується дослідженнями Мартинової О., яка вивчала реалії підтримки постраждалих осіб та підкреслювала роль доступності допомоги там, де люди перебувають фактично [11].

Зміст вуличної роботи визначається кількома базовими принципами, серед яких найчастіше виокремлюють добровільність взаємодії. Цей принцип означає, що фахівець не має права примушувати людину до контакту чи нав'язувати їй конкретні рішення. Добровільність розглядається як фундаментальна умова побудови довіри, без якої будь-який соціальний вплив втрачає ефективність.

Це підтверджується і позицією Р. Андрусишина, який у своїх дослідженнях підкреслював, що результативність профілактичної діяльності залежить від того, наскільки особа відчуває, що її не оцінюють і не тиснуть на неї під час взаємодії [3].

У контексті роботи з людьми, що опинилися у складних життєвих ситуаціях, добровільність створює простір для самостійного вибору, який часто є першим кроком до змін.

Іншим базовим принципом є конфіденційність. З огляду на характер проблем, з якими стикаються особи у вуличних умовах, збереження приватності інформації набуває суттєвого значення для формування безпечної комунікації. Довіра виникає лише тоді, коли людина розуміє, що передані нею дані не будуть використані проти неї. Цей аспект неодноразово підкреслювався у міжнародних документах, зокрема у Конвенції Ради Європи, що встановлює базові стандарти захисту осіб у ситуаціях вразливості [8]. У соціальній роботі конфіденційність розглядається як гарантія захисту не лише інтересів конкретної людини, але й її гідності, що є основою професійної етики. У дослідженнях Логвиненка та Білецького зазначається, що особи, які стикаються з експлуатаційними ризиками, найчастіше уникають офіційних структур саме через страх розголошення [9].

Принцип недискримінаційності регламентує необхідність ставлення до кожної особи незалежно від її статусу, поведінки чи життєвих обставин. У вуличній соціальній роботі цей принцип визначає готовність спеціаліста

працювати з людьми, чий спосіб життя може не відповідати соціальним нормам або очікуванням суспільства.

Недискримінаційність дозволяє зменшити бар'єри, які часто заважають людям звертатися за допомогою. У роботах Поповича Г. підкреслюється, що міждисциплінарні команди у громаді можуть бути дієвими лише тоді, коли ставлення до клієнта ґрунтується на прийнятті його індивідуальності [16]. Такий підхід дозволяє створювати умови, у яких людина відчуває можливість для конструктивної взаємодії, що є необхідним елементом успішної вуличної практики.

Принцип ненасильницької комунікації вказує на необхідність уникання будь-яких форм психологічного або емоційного тиску. На відміну від адміністративних або інституційних служб, вулична соціальна робота відбувається у середовищах, де людина не відчуває підзвітності чи зобов'язань. Ненасильницька комунікація передбачає, що фахівець використовує такі способи взаємодії, які дозволяють клієнту зберігати автономію, навіть якщо він перебуває у стані дезорієнтації або соціальної напруги. Це співзвучно з висновками Бойко О., яка аналізувала міжнародний досвід роботи в громаді та зазначала, що ефективний контакт можливий лише за умов рівності між спеціалістом і клієнтом [4]. Ситуації, з якими працюють соціальні працівники у вуличних умовах, потребують підвищеної уваги до мовних і невербальних проявів взаємодії.

Принцип доступності означає, що соціальна підтримка має бути максимально простою для отримання, без складних процедур або вимог. Цей аспект критично впливає на те, чи зможе людина зробити перший крок до отримання допомоги. У практиці вуличної роботи доступність проявляється у тому, що фахівці самі виходять у місця концентрації вразливих груп, знімаючи необхідність особи приходити до центру соціальних послуг. Це підтверджується дослідженнями Yurkiv Y., який розглядав вуличну роботу як інструмент формування здорового середовища для підлітків у громаді [55]. У цьому контексті доступність стає не лише організаційним принципом, але й механізмом розширення охоплення цільових груп. Принцип безпечності взаємодії

передбачає створення умов, у яких ані соціальний працівник, ані клієнт не піддаються загрозам. Безпечність у вуличній роботі охоплює фізичний, психологічний та правовий рівні. Фахівець повинен уміти оцінювати ситуацію, визначати ризики та приймати рішення, спрямовані на уникнення конфліктів або небезпечних ситуацій.

Таблиця 1.2.

Методи вуличної соціальної роботи як інструменту допомоги постраждалим від сексуальної експлуатації

Метод	Опис методу	Приклади практичних дій у роботі з постраждалими
Аутрич (outreach)	Активне наближення до цільової групи у місцях її перебування.	Відвідування локацій, де можуть знаходитися постраждалі; встановлення першого контакту.
Метод «рівний-рівному»	Залучення осіб із подібним досвідом до роботи з клієнтами.	Участь колишніх постраждалих у комунікаційних заходах, створення довірчої атмосфери.
Кризове консультування	Невідкладна підтримка у станах емоційної нестабільності або небезпеки.	Надання психологічного супроводу, стабілізація стану клієнта у критичних ситуаціях.
Навігація доступу до послуг	Супровід клієнта під час звернення у медичні, соціальні чи правові структури.	Допомога в оформленні документів, супровід до лікаря чи шелтеру.
Розповсюдження інформаційних матеріалів	Надання клієнтам інформації про можливості допомоги у безпечній формі.	Поширення листівок, QR-кодів з контактами служб, карт безпечних місць.
Мобільні точки підтримки	Тимчасові або постійні міні-локації для первинної допомоги.	Надання гарячих напоїв, засобів гігієни, мінімальної медичної допомоги.
Мотиваційне інтерв'ю	Психологічний метод для формування внутрішньої готовності до змін.	Робота з амбівалентністю, пошук внутрішніх ресурсів клієнта.
Соціальний супровід	Тривала підтримка клієнта із фокусом на стабілізацію та ресоціалізацію.	Регулярні зустрічі, відстеження динаміки стану, перенаправлення.
Мультидисциплінарний підхід	Робота у команді з юристами, медиками, психологами.	Спільне формування плану підтримки та кризового реагування.
Оцінка ризиків	Визначення факторів небезпеки для клієнта або працівника.	Використання чек-листів ризику, аналіз локацій та ситуацій.

Сапогов і Уманець зазначають, що цифровізація суспільства створює нові можливості для планування безпечних маршрутів і комунікацій, але водночас вимагає від працівника підготовленості до швидких змін обставин [20]. Безпечність контакту часто визначає, чи буде взаємодія продовжена в майбутньому, оскільки люди, які перебувають у кризових умовах, реагують на найменші ознаки загрози.

Принцип орієнтації на потреби особи означає, що соціальна робота має адаптуватися до конкретних життєвих обставин клієнта, а не навпаки. У вуличному контексті цей принцип є базовим, адже фахівець не може планувати взаємодію лише на основі нормативних моделей.

Мартинова Л. наголошує, що громада формує власні запити, і фахівець повинен уміти їх розпізнавати та відповідати на них у реальному часі [10]. Такий підхід створює умови для більш гнучкої підтримки, яка враховує індивідуальні ресурси та обмеження людини.

Принцип автономії клієнта тісно пов’язаний із попередніми принципами і підкреслює, що жоден фахівець не має права ухвалювати рішення за людину. Автономія передбачає, що особа зберігає контроль над своїми діями, навіть якщо перебуває у складній життєвій ситуації. Це особливо важливо у роботі з людьми, які тривалий час жили в умовах зовнішнього контролю або тиску. Нєбитов А. у своїх дослідженнях соціально-історичних форм експлуатації підкреслював, що порушення автономії є одним із головних чинників відтворення соціальної вразливості [14]. Тому соціальна робота має створювати середовище, у якому людина може навчитися ухвалювати рішення самостійно.

Принцип професійної відповідальності визначає здатність фахівця рефлексувати власну діяльність, оцінювати ефективність методів і постійно підтримувати компетентність. Дарченко Н. акцентує на тому, що мотивація соціальних працівників є визначальною для стійкості системи соціальної підтримки [6]. У вуличних умовах професійна відповідальність проявляється у здатності не лише діяти, але й аналізувати межі власного втручання. Принцип гнучкості полягає у готовності адаптувати форми і методи роботи до мінливих

умов середовища. Вулична соціальна робота відбувається у просторах, які не піддаються прогнозуванню, тому фахівець має бути здатним коригувати власні дії відповідно до ситуації. Бойко О. підкреслює, що гнучкість є умовою успішної діяльності в громаді [4]. У практичному вимірі це означає використання різних моделей комунікації залежно від обставин.

Вулична соціальна робота формує особливий простір професійної взаємодії, у якому контакт між соціальним працівником і людиною, що перебуває у кризових чи маргіналізованих умовах, виникає безпосередньо в середовищі її повсякденного життя.

Методи, що застосовуються у цій сфері, потребують гнучкості, стійкої адаптації до непередбачуваних ситуацій і точного розуміння контексту, в якому перебувають клієнти. Однією з центральних характеристик вуличної роботи є здатність до встановлення первинного контакту, коли працівник не очікує звернення, а самостійно виходить до людини, створюючи умови для формування довіри. У дослідженнях Л. Мельник акцентовано, що такий формат взаємодії змінює саму логіку соціальної підтримки, адже працівник не тільки пропонує послуги, а й інтерпретує прояви поведінки клієнта з позиції середовища, у якому той живе [12]. Це формує підґрунтя для використання спеціальних методів, спрямованих на підтримку людей, які не мають ресурсу або бажання звернутися до інституційних служб.

Одним із базових методів вуличної соціальної роботи є метод «аутріч», що полягає у систематичному пошуку контакту з особами, які перебувають у складних умовах, та наданні їм першочергової інформаційної або соціально-психологічної підтримки. Його застосування передбачає знання території, маршрутів пересування клієнтів, місць концентрації груп ризику, а також уміння сприймати ситуативні зміни у поведінці людей. Як зазначає Р. Андрусишин, такий метод дозволяє досягати тих, кого традиційні сервіси не можуть охопити, що значною мірою змінює структуру соціального втручання [3].

Працівники аналізують ризики, забезпечують доступ до консультацій, спрямовують людей до сервісів охорони здоров’я, юридичної допомоги чи

кризових центрів, підтримуючи контакт на рівні, який не порушує автономії клієнта. У цьому підході немає примусу; навпаки, фахівець демонструє готовність бути поруч, що формує первинний місток довіри. Метод індивідуального консультування на вулиці ґрунтується на тому, що розмова часто відбувається у стані миттєвих емоційних реакцій, нестабільності, пошуку виходу зі стану дезорганізації. Це потребує від соціального працівника не тільки професійних навичок, а й здатності залишатися спокійним у середовищі, де одночасно можуть бути ризики дезінформації, агресії або втечі. З огляду на зазначене Бойко підкреслює, що консультативна підтримка у вуличному форматі має іншу структуру, ніж кабінетна робота, адже фокус спрямований на короткі, проте дієві інтервенції, які людина може одразу застосувати [4]. Працівник допомагає клієнту інтерпретувати власний досвід, усвідомити свої потреби та зрозуміти, що існують ресурси, здатні змінити його стан. У багатьох випадках така взаємодія не завершується одноразовою зустріччю: функціонування вуличних команд дає змогу повторно повертатися до одних і тих старих локацій, підтримуючи стабільність контакту.

Важливим методом є створення «безпечного простору» у вуличних локаціях – символічної або реальної зони, де людина відчуває мінімізацію загроз. Інколи це може бути мобільний пункт, де працівники пропонують чай, інформаційні матеріали, засоби гігієни, а також можливість усамітненого спілкування. Подібні практики розглядаються як основи низькопорогового підходу, який описує Мартинова О., наголошуючи, що доступність сервісу має перевагу над формальними процедурами [11].

Під низькопороговістю мається на увазі можливість отримати підтримку без документів, попередніх записів чи будь-яких умов, які клієнт не може виконати. Такий метод дозволяє охопити людей, котрі з недовірою ставляться до державних органів або мають негативний досвід взаємодії з ними.

У практиці вуличної соціальної роботи суттєву роль відіграє метод кризового реагування. Він передбачає втручання у момент, коли людина перебуває у стані гострої дезадаптації, і потребує негайної допомоги. Це може

бути дезорієнтація, гостра тривога, посткризова поведінка, небажання повертатися додому, конфліктні ситуації групового характеру тощо.

Використовуючи описаний підхід, працівник аналізує ризики, пропонує стабілізуючі техніки, підтримує клієнта у визначенні найближчих кроків та допомагає організувати транспортування до місця безпеки, якщо це можливо. Логвиненко та Білецький підкреслюють, що у таких ситуаціях ефективність дій соціального працівника залежить від його здатності адекватно інтерпретувати поведінку клієнта в умовах вуличного середовища [9]. Кризове реагування часто є тим етапом, що дозволяє вперше налагодити стійкий контакт із людиною, яка тривалий час уникала підтримки.

Наступним методом є соціальний супровід у форматі вуличних маршрутів. Працівники не просто зустрічаються з клієнтом епізодично, а систематично відвідують райони, де живуть або перебувають на ночівлі люди, що потребують підтримки. Такі маршрути можуть включати пункти харчування, тимчасові укриття, медичні мобільні бригади або партнерські організації. Відповідно до Аналітичного звіту UN Women, системність маршруту підвищує шанси того, що клієнт погодиться на подальшу взаємодію, адже повторюваність контакту нейтралізує бар'єри недовіри [2]. У цьому методі поєднуються спостереження, консультування, надання базових послуг та аналіз групових динамік, що впливають на поведінку клієнтів.

Особливу увагу у вуличній соціальній роботі приділяють методу мотиваційного інтерв'ювання. Його застосування на вулиці має свою специфіку, адже інтерв'ю триває коротко, але ґрунтується на щирості, емпатії та повазі до автономії клієнта. Сутність підходу полягає в тому, щоб допомогти людині усвідомити власні потреби та внутрішні конфлікти, а також зрозуміти, що зміни можливі навіть за мінімальних ресурсів. Дослідниця Шестопалова описує, що короткі інтервенції на вулиці можуть мати ефект лише тоді, коли соціальний працівник не намагається нав'язати клієнтові певний шлях, а пропонує розгляд альтернатив [28]. Метод створює підґрунтя для подальшого супроводу, коли людина вирішує звернутися за фаховою підтримкою.

Метод групової взаємодії у вуличному середовищі передбачає роботу з малими неформальними групами, які спільно перебувають у скрутних соціальних умовах. Це можуть бути підліткові компанії, неформальні об'єднання, тимчасові групи осіб без житла тощо. Соціальний працівник виступає у ролі фасилітатора, допомагаючи групі обговорювати ризики, приймати спільні рішення або шукати шляхи подолання внутрішніх конфліктів.

Чорноштан Є. у своїх роботах зазначає, що такі методи знижують внутрішньогрупову напруженість і водночас підвищують шанси на те, що хтось із членів групи погодиться на індивідуальну роботу [27]. Групова взаємодія може мати консультативний характер або проводитися у формі міні-тренінгів, спрямованих на розвиток навичок безпечної поведінки, комунікації та стресостійкості.

Методом є інформаційно-просвітницька робота, що включає розповсюдження матеріалів, проведення коротких лекцій, використання мобільних інформаційних точок або інтерактивних форматів. Боряк зазначає, що засоби масової інформації та візуальні матеріали підсилюють ефект вуличної роботи, оскільки прості та доступні повідомлення допомагають людині засвоїти базові знання навіть у ситуації дезорганізації [5]. Часто така робота є стартовою точкою для подальших консультацій, адже інформація дозволяє клієнту усвідомити, що існують реальні інституції, здатні підтримати його.

У практиці застосовується метод супроводу клієнта до установ або сервісів. На відміну від класичного соціального супроводу, у вуличній роботі це відбувається швидко, без попередніх записів, інколи навіть без документів клієнта. Завдання працівника – забезпечити безпечний перехід від вуличного середовища до простору, де можна отримати медичну, психологічну або соціальну допомогу. Як відзначає Попович, саме міждисциплінарність і здатність координувати взаємодію між різними службами підсилюють метод, роблячи його ефективним у короткострокових кризах [16].

Окремим напрямом виступає метод спостереження, який ґрунтується на аналізі поведінки клієнтів та їх соціальних моделей у природному середовищі.

Працівник оцінює інтенсивність контактів у групі, рівень агресії, ознаки дезадаптації, типові маршрути та сформовані ролі. Зачек підкреслює, що використання сучасних технологій, зокрема алгоритмів аналізу групових патернів, дозволяє точніше моделювати ризики і відповідно коригувати маршрути команд [7]. Спостереження також формує основу для планування індивідуальної роботи, коли поведінкові особливості клієнта аналізуються перед контактною взаємодією. Наступним методом є «відкрите слухання», яке полягає у створенні умов для висловлення клієнтом власного досвіду без оцінювання та поспішних інтерпретацій. Дослідження Мельничука вказують, що люди, які тривалий час живуть у кризовому середовищі, часто не мають можливості говорити про свій стан без ризику стигматизації [13]. Вуличний соціальний працівник створює мінімальний простір, де висловлювання клієнта розглядається як спосіб зниження внутрішнього напруження і перший крок до подальшої системної взаємодії.

Метод оцінки ризиків є необхідним етапом роботи в соціально насичених і небезпечних локаціях. Працівники аналізують фізичні, психологічні та середовищні фактори, які можуть вплинути не лише на клієнта, а й на команду. Дарченко пояснює, що мотивація працівників формується також через усвідомлення реальних загроз, які впливають на їхню поведінку у полі [6]. Тому оцінка ризиків здійснюється постійно: до контакту, під час нього та після завершення маршруту. Метод зменшує ймовірність непередбачуваних ситуацій та сприяє якіснішому плануванню заходів.

Методом є встановлення партнерств із місцевими організаціями, адже вулична робота не існує ізольовано. Співпраця з медичними службами, поліцією, кризовими центрами, громадськими ініціативами та освітніми установами дозволяє забезпечити клієнта комплексною підтримкою. Мартинова Л. зазначає, що територіальні громади, які інтегрують команди вуличної роботи у власну інфраструктуру, отримують більш стійкий соціальний ефект [10]. Така взаємодія дозволяє клієнту вийти з ситуації дезадаптації не лише через коротке втручання, а й через варіанти довготривалої підтримки.

Суттєвим методом залишається мобілізація ресурсів самого клієнта. Її принцип полягає у тому, що людина навіть у кризових обставинах має здатність до самоорганізації за наявності підтримки.

Працівник допомагає клієнту побачити позитивні стратегії, які він уже застосовує, а також визначити нові кроки для покращення свого стану. Walby та Shire підкреслюють, що вулична робота не обмежується передачею послуг, а формує здатність клієнта до поступового відновлення автономії [54].

1.2. Характеристика осіб, які постраждали або перебувають у зоні ризику сексуальної експлуатації, їх потреби

Особи, які зазнали впливу експлуатаційних практик або перебувають у середовищах із підвищеною ймовірністю втягнення у такі ситуації, характеризуються складною взаємодією соціальних, психологічних, економічних та сімейних чинників, що формують сукупність ризиків і бар'єрів для безпечного функціонування та розвитку. У більшості випадків їх життєвий шлях позначений досвідом занедбаності, нестабільності або соціальної турбулентності, що створює тривалу залежність від зовнішніх впливів, обмежує здатність до опору маніпуляціям і ускладнює доступ до ресурсів підтримки. У підлітків і молоді це часто пов'язано з раннім відривом від родини, кризовими подіями, конфліктами вдома або проживанням у середовищах, де відсутня системна підтримка дорослих. У дорослих осіб вразливість може мати іншу природу, зокрема пов'язану з економічною залежністю, борговими зобов'язаннями, міграційними історіями або нерівним доступом до ринку праці, що створює ситуації, у яких людина змушена приймати ризиковані рішення через брак альтернатив [14].

Спільною рисою багатьох постраждалих є хронічний стрес, знижена здатність до планування майбутнього, недовіра до інституцій та обмежений доступ до соціального капіталу, що формує відчуття безпорадності та відсутності можливостей впливати на власну ситуацію.

У групі ризику опиняються особи, які мають досвід сімейного насильства, системного приниження або психологічного тиску, оскільки такі форми взаємодії

руйнують здатність до самоінтерпретації, послаблюють межі особистості та створюють ґрунт для подальшого потрапляння у залежні структури. Брак підтримувальних зв'язків, розрив із соціальним оточенням, відсутність стабільного житла чи засобів до існування підсилюють ризик, викликаючи пошук будь-яких форм виживання, навіть якщо вони пов'язані з високою небезпекою

У підлітків особливо гостро проявляється потреба у прийнятті та визнанні, що часто використовується маніпуляторами або третіми особами, які формують уразливі особистості через процеси контролю, ізоляції та залежності.

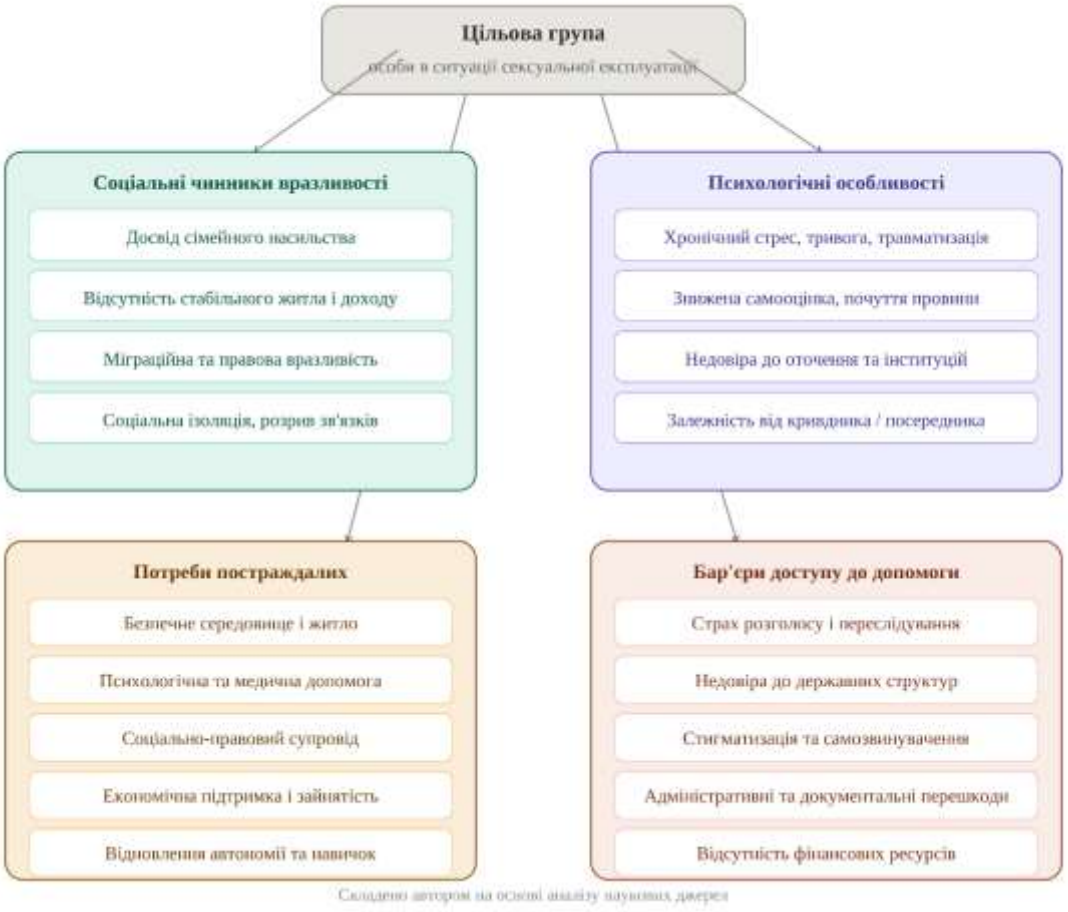

Рисунок 1.1. Характеристика осіб, які постраждали від сексуальної експлуатації

Особи з інвалідністю, діти в інтернатних установах, молоді люди з досвідом правопорушень або ті, хто проживає у районах із низьким рівнем

соціальної інфраструктури, також перебувають у підвищеній зоні ризику через структурні нерівності, які посилюють соціальну ізоляцію та ускладнюють своєчасне виявлення загроз. У контексті міграційних процесів до ризикової групи потрапляють особи, які переміщуються без супроводу, не мають документів, перебувають у країні транзиту або не володіють мовою середовища, що відкриває можливості для примусу через дезорієнтованість і залежність від сторонніх осіб.

Постраждалі від експлуатаційних практик нерідко мають комплекс психологічних наслідків, що впливають на самооцінку, здатність довіряти іншим і формувати безпечні міжособистісні зв'язки. Для багатьох характерний тривалий досвід сорому, провини та внутрішнього конфлікту, що послаблює мотивацію звертатися по підтримку і створює уявлення, що їхня ситуація не може бути змінена [54].

Виснаження, порушення сну, емоційне оніміння, нав'язливі спогади або уникнення соціальних контактів формують поведінкові стратегії, які ускладнюють реінтеграцію. Частина осіб може демонструвати суперечливі реакції: водночас шукати допомоги і уникати її через недовіру або страх повторного контролю [16]. У деяких випадках формується залежність від кривдника або посередника, що спричиняє складності у процесі виходу зі шкідливих обставин. Важливим аспектом психологічної характеристики є те, що травматичний досвід змінює сприйняття себе як суб'єкта власного життя, і цей процес потребує тривалої роботи з відновлення внутрішніх ресурсів, формування відчуття безпеки та здатності приймати самостійні рішення.

Потреби таких осіб охоплюють широкий спектр сфер – від базових умов існування до комплексної психосоціальної реабілітації. Першочерговими є забезпечення безпечного простору, доступ до житла, медичної допомоги, стабільного харчування, одягу і засобів гігієни, що створює фундамент для подальших дій [8].

Соціальні служби у практиці вуличної роботи зосереджуються на формуванні довірчих стосунків, оскільки саме через контакт із працівником особа може поступово відкриватися до обговорення власних потреб. Паралельно

актуалізується необхідність спрямування до фахівців психологічного профілю для оцінки стану, роботи з наслідками травми, зниження рівня напруги, нормалізації емоційних реакцій.

У частини постраждалих з'являються труднощі з визначенням власних потреб, оскільки довготривале перебування під контролем інших або життя в умовах небезпеки руйнує здатність розпізнавати власні межі та бажання. Тому підтримка має включати формування навичок самоусвідомлення, навчання плануванню, розвиток фінансової грамотності та оцінку ризиків, що дозволяє особам поступово переходити від виживання до соціальної інтеграції [28].

Соціально-правові потреби охоплюють відновлення документів, доступ до правової допомоги, захист від переслідування, залучення до програм соціальної підтримки та реабілітаційних сервісів. Часто особи не знають про свої права або бояться звертатися до державних органів, що підсилює необхідність у посередництві між ними та інституціями. Фахівці з вуличної соціальної роботи виконують роль провідників, спрямовуючи людину до служб, пояснюючи процедури та допомагаючи впоратися з бюрократичними складнощами [14]. Для осіб, які перебувають у ризикових середовищах, важливо отримати інформацію про безпечні маршрути пересування, можливості тимчасового притулку, контакти гарячих ліній, центри невідкладної допомоги. Розповсюдження інформаційних матеріалів, конфіденційні консультації та короткі інтервенції сприяють тому, що людина отримує хоча б мінімальний орієнтир для подолання кризової ситуації.

Економічні потреби становлять ще один суттєвий вимір. Для багатьох постраждалих нестабільний фінансовий стан або повна відсутність доходу стає головною перепоною для виходу зі шкідливих умов. Тому програми підтримки мають передбачати можливості професійного навчання, перекваліфікації, супроводу під час пошуку роботи, а також тимчасові соціальні виплати [3].

Однак участь у таких програмах нерідко ускладнюється психологічними бар'єрами, відсутністю документів або браком навичок взаємодії з офіційними структурами. У цьому контексті соціальні працівники виконують функцію

наставників, допомагаючи людині пройти етап адаптації, усвідомити власні сильні сторони та сформувати уявлення про реалістичні кар’єрні перспективи

1.3. Технологічний алгоритм вуличної соціальної роботи: подолання бар'єрів доступу та механізми підтримки постраждалих

Бар’єри доступу до соціальних послуг формуються під дією багатьох взаємопов’язаних чинників, що охоплюють інституційні, психологічні, культурні, економічні та просторові особливості середовища, у якому перебувають люди, що прагнуть отримати підтримку. Для значної частини цільових груп звернення до соціальних служб перетворюється на складний і виснажливий процес, у якому перешкоди виникають ще до спроби контакту з установами.

Часто людина стикається з браком інформації про те, куди можна звернутися, які послуги надаються, які умови доступу, чи є вони безоплатними, чи потрібні документи для оформлення. Нечіткість комунікації з боку соціальних інституцій, канцелярський стиль, невміння адаптувати інформацію для вразливих груп, відсутність доступних способів повідомлення та незрозумілі формулювання створюють відчуття, що система є закритою. Унаслідок цього людина не починає процес взаємодії з соціальною службою, оскільки не усвідомлює можливостей підтримки або відчуває, що не має шансів отримати допомогу.

Додатковим чинником стає низький рівень соціальної довіри до державних структур, що формується роками і значною мірою зумовлений історією негативного досвіду взаємодії з інституціями. Представники вразливих груп нерідко сприймають звернення до будь-якої офіційної структури як ризик, що може призвести до втручання у приватне життя, осуду, стигматизації або навіть до втрати безпеки [27].

Таблиця 1.3.

Бар'єри, що ускладнюють доступ осіб із досвідом сексуальної експлуатації до соціальних послуг

Група бар'єрів	Конкретний прояв	Суть перешкоди для доступу до послуг
Психологічні	Недовіра фахівцям	Попередній травматичний досвід формує уникання контактів навіть із тими, хто пропонує підтримку.
Психологічні	Страх переслідування експлуататорів	Людина боїться, що звернення по допомогу призведе до покарання або помсти з боку контролюючих осіб.
Психологічні	Стигматизація	Внутрішній сором та зовнішні упередження оточення блокують готовність звертатися по підтримку.
Соціальні	Ізоляція від соціальних зв'язків	Відсутність ресурсів і людей, які можуть підштовхнути до звернення по допомогу.
Соціальні	Мовні та культурні бар'єри	Особливо для мігрантів, які не орієнтуються в системі послуг та механізмах захисту.
Організаційні	Відсутність доступної інформації	Люди не знають, куди звертатися, які сервісні можливості існують та як відбувається взаємодія.
Організаційні	Брак спеціалізованих служб	У багатьох громадах відсутні профільні центри або мобільні команди.
Правові	Страх кримінальної відповідальності	Постраждалі побоюються, що їх діяльність або відсутність документів спричинить проблеми з правоохоронними органами.
Матеріальні	Відсутність коштів на транспорт	Людина фізично не може дістатися до центру соціальних послуг.
Інфраструктурні	Небезпечне середовище перебування	Постраждалі живуть у місцях, де доступ фахівців ускладнений або ризикований.

Страх бути засудженим або неправильно зрозумілим стримує людину від відкритої розмови про свої проблеми, а отже, і від отримання підтримки. Для осіб, які пережили травматичні події або тривалий психологічний тиск, сам факт контакту з незнайомими фахівцями викликає дискомфорт, що впливає на рішення щодо звернення по допомогу. У таких випадках психологічні бар'єри стають не менш відчутними, ніж адміністративні чи матеріальні. Значний вплив мають і економічні бар'єри. Для багатьох осіб звернення до соціальної установи потребує транспортних витрат, відсутніх у людей, які живуть у стані бідності. Відсутність коштів на проїзд, одяг, телефонний зв'язок або інтернет обмежує можливість комунікації з фахівцями. У сільських громадах часто немає регулярного транспорту до центру соціальних служб, а відстань до найближчої установи може

бути такою, що поїздка займає значну частину дня [31]. У міських умовах бар'єром стає брак часу у людей, які борються за виживання і займаються сезонною або нестабільною працею, через що вони не можуть дозволити собі виділити години на звернення до інституцій. Економічні чинники створюють для людини подвійний тягар: по-перше, нестача фінансових ресурсів підсилює кризу, а по-друге, унеможливлює отримання допомоги, яка могла б стабілізувати ситуацію [17].

Нерідко бар'єри мають адміністративний характер. Соціальні служби працюють за складними правилами, що передбачають збирання великого пакета документів, підтвердження статусу, довідки з різних установ. Люди, які перебувають у кризовій ситуації, не мають достатнього ресурсу для проходження через багатоступеневі процедури, а іноді не мають документів узагалі. У випадку внутрішньо переміщених осіб, мігрантів, дітей без супроводу, осіб без житла або тих, хто живе у неформальних поселеннях, відсутність документів стає одним з головних бар'єрів доступу до допомоги.

Адміністративна складність системи, її негнучкість, прив'язка до місця реєстрації та вузьке трактування критеріїв отримання послуг змушують велику кількість людей залишатися поза механізмами підтримки. Навіть коли послуги формально доступні, людина не може скористатися ними через невідповідність вимогам бюрократичної системи.

Просторові бар'єри також відіграють значну роль. У деяких громадах кількість установ є недостатньою для охоплення всього населення, а в окремих районах послуги взагалі відсутні. Люди, які проживають у труднодоступних місцевостях, не мають реальних можливостей для регулярного звернення до соціальних служб [22].

Бар'єри формує також інфраструктурна недоступність для осіб з інвалідністю: відсутність пандусів, ліфтів, доступних санітарних кімнат або адаптованих приміщень виключає їх із процесу отримання послуг. У великих містах установи можуть бути розташовані в центрах, проте люди у віддалених спальних районах або у зонах з низькою транспортною доступністю стикаються

з тими самими проблемами, що й мешканці сільських територій [14]. Просторові бар'єри часто поєднуються з економічними, створюючи ситуацію, коли навіть існування соціальних послуг не означає реальний доступ до них.

Особливе місце займають культурні та комунікативні бар'єри. Соціальні служби нерідко використовують професійний жаргон, процедури, що не пояснюються простими словами, або підходи, які незрозумілі людям із низьким рівнем освіти. Нерідко представники служб не враховують мовні відмінності, особливо у громадах, де проживають мігранти або національні меншини. Люди, які не володіють мовою, відчувають нерівність і беззахисність перед системою, що знижує готовність звертатися по підтримку навіть за гострої потреби. Культурні бар'єри можуть проявлятися і через упередження з боку суспільства: стигма щодо бідності, бездомності, залежностей, гендерних особливостей або етнічної належності формує середовище, у якому людину сприймають не як суб'єкта права на підтримку, а як носія проблеми. Це призводить до того, що постраждалі уникають контакту з інституціями через страх приниження або дискримінації [32].

Таблиця 1.4.

Шляхи подолання бар'єрів доступу до соціальних послуг для осіб, які пережили сексуальну експлуатацію

Тип заходу	Конкретна дія	Очікуваний результат
Психологічна підтримка	Створення безпечних місць зустрічей	Зменшення тривоги, формування довіри до фахівців.
Психологічна підтримка	Травма-орієнтований підхід	Можливість клієнта взаємодіяти зі службами у власному темпі без тиску.
Інформаційна робота	Поширення зрозумілих матеріалів	Підвищення обізнаності цільової групи щодо доступних послуг.
Інформаційна робота	Використання анонімних каналів комунікації	Забезпечення конфіденційності та зниження страху викриття.
Організаційні рішення	Розвиток мобільних команд	Доступ до послуг без необхідності пересування клієнта.
Організаційні рішення	Міжвідомча співпраця	Забезпечення швидкого перенаправлення та безперервності допомоги.
Правовий супровід	Консультації щодо правового статусу	Зменшення страху покарання, підвищення готовності до звернення.
Соціальна підтримка	Матеріальна допомога	Усунення нагальних потреб, що блокують взаємодію з фахівцями.

Інфраструктурні рішення	Забезпечення безпечних маршрутів і зон взаємодії	Можливість регулярного контакту між соціальними працівниками та клієнтами.
Навчання персоналу	Підготовка з кризових втручань	Підвищення якості та чутливості роботи з уразливою групою.

Комунікативні бар’єри включають труднощі у взаємодії між клієнтом і фахівцем. Люди, які пережили травми або перебувають у кризовому стані, іноді не можуть чітко сформулювати свої потреби, через що фахівці неправильно оцінюють ситуацію [23].

Недостатній рівень емпатії або надмірна формальність працівників посилюють відчуття відчуження. Низька мотивація працівників, перевантаженість, емоційне вигорання також можуть впливати на якість взаємодії, оскільки людина стикається не з підтримкою, а з байдужістю. У таких випадках соціальна служба фактично перестає виконувати свою функцію, оскільки втрачається довіра, що є основою для подальшої роботи.

Деякі бар’єри пов’язані з внутрішнім станом людини. Особи, які пережили психологічні травми, насильство, тривалий контроль або ізоляцію, часто мають знижене відчуття власних прав, що формує переконання, ніби вони не заслуговують на допомогу [17].

Відсутність навичок комунікації з офіційними структурами, низька самооцінка, страх бути звинуваченим або нерозуміння процедур створюють внутрішні перепони, що заважають зверненню по підтримку. У деяких випадках людина не бачить сенсу звертатися до системи через переконання, що її проблема не буде почута або вирішена. Це формує замкнене коло, у якому найбільш вразливі групи залишаються поза межами соціальної допомоги.

Подолання бар’єрів доступу до соціальних послуг потребує системного підходу, у якому поєднуються інституційні, психологічні, комунікативні, економічні та просторові стратегії, спрямовані на створення таких умов, за яких людина може отримати підтримку незалежно від свого соціального статусу, досвіду кризових подій чи рівня поінформованості. Усунення перешкод починається з формування доступної інформаційної політики, зорієнтованої на

різноманітні групи населення, включно з тими, які мають обмежений доступ до технологій або стикаються з низьким рівнем грамотності [34].

Комунікація має будуватися таким чином, щоб бути зрозумілою для людей будь-якого віку, походження чи рівня освіти. Використання адаптованих інформаційних матеріалів, візуальних форматів, мобільних бригад та цифрових платформ з простим інтерфейсом дозволяє охоплювати ширші аудиторії та зменшує початковий бар'єр нерозуміння, що часто стає першою перепоною на шляху до підтримки [14]. Важливим напрямом залишається розвиток практик раннього виявлення вразливих груп через соціальний патронаж, вуличну соціальну роботу, співпрацю з освітніми, медичними та громадськими організаціями. Коли фахівці з'являються у середовищах, де люди живуть, працюють або проводять час, це створює можливість для ненав'язливого контакту, у ході якого людина поступово отримує інформацію про свої права, про доступні сервіси та про можливість конфіденційної розмови. Такий підхід дозволяє подолати бар'єри недовіри та страху перед формальними інституціями, оскільки підтримка проявляється не у вигляді бюрократичної процедури, а у формі особистісного контакту, заснованого на повазі та прийнятті [30]. Вуличні соціальні працівники відіграють роль посередників між системою та людиною, допомагаючи адаптуватися до складних процедур, супроводжуючи кожен крок та зменшуючи інституційну дистанцію, яка часто сприймається як непереборна.

Одним із дієвих шляхів подолання адміністративних бар'єрів є спрощення процедур оформлення послуг, створення «єдиних точок доступу», у яких клієнт може вирішити кілька питань одночасно. Замість того щоб людина зверталася до різних структур, збираючи довідки і проходячи через багатоетапні перевірки, система має переходити до інтегрованих моделей, коли фахівці різних профілів працюють у єдиному просторі. Це дозволяє мінімізувати час очікування, зменшити плутанину, скоротити кількість документів та надати людині можливість отримати консультацію одразу після звернення.

Додатковий вплив мають цифрові сервіси, які дозволяють дистанційно подавати заяви, отримувати консультації, зберігати документи в електронному

форматі та уникати тривалих черг. Утім, цифрові рішення мають супроводжуватися людською підтримкою, оскільки частина вразливих груп не має навичок користування технологіями, що потребує створення змішаних моделей обслуговування [55].

Подолання економічних бар'єрів можливе через розвиток мобільних соціальних послуг, які приходять до людини у місці її проживання. У багатьох випадках соціальні працівники можуть організовувати виїзні прийоми, роботу у громадах з низьким рівнем інфраструктури, надавати транспортну підтримку або компенсувати витрати на проїзд [17].

Там, де доступ до транспорту обмежений, створення мобільних офісів, які переміщуються певним маршрутом, дозволяє людям отримувати сервіс без необхідності долати великі відстані. Такі моделі ефективні в районах зі складною логістикою, у громадах, що пережили переміщення населення, а також у середовищах, де люди проживають у тимчасових або неформальних поселеннях.

Психологічні бар'єри потребують окремого, чутливого підходу. Люди, які мають досвід травм, контролю, маніпуляцій або системного приниження, часто уникають звернень через внутрішні переконання про власну непотрібність, страх осуду або очікування агресії з боку інституцій. Подолання цього бар'єра можливе через формування безпечного клієнтського простору, у якому людину не оцінюють і не змушують розкривати більше, ніж вона готова сказати. Фахівці мають застосовувати техніки ненасильницької комунікації, емпатійного слухання та поступового залучення [21]. Поступовість є визначальною: лише тоді, коли людина відчує, що її сприймають без тиску, з повагою до її кордонів, вона наважиться перейти від контактних форм взаємодії до офіційних процедур. Довіра створюється не через формальні гарантії, а через реальний досвід взаємодії з фахівцями, які демонструють підтримку і стабільність [14].

Культурні бар'єри долаються через впровадження мультикультурної компетентності соціальних працівників. Навчання персоналу роботі з різними мовними групами, адаптація інформаційних матеріалів, залучення перекладачів

та культурних посередників дозволяє створити умови, у яких представники етнічних меншин або мігранти не відчувають загрози та нерозуміння.

Перекладач як посередник у комунікації забезпечує не лише точність передачі інформації, а й рівність у доступі, що формує відчуття поваги до культурної ідентичності клієнта. Крім того, соціальна служба має відмовитися від практик, які ґрунтуються на упереджених судженнях. Фахівці зобов'язані проходити тренінги з антидискримінаційної політики, що дозволяє знизити ймовірність того, що клієнт зіткнеться з принизливими висловлюваннями чи ігноруванням його потреб [28].

Просторові бар'єри можна долати завдяки розвитку мережі філій, створенню малих пунктів доступу та впровадженню альтернативних форматів, таких як соціальні хаби, які поєднують у собі різні сервіси. У малих громадах доцільним є залучення місцевих партнерів, включно з бібліотеками, школами, громадськими центрами, де можуть працювати соціальні консультанти. Такі моделі зменшують фізичну дистанцію між системою і населенням та забезпечують регулярність підтримки [3].

Додатково інфраструктуру необхідно робити інклюзивною: доступні входи, пандуси, кнопки виклику, інформаційні табло зі шрифтом Брайля, можливість дистанційних консультацій для людей з обмеженою мобільністю. Інклюзія у фізичному середовищі є не лише технічним елементом, а й соціальним механізмом, який демонструє, що люди з інвалідністю не виключені із системи підтримки. Зниження бар'єрів також можливе завдяки підвищенню кваліфікації соціальних працівників. Працівники, які мають навички кризового втручання, роботи з травмою, комунікації з людьми у стані емоційного виснаження, здатні створити атмосферу, у якій клієнт не відчуває загрози. Супервізія, групи підтримки для фахівців, профілактика вигорання та навчання сучасним методикам сприяють тому, що сервіс стає більш людяним, а взаємодія – менш формальною. Працівник, який здатний побачити за формальною заявою реальні потреби людини, стає провідником до системи, а не її бар'єром.

Значну роль відіграє міжвідомча взаємодія. Там, де інституції діють ізольовано, людина стикається з необхідністю багаторазово пояснювати свою ситуацію, повторно проходити процедури та витрачати час на пересування між установами. Коли ж соціальні служби, медицина, поліція, освіта, громадські організації працюють у координації, клієнт отримує підтримку без зайвих дублювань. Створення спільних протоколів реагування, єдиних баз даних (із дотриманням конфіденційності), узгоджених маршрутів допомоги та командного підходу суттєво зменшує навантаження на людину, яка звернулася по підтримку

Особливе значення має підхід «допомога поруч», коли соціальні фахівці працюють у середовищах, де перебувають найбільш вразливі групи: на вулицях, у нічних закладах, біля транспортних вузлів, у зонах ризикових ситуацій.

У таких умовах підтримка стає доступною навіть для тих, хто ніколи не прийшов би в офіс соціальної служби. Підхід заснований на принципі наближення сервісів до людини, а не навпаки, що долає бар’єр недосяжності та страху перед інституційним середовищем [18].

Впровадження вуличної соціальної роботи, орієнтованої на потреби осіб, які постраждали від сексуальної експлуатації або перебувають у зоні підвищеного ризику, спирається на комплекс механізмів, що поєднують нормативні, організаційні, інституційні, міждисциплінарні та комунікативні компоненти.

У сучасних умовах зростає потреба у таких формах соціальної підтримки, які здатні охоплювати групи, що залишаються поза традиційними сервісами через недовіру до державних інституцій, стигматизацію, страх переслідування або повну відсутність знань про можливості отримання допомоги [55].

Вулична соціальна робота створює умови для виходу фахівців на ті території та в ті соціальні середовища, де формуються ризикові взаємодії та де перебувають особи, що не здатні самостійно звернутися до центрів соціальних служб. Цей підхід зосереджений на безпосередньому контакті, індивідуальному супроводі та формуванні зв’язків довіри, що є основою для виявлення реальних

потреб людини, оцінки її стану, мобілізації ресурсів та спрямування до наявних сервісів підтримки. Механізми впровадження вуличної соціальної роботи базуються на адаптації існуючих структур соціального захисту до умов взаємодії поза приміщеннями, зокрема на вміннях мобільних команд працювати у середовищах, де рівень небезпеки, прихованість експлуатаційних практик та мінливість ситуацій вимагають гнучкого реагування [13].

Формування системи таких послуг передбачає аналіз нормативно-правових актів, що окреслюють повноваження та сфери відповідальності соціальних працівників, представників правоохоронних органів, медичних установ та центрів надання соціальних послуг. Механізм взаємодії цих суб'єктів повинен забезпечувати можливість оперативного реагування, а також створювати умови для довготривалого супроводу постраждалих. Будь-який контакт з людиною, залученою до сексуальної експлуатації, потребує підвищеної чутливості, дотримання конфіденційності та безпечних методів комунікації [24]. Вуличні соціальні працівники нерідко стають першою ланкою системи допомоги, оскільки саме вони мають змогу встановити неформальний контакт у середовищі, де людина відчуває менше тиску та менше ризику стигматизації. З цієї причини механізми впровадження мають спиратися не лише на регламенти, але й на професійні компетентності мобільних команд, які повинні володіти навичками швидкої оцінки загроз, кризового консультування, управління ризиками та координації з іншими структурами [13].

Таблиця 1.5.

Механізми та етапи впровадження вуличної соціальної роботи, орієнтованої на потреби постраждалих від сексуальної експлуатації

Компонент	Зміст механізму або етапу	Операційні дії / результати
Механізм 1: виявлення та ідентифікація	Спрямований на встановлення первинного контакту з особами у зоні ризику та розпізнавання ознак експлуатації	Вуличні рейди, спостереження, застосування індикаторів ризику, анонімні консультації, первинне опитування.
Механізм 2: оцінювання потреб	Аналіз стану клієнта та визначення пріоритетних напрямів допомоги	Експрес-оцінка безпеки, психологічного стану, медичних потреб, ризику повторної експлуатації.

Механізм 3: забезпечення безпеки	Створення умов для мінімізації загроз життю та здоров'ю клієнта	Тимчасове виведення із небезпечного середовища, супровід до партнерських служб, робота з екстреними протоколами.
Механізм 4: перенаправлення	Координація між службами, що працюють із постраждалими	Взаємодія з поліцією, шелтер-центрами, медичними закладами, юридичними установами; оформлення документів.
Механізм 5: довгострокова підтримка	Орієнтований на відновлення, стабілізацію та підвищення автономії клієнта	Психологічний супровід, соціальний патронаж, освітні програми, допомога у працевлаштуванні або відновленні навичок.
Етап 1: підготовчий	Формування команди, планування логістики, навчання персоналу	Розробка маршруту, оцінка ризиків, забезпечення інструментів роботи (комунікація, аптечки, інформаційні матеріали).
Етап 2: польова взаємодія	Реалізація вуличної роботи у місцях перебування цільової групи	Патрулювання локацій, встановлення контакту, проведення коротких інтервенцій, заповнення первинної документації.
Етап 3: кризове втручання	Швидка реакція у випадках небезпеки або медичних/психічних криз	Координація з екстреними службами, забезпечення первинної підтримки, організація безпечного вивезення.
Етап 4: інтеграція у систему послуг	Поступовий перехід клієнта до роботи із спеціалізованими установами	Запис на консультації, супровід у центр, відслідковування виконання плану допомоги.
Етап 5: моніторинг та оцінювання	Аналіз результатів взаємодії, корекція плану, профілактика повторної експлуатації	Регулярний зв'язок із клієнтом, перегляд потреб, документування змін та ризиків.

Особливе значення у процесі впровадження вуличної соціальної роботи має аналіз локальних умов, у яких відбувається експлуатація. Території, де переважає низький рівень економічної безпеки, інтенсивні міграційні потоки, слабка соціальна інфраструктура та недостатній рівень інформованості населення, створюють умови для активної діяльності злочинних груп. У таких умовах формування ефективних механізмів соціальної роботи вимагає глибокого розуміння соціального контексту, що дає змогу краще прогнозувати поведінкові патерни осіб, які опинилися в зоні ризику [9]. Механізми впровадження мають зосереджуватися на доступності соціальних послуг у тих середовищах, де домінує недовіра до державних інституцій та де особи можуть уникати будь-яких контактів зі структурами, що асоціюються з контролем чи санкціями. Вулична

соціальна робота долає ці бар'єри через неформальність, мобільність та можливість спілкування у середовищі, яке не викликає додаткової тривоги [16].

Формування стратегії дій для мобільних команд передбачає визначення механізмів виявлення груп ризику, зокрема шляхом співпраці з громадськими організаціями, правоохоронними органами, медичними закладами та іншими інституціями, що працюють з маргіналізованими групами.

Одним із механізмів є створення картографії ризикових зон, що містить інформацію про місця потенційної концентрації експлуатаційних практик, маршрути руху уразливих осіб, точки доступу до неформальних сервісів та місця, де можливе встановлення першого контакту. Для того, щоб ці механізми працювали, необхідно забезпечити соціальних працівників ресурсами, що дозволяють оперативно реагувати на зміну ситуації, забезпечувати супровід та надавати первинну допомогу. Йдеться про транспортні засоби, засоби мобільного зв'язку, інформаційні матеріали, можливість оперативно направити людину до безпечного місця або медичного закладу [25].

У межах механізмів значну роль відіграє підготовка команд. Підготовка має включати навчання щодо психологічних особливостей осіб, які перебувають у стані хронічної травматизації, переживають страх, ізоляцію, недовіру, емоційне виснаження та різні форми залежності від експлуататорів. Вуличний соціальний працівник повинен вміти розпізнавати невербальні сигнали, уникати прямого тиску, формувати план комунікації, який не створює додаткових ризиків для людини. Крім того, підготовка має охоплювати знання про правові механізми захисту постраждалих, процедури направлення до відповідних служб, стандарти роботи з неповнолітніми, особами з порушеннями психічного здоров'я або особами, які перебувають під контролем третьої сторони.

Механізми впровадження охоплюють також питання забезпечення безпеки як працівників, так і клієнтів. Оскільки діяльність у середовищах, де поширена сексуальна експлуатація, може супроводжуватися агресією, криміногенними ситуаціями та ризиком втручання експлуататорів, необхідно передбачити алгоритми дій у випадках загроз. Безпека включає координування з поліцією, а

також використання засобів індивідуального захисту та чіткі інструкції щодо того, як залишати територію у разі ескалації небезпеки. Проте така співпраця повинна бути вибудувана так, щоб не зруйнувати довіру клієнтів, які можуть побоюватися будь-якого контакту з правоохоронними структурами [12].

Окремим аспектом механізмів є процес документування роботи мобільних команд. Фіксація випадків, опис динаміки, моніторинг повторних контактів і аналіз потреб клієнтів створюють основу для системного вдосконалення практик. Дані, що збираються у ході роботи, дозволяють визначати соціальні тенденції, адаптувати маршрути, оптимізувати час роботи на певних територіях, формувати програми інформування та профілактики. Документування має здійснюватися з дотриманням конфіденційності та безпеки, адже витік інформації може створити значні ризики для людей, які перебувають у контакті з мобільними командами [3].

Етапи впровадження вуличної соціальної роботи включають послідовний процес, що починається з аналізу локального контексту, формування стратегії, підготовки кадрів і ресурсної бази, а завершується оцінюванням результатів та корекцією діяльності. Початковий етап передбачає дослідження територій, створення соціального паспорта місцевості, аналіз демографічних даних, виявлення груп, які можуть перебувати у стані підвищеної вразливості. На цьому етапі відбувається формування партнерств із громадськими організаціями, соціальними службами, медичними установами та освітніми закладами, що дозволяє охопити ширше коло джерел інформації про реальний стан експлуатації та ризиків. Другий етап передбачає планування діяльності мобільних команд очікувані точки контакту, моделі кризового реагування та процедури перенаправлення клієнтів. У цьому процесі важливо передбачити можливість швидкого коригування планів відповідно до змін у середовищі, сезонних факторів, активності злочинних груп або зміни соціального профілю осіб, які перебувають у зоні ризику. Планування також охоплює підготовку матеріалів для

інформування, створення ресурсів для первинної допомоги та системи внутрішньої комунікації між членами команди [8].

Третій етап полягає у безпосередній роботі на місцевості. Мобільні команди здійснюють регулярні виїзди, встановлюють контакти з особами у стані ризику, проводять короткі бесіди, пропонують первинну підтримку, надають інформаційні матеріали та визначають, чи є можливість подальшої взаємодії у безпечному форматі.

На цьому етапі відбувається перше формування довіри, що може бути поступовим і тривалим. Особи, які пережили сексуальну експлуатацію, нерідко мають глибокі травматичні переживання, відчувають страх перед будь-якими структурами та не готові одразу прийняти допомогу. Проте систематичність контактів створює умови для того, щоб людина відчула стабільність та відсутність тиску, що у перспективі сприяє відкритішій взаємодії [35].

Наступний етап стосується супроводу клієнтів. Після встановлення довіри соціальний працівник може запропонувати консультацію у безпечному місці, супровід до медичного закладу, центру соціальних послуг або кризового притулку. Здійснюється оцінка потреб, визначаються ризики та формуються індивідуальні плани підтримки.

Важливо, щоб супровід був послідовним, а працівник зберігав зв’язок з клієнтом, надаючи допомогу у вирішенні адміністративних питань, документуванні випадку, пошуку альтернативних форм проживання або працевлаштування. Така підтримка дозволяє людині не лише вийти з ситуації експлуатації, але й отримати ресурси для відновлення автономності та соціальної інтеграції [33].

Фінальний етап передбачає оцінку результатів роботи. Аналізуються кількість контактів, рівень залучення клієнтів, ефективність перенаправлення, динаміка змін у стані постраждалих, співпраця з партнерами та відповідність діяльності встановленим стандартам. Результати оцінки стають основою для корекції практик, розширення ресурсів, вдосконалення механізмів реагування та планування нових напрямів роботи. Важливо враховувати, що впровадження

вуличної соціальної роботи є динамічним процесом, який потребує постійного аналізу зовнішнього середовища та адаптації до соціальних змін [8].

Висновки до розділу 1

1. Теоретичний аналіз підтверджує, що вулична соціальна робота (аутріч) еволюціонувала з допоміжного методу в автономну та високоспеціалізовану сферу професійної діяльності. Її унікальність полягає у синергії знань із соціальної педагогіки, психології травми, девіантології та юриспруденції. Правовий вимір вуличної соціальної роботи в Україні характеризується перехідним станом: попри декларативні норми Закону «Про соціальні послуги», система залишається надмірно формалізованою та орієнтованою на стаціонарні заклади. Розрив між міжнародними стандартами (Стамбульська конвенція, Протокол про попередження торгівлі людьми) та їх практичною імплементацією вимагає розроблення спеціалізованих міжвідомчих регламентів, що гарантували б безпеку клієнта і фахівця в умовах відкритого простору.

2. Специфіка цільової групи у ситуації сексуальної експлуатації визначає архітектоніку соціальної взаємодії. Глибока травматизація формує специфічні захисні механізми – дисоціацію, агресивну недовіру до представників влади та парадоксальну лояльність до експлуататора. Структурна вразливість (економічна залежність, стигматизація, відсутність безпечних соціальних зв'язків) утворює замкнене коло, з якого неможливо вийти лише за власним бажанням, що зумовлює перехід від простого інформування до комплексного кейс-менеджменту. Вулична соціальна робота є ефективним засобом подолання бар'єрів доступу, оскільки поєднує принципи мобільності, доступності, конфіденційності та ненасильницької комунікації, критично необхідні для взаємодії з найбільш закритими групами населення.

3. Аналіз бар'єрів доступу до соціальних послуг для осіб, які пережили сексуальну експлуатацію, засвідчив їх багаторівневий характер: інституційні, психологічні, адміністративні, просторові, культурні та комунікативні бар'єри формують замкнене коло відчуження, що унеможливлює звернення по допомогу

через традиційні канали. Подолання цих бар'єрів потребує системного підходу, центральне місце в якому посідає вулична соціальна робота як метод наближення сервісу до клієнта. Технологічний алгоритм її впровадження охоплює п'ять послідовних етапів: аналіз локального контексту та картографування ризикових зон; формування стратегії мобільних команд; безпосередня польова робота зі встановленням первинного контакту; соціальний супровід та перенаправлення до спеціалізованих сервісів; оцінка результатів і коригування стратегії. Ефективність кожного етапу забезпечується дотриманням принципів травмоорієнтованого підходу, міжвідомчої взаємодії та безперервності супроводу.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

2.1. Організація та методика проведення опитування соціальних працівників

Основним методом збору первинної інформації було обрано якісне дослідження у формі короткого інтерв'ю. Вибір саме цього методу зумовлений специфікою теми: проблема сексуальної експлуатації є дуже прихованою, а робота з постраждалими вимагає індивідуального підходу. Стандартне анкетування (кількісний метод) не дозволило б розкрити всі нюанси, емоційні аспекти та нетипові ситуації, з якими стикаються соціальні працівники.

Метод інтерв'ю дає змогу дотримуватись чіткого курсу розмови, а також залишає простір для більшої гнучкості в формулюванні питань та отриманні відповідей. Якщо респондент торкається важливої, але непередбаченої теми, я, як дослідник, маю змогу поставити уточнюючі запитання. Загальна тривалість однієї бесіди складає приблизно 35–40 хвилин, що є оптимальним часом для розкриття 15 (у випадку з консультантами гарячої лінії 30 хвилин і 10 питань) основних запитань без надмірного виснаження респондента.

До участі в дослідженні було залучено соціальних працівників, які мали певний досвід роботи з цільовою групою і проведення вуличної соціальної роботи, а також консультантів гарячої лінії Ла Страда Україна з протидії торгівлі людьми які мають безпосередній, хоч і не очний, контакт з постраждалими або особами які знаходяться в зоні підвищеного ризику. Залучення саме цієї категорії професіоналів дозволило отримати достовірну інформацію «з перших рук» про реальні потреби клієнтів, ефективність існуючих методик та прогалини в системі надання допомоги. Також на дане інтерв'ю погодився, не побоюсь так сказати, ветеран вуличної соціальної роботи, який у цій сфері працює вже понад 28 років, його вклад в дане дослідження був напевно найвагомішим для повного розуміння самого принципу проведення аутрічу та наглядного прикладу основних ризиків даної сфери.

З огляду на значну чутливість цієї теми автор дотримувався фундаментальних етичних стандартів під час спілкування зі спеціалістами. Загалом дослідження базувалось на принципах добровільності (я заздалегідь домовлявся з фахівцями на яку саме тему буде інтер’ю, як воно буде проходити і після цього вже сам респондент вирішував чи бажає він долучитись до цього інтерв’ю); конфіденційності (усі отримані мною дані були в певній мірі анонімізовані, жодні імена чи певні особисті факти які прозвучали під час інтерв’ю не були додані ні до транскрипту розмови, ні до фінальних результатів інтерв’ю); інформована згода (перед початком кожного інтерв'ю я пояснював учасникам мету дослідження та дозвіл на ведення аудіозапису, після транскрипту розмови запис видалявся)

Для більш зрозумілого та правильно спланованого інтерв’ю усі 15 основних питань було поділено на 4 блоки. Перший блок: Вступний блок та профіль фахівця. Ця частина інтерв’ю мала на меті налагодження контакту та збір базової інформації про досвід респондента. Питання стосувалися ролі працівника, специфіки його організації, наявності досвіду саме вуличної соціальної роботи та рівня професійної підготовки. Це дозволило оцінити, наскільки фахівці забезпечені необхідними знаннями для роботи з такою складною цільовою групою і чого їм на практиці не вистачає.

Наступним блоком був Аналіз потреб цільової групи та бар'єрів доступу до допомоги. Даний блок інтерв’ю був націлений на дослідження головних труднощів з якими стикаються постраждалі від сексуальної експлуатації. респонденти описали ключові потреби своїх клієнтів, зокрема у безпеці, психологічній підтримці, а також у здоров’ї (як ментальному так і фізичному). Досить великий акцент було приділено бар’єрам, як бюрократичним так і особистим які заважають людям звертатися по допомогу і часто провокують їх повернення до ситуації експлуатації.

Третій блок Специфіка та ефективність вуличної соціальної роботи. Це один із ключових блоків дослідження, який безпосередньо розкриває тему кваліфікаційної роботи. Запитання були спрямовані на визначення переваг

вуличної роботи порівняно зі стандартною офісною допомогою. Були досліджені механізми встановлення першого контакту на вулиці, процес побудови довіри та обов'язкові принципи такої взаємодії. Окремо були обговорені питання безпеки (як клієнта, так і працівника) та алгоритми дій після успішного первинного контакту (куди фахівець скеровує людину далі). Питання данного блоку нажаль не вийшло поставити респондентам які займають посаду консультантів гарячої лінії так як їх основні обов’язки спілкуватись з такими особами телефоном і таким чином питання про вуличну соціальну роботу відпадають.

Завершальна частина інтерв’ю Процес реабілітації та формування практичних рекомендацій. З'ясовувалася думка фахівців щодо тривалості та ефективності перебування постраждалих у реабілітаційних центрах, а також роль вуличної роботи на етапі, коли людина повертається до самостійного життя. Працівникам пропонувалося сформулювати власні рекомендації щодо покращення законодавства, міжвідомчої взаємодії та дати поради фахівцям-початківцям, щоб уберегти їх від типових помилок.

Загалом, така покрокова методика проведення інтерв'ю – від загальних питань про досвід до конкретних ситуацій на вулиці та системних рекомендацій – дозволила зібрати глибокий і структурований масив даних. Отримана інформація стала надійною базою для подальшого аналізу та розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення вуличної соціальної роботи в Україні.

Однією з організацій для пошуку респондентів була обрана ГО “Ла Страда Україна”, ця організація спільно з ООН “Жінки” підготувала “Аналітичний звіт щодо торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатаціїї в Україні”. З даного звіту можна виділити декілька основних напрямів діяльності даної організації в цій сфері:

ГО «Ла Страда Україна» є ключовою організацією у сфері протидії торгівлі людьми та сексуальній експлуатації в Україні: здійснює аналітичну і дослідницьку діяльність, проводить опитування вразливих груп, розробляє рекомендації для органів влади та взаємодіє з міжнародними партнерами [27].

Хоча організація безпосередньо не провадить вуличну соціальну роботу, вона формує системне підґрунтя для її розвитку через адвокацію та навчання фахівців.

Також одним респондентом став дуже професійний спеціаліст саме з вуличної соціальної роботи який наразі працює в КМЦСС, під час інтерв'ю з ним він досить коротко розповів ще про декілька організацій які досить щільно пов'язані з постраждалими від сексуальної експлуатації і з самою вуличною соціальною роботою: ГО «Елеос-Україна», Шелтер Святої Ольги в Бучі, БФ «Деполь Україна».

Зазначені організації є показовими прикладами того, як громадські ініціативи формують комплексну мережу підтримки для найбільш вразливих груп населення, зокрема ГО "Елеос-Україна" ефективно поєднує в собі інструменти громадянського суспільства з соціальною роботою, приділяючи особливу увагу допомозі жінкам, які тим чи іншим чином постраждали від гендерно-зумовленого та сексуального насильства (у тому числі і експлуатації). Її діяльність спрямована не лише на кризове втручання зумовлених експлуатацією, але й на соціальний супровід та нормалізацію стану постраждалих. Досить вагомою частиною цієї інфраструктури безпечних середовищ є формування та розбудова спеціалізованих кризових центрів по всій країні, яскравим прикладом слугує Шелтер Святої Ольги у Бучі. Цей заклад надає безпечний прихисток формату «таємного місця», що є критично важливим для осіб, які рятуються від експлуатації або безпосередньої загрози життю. Проживання в шелтері супроводжується глибоким кейс-менеджментом: жінки отримують безперервну психологічну, медичну та юридичну підтримку, а також допомогу у відновленні документів і побудові нових життєвих планів після вилучення з небезпечного середовища. В свою чергу БФ "Деполь Україна" відіграє одну з ключових ролей безпосередньо на етапі вуличної соціальної роботи. Даний фонд фокусується на підтримці маргіналізованих груп і подоланні проблеми безхатьків, саме ці фактори є одними головних ризиків втягнення осіб у сексуальну експлуатацію. Через регулярну роботу соціальних патрулів на вулицях великих міст, забезпечення базових потреб та утримання притулків

низькопорогового формату, фонд встановлює перший контакт із потенційними або дійсними постраждалими. Таким чином створюється необхідний міст між вулицею та системою професійної соціальної допомоги і реінтеграції.

2.2. Аналіз результатів опитування: визначення основних моментів та ефективності роботи у цій галузі

Емпіричне дослідження практичного виміру протидії сексуальній експлуатації та впровадження або вдосконалення методів вуличної соціальної роботи відбувалось на основі проведення глибинного напівякісного інтерв'ю з фахівцями двух важливих напрямків: консультантів національної гарячої лінії ГО "Ла Страда-Україна" та, якщо можна так виразитись, "ветерана" вуличної соціальної роботи, експерта-практика польової соціальної роботи, який має величезний досвід безпосередньої діяльності у відкритому вуличному середовищі міста Києва та й загалом багатьох міст України. Глибокий аналіз транскриптів розмов та текстових відповідей респондентів дозволив деталізувати та систематизувати величезний масив даних за чотирма аналітичними блоками, які я детально описав у попередньому пункті. Дані відповіді показали реальний стан речей в даній сфері, дефіцити та реальний потенціал розвитку даної галузі в Україні та світі загалом.

Процес допомоги особі та виведення її із ситуації сексуальної експлуатації або мінімізація ризиків її безпосереднього втягнення гальмується комплексом об'єктивних та суб'єктивних бар'єрів та перешкод. Фахівці дистанційного консультування акцентують увагу на тому, що первинним психологічним блоком до звернення за допомогою у постраждалої особи є тотальна деформація самосприйняття, яка проявляється в відчутті глибокого сорому, деструктивному почутті провини та хронічному страху осуду зі сторони як суспільства так і рідних людей.

Як зазначає юристка та консультантка гарячої лінії: «… абоненти часто бояться осуду оточуючих, рідних, сусідів, бояться виносити сміття з хати але це, те, сміття, яке дійсно треба виносити а, бояться того, що там не будуть їх розуміти

бо вони думають що це вони самі винні в тому, що це з ним відбувається» [Додаток 1]. Це бар’єр психологічного характеру, який в свою чергу посилюється явищем латентності, коли постраждала особа через тривалий психологічний тиск та маніпуляції експлуататорів/кривдників втрачають здатність об’єктивно оцінювати ситуацію в якій вони знаходяться і власний стан: «Часто люди не ідентифікують свій досвід як експлуатацію або торгівлю людьми, тому важливо дуже обережно пояснювати їхні права, можливі ризики та доступні шляхи підтримки» [Додаток 3].

На рівні з державними інституціями фіксують досить стійкий соціально-культурний бар’єр – деструктивне уявлення про всеохопну корумпованість та наявність певних зв’язків експлуататорів в правоохоронних та інших органах, що начебто дає їм якийсь імунітет перед законом. Постраждалі особи знерухомлені/паралізовані страхом помсти й переконані у тому, що звернення до правоохоронних органів тільки більше їм нашкодить. Консультант гарячої лінії констатує даний тезис: «… присутня саме недовіра до державних структур, до поліції безпосередньо, бо не вірять в те, що будуть притягувати кривдника чи кривдницю до відповідальності належним чином, дуже часто чуємо від абонентів, що там все куплено, бо наприклад колишній чоловік, чи теперішній чоловік, який є кривдником там колись працював в якихось силових структурах і, що в нього там скрізь є зв'язки» [Додаток 1]. Ще одним досить вагомим бар'єром, який також не має об'єктивного обгрунтування – це знецінення власної травми на тлі війни. Постраждалі особи вибудовують хибну ієрархію суспільних пріоритетів, тим самим знецінюючи себе та вважаючи свою безпеку неважливою: «А ще ми чули такі твердження під час дзвінків про те, що абоненти говорять що, зараз же війна, і в поліції, і в інших структур набагато важливіші є проблеми, нам треба боротися з ворогом, чому я маю звертатися зі своїми проблемами до поліції це не так важливо» [Додаток 1].

У польових умовах вуличної соціальної роботи інституційні бар'єри трансформуються у пряму загрозу життю, що робить цільову групу тотально закритою для класичних кабінетних фахівців. Експерт із практичним досвідом

польової роботи підкреслює, що клієнти у вуличних локаціях відмовляються від взаємодії, оскільки гостро відчувають незахищеність перед експлуататорами в разі розголосу: «тема настільки закрита категорія, ви розумієте і за бажанням, ну скажімо, ну деякі підлітки відверто казали: "послухайте, ми хочемо, ви зможете нам забезпечити захист нашого життя, якщо ми почнемо на цю тему говорити?". Не зможете забезпечити. Тому ця тема небезпечна в першу чергу для нас» [Додаток 2]. Відсутність безпечного простору, житла та альтернативних фінансових джерел створює замкнене коло матеріально-побутової залежності, змушуючи постраждалих повертатися у криміногенне середовище: «Якщо постраждала особа не має стабільного житла, фінансової підтримки, довірених людей поруч або доступу до допомоги, вона може залишатися в ситуації експлуатації через страх втратити навіть мінімальну стабільність чи засоби для існування» [Додаток 2]

З огляду на масштабність та глибину бар'єрів, традиційні форми надання послуг виявляються недостатньо ефективними. Дослідження відповідей респондентів довели досить високу ефективність двох взаємодоповнюючих, з низьким порогом входу форматів допомоги: дистанційне кризове втручання (консультування) та мобільної вуличної роботи. Дистанційний формат виступає у ролі першої безпечної точки входу до загальної системи допомоги, забезпечуючи клієнту повну анонімність і контроль за процесом комунікації: «…для багатьох постраждалих телефонне консультування часто стає першим безпечним кроком до звернення по допомогу, адже воно забезпечує анонімність, конфіденційність та можливість отримати підтримку без особистого контакту» [Додаток 4]. Основний фокус тут зміщено на психоемоційну стабілізацію та первинну правову орієнтацію клієнта, який перебуває у стані гострого стресу. Натомість метод вуличної соціальної роботи має досить вагому перевагу саме в очному форматі надання допомоги, а саме активним виходом фахівця у відкрите середовище постраждалої особи або особи яка знаходиться у зоні ризику, що дозволяєвиявляти приховані випадки експлуатації, які ніколи не були б зафіксовані гарячими лініями. Експерт вуличної соціальної роботи детально

описав комплексну європейську методологію картографування та оцінки міського простору, яка є фундаментом успішно проведеного аутрічу: «…ми використовували до цього технологію "розу" називається, регіональна оцінка з залученням до участі. Це англійська модель прийшла ну скажімо з Брістоля. Регіональна оцінка. Ми вивчали вуличний Київ. Три етапи є, цієї технології... Ми складаємо перелік основних точок по кожному району Києва, ми робимо мапу цих точок, сайтів (локацій)» [Додаток 2]. Завдяки впровадженню цієї моделі у Києві було чітко верифіковано та нанесено на соціологічну мапу 78 профільних сайтів (локацій) концентрації груп ризику, включаючи такі центральні вузли, як Майдан Незалежності та Бессарабська площа [Додаток 2]. Важливим елементом технології ефективної вуличної соц роботи є залечення спеціалізованої інфраструктури, зокрема автомобільних засобів, які водночас виступають як безпечне середовище для постраждалої особи так і в якомусь плані “діагностичною лабораторією”: «Одна з найкращих технологій - команда вуличної профілактичної роботи із застосуванням мобільних транспортних обладнаних центрів такої роботи... Мобільний транспортний засіб. В нас була чудова програма "Мобільні центри вуличної профілактичної роботи" в 2000 році в Києві, можу вам сказати, їх було, зараз вам скажу, транспортних тільки засобів було більше 10» [Додаток 2]. Ефективність польового формату та мобільних центрів підтверджується результатами масштабного інноваційного дослідження 2008 року, проведеного спільно з Американською організацією CDC та «Лікарі світу США» [Додаток 2]. Завдяки експрес-тестуванню на ВІЛ-інфекцію безпосередньо у мобільних автомобілях вдалося залучити до медико-соціального супроводу осіб із вкрай ризикованою поведінкою, які заробляли на життя наданням сексуальних послуг або перебували в ситуації експлуатації: «результати в Києві були абсолютно жахливими – це було 19%. 311 ми протестували за бажанням, 58 позитивних... Трохи нижче цей показник був в Донецьку, наскільки я пам'ятаю 11, в Одесі було ще більше - 25%. Ми розуміли, що вуличним контингентом треба займатися дуже і дуже системно. Вони не йдуть, як правило, до медичних установ» [Додаток 2]. Аналіз також підтвердив

високий превентивний потенціал методу «рівний-рівному», проте експерти висувають суворі часові та реабілітаційні критерії до залучення аутріч-працівників із колишніх отримувачів послуг: «Рівний рівному принцип один з найкращих в світі. Можуть, але це мають бути підготовлені абсолютно адаптовані люди, в яких досвід за іншим напрямком мінімум 5 років. Мінімум 5 років після того як це сталось, як вони ну скажімо адаптувалися, як вони зробили соціальне сходження» [Додаток 2].

Важливим питанням стало те, які ризики супроводжують консультантів гарячих ліній та фахівців вуличної соціальної роботи. У вуличній роботі цей ризик має прямий фізичний і криміногенний характер, оскільки діяльність фахівців загрожує фінансовим інтересам організаторів нелегального бізнесу: «Мені особисто погрожували не один раз люди, пов'язані з певними кримінальними колами, щодо можливого, ну скажімо, мого в тому числі, ну, покарання фізичного» [Додаток 2]. Для мінімізації цих загроз обов'язковим є формування збалансованих, гендерно диверсифікованих та міжвідомчих команд: «ми мали захистити в першу чергу спеціалістів. І в нас була гендерна команда, де були спеціалісти чоловічої статі, жіночої, підготовлені, це була дійсно міжвідомча мультидисциплінарна команда» [Додаток 2]. Для фахівців гарячих ліній безпековий протокол реалізується через інструменти source-анонімності: фізичне розташування офісів гарячих ліній суворо засекречене від публічного доступу, а комунікація ведеться виключно під псевдонімами [Додаток 4]. Окрім захисту від зовнішнього переслідування з боку кривдників, псевдонім виконує фундаментальну психогігієнічну функцію, виступаючи бар'єром між професійною роллю та особистим простором фахівця: «... добре що в нас є псевдонім про який, я вам уже говорила і ми часто так робимо що, ми там наприклад, мій, псевдононім Олеся, і я всю роботу залишаюсь з Олесею на роботі, а додому я приходжу (ім'я респондента) і вже в мене з менталкою краще» [Додаток 1]. Усі респонденти одностайно визначають критичну потребу в інституціоналізації супервізій та інтервізій як базового ресурсу протидії

вторинній травматизації та вигоранню, оскільки тривалий контакт із кризовими кейсами виснажує емоційну систему працівника.

Розглядаючи загальнодержавну ефективність системи допомоги постраждалим від насильства та переслідування в Україні, респонденти проінформували про низку гострих інституційних, законодавчих та методологічних дефіцитів:

- Відсутність профільного державного стандарту: Ключовою методичною прогалиною є відсутність вузькоспеціалізованого стандарту надання послуг постраждалим від сексуальної експлуатації: «Має бути чітка система, в нас немає стандарту соціальної роботи з тими хто постраждав від соціальної експлуатації. Поки немає такого стандарту, в нас є певні протоколи, алгоритми, механізми» [Додаток 2]. Це призводить до розмивання професійних меж та використання неадаптованих загальних алгоритмів.
- Законодавчі прогалини в імплементації міжнародного права: Незважаючи на загальний прогрес у криміналізації домашнього насильства, національне законодавство містить суттєві прогалини щодо супутніх форм тиску. Юристка громадського сектора наголошує на дефіциті правового регулювання переслідування: «Є таке явище як сталкінг переслідування ми до цих пір не внесли відповідальність щодо осіб які вчиняють, такі правопорушення, а вони є дуже частими і вони так дуже негативно впливають на життя осіб» [Додаток 1]. Також фіксуються ризики правового регресу у зв'язку з окремими положеннями проектів нових кодексів, що потребує активної адвокаційної діяльності неурядових організацій [Додаток 1].
- Історичний деструктивний досвід міжвідомчої взаємодії: Експертом вуличної соціальної роботи фіксується небезпечна тенденція з боку окремих державних структур, зокрема правоохоронних органів, використовувати вразливе становище вуличних підлітків та постраждалих у власних відомчих цілях, що є сурогатною формою інституційної експлуатації: «І нам сказали: "ви нам просто заважаєте". Чому? "А ви розумієте що ці діти підлітки вони наші інформатори"... Ви не маєте їх використовувати, це експлуатація не

сексуальна, а такого підлітка, ви робите з нього інформатора. Це теж злочин» [Додаток 2]. На сучасному етапі міжвідомча взаємодія має будуватися суворо на людиноцентрованих засадах.

Отже, проведений аналіз дозволяє виокремити ключові переваги та недоліки онлайн і офлайн роботи. Систематизовані дані представлено у табл. 2.1.

Формат роботи	Ключові переваги	Основні виклики та обмеження	Операційні інструменти
Дистанційне кризове консультування (Гарячі лінії)	Гарантія source-анонімності; швидка психоемоційна стабілізація; безпечний перший крок без особистої присутності	Відсутність кейс-менеджменту; 99% результату залежить від готовності абонента діяти самостійно	Стандартні операційні процедури (СОП); псевдоніми; техніки активного слухання
Вулична (польова) соціальна робота (Аутріч)	Безпосереднє виявлення латентних груп у природному середовищі; подолання «інституційної сліпоти»	Високий рівень фізичної небезпеки та погроз від криміналітету; тривалий період побудови довіри	Технологія «Роза» (Брістольська модель); картографування сайтів; обладнані мобільні центри

2.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності вуличної соціальної роботи у сфері протидії сексуальній експлуатації

На основі результатів якісного дослідження та аналізу теоретичних джерел сформульовано систему практичних рекомендацій для трьох рівнів: законодавчого, інституційного та операційного. Рекомендації структуровані за ключовими дефіцитами, виявленими в ході інтерв'ю з фахівцями.

Рекомендації на законодавчому рівні

1. Розроблення та затвердження спеціалізованого державного стандарту надання соціальних послуг постраждалим від сексуальної експлуатації. Стандарт має визначати мінімальні вимоги до кваліфікації аутріч-працівників, процедури первинного контакту, протоколи безпеки та механізми міжвідомчого

перенаправлення. Прийняття такого документа усуне ключову методологічну прогалину, зафіксовану всіма респондентами.

2. Імплементація положень Стамбульської конвенції та Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми у національне законодавство в частині мобільних форм надання соціальних послуг. Необхідно законодавчо закріпити статус аутріч-працівника, його повноваження та правовий захист під час польової діяльності.

3. Внесення змін до порядку надання статусу постраждалого від торгівлі людьми: спрощення процедури, відмова від вимоги особистої явки до державних органів на першому етапі та можливість ініціювання процесу через НУО-партнерів.

Рекомендації на інституційному рівні

4. Формування міжвідомчих протоколів взаємодії між соціальними службами, правоохоронними органами, медичними установами та неурядовими організаціями. Протоколи мають передбачати чіткий розподіл ролей, принцип «єдиного вікна» для постраждалого та безпечні канали передачі інформації без ризику розкриття персональних даних.

5. Створення спеціалізованих мобільних команд аутріч на базі районних центрів соціальних служб у великих містах. Команди мають включати: соціального працівника, психолога та юридичного консультанта, які пройшли навчання з травмоорієнтованого підходу та навичок безпечної комунікації у ризикових середовищах.

6. Розвиток мережі спеціалізованих шелтерів для постраждалих від сексуальної експлуатації з гарантованою конфіденційністю місця перебування. Взаємодія між аутріч-командами та шелтерами (ГО «Елеос-Україна», Шелтер Святої Ольги, БФ «Деполь Україна») має бути формалізована у вигляді угод про партнерство з визначеними термінами реагування.

Рекомендації на операційному рівні

7. Впровадження регулярного супервізійного супроводу для аутріч-фахівців. Робота з постраждалими від сексуальної експлуатації є надзвичайно

емоційно навантаженою: без системної підтримки виникає ризик професійного вигорання та зниження якості послуг. Групова та індивідуальна супервізія мають бути включені до робочого графіку як обов'язковий елемент.

8. Адаптація методів аутріч-роботи до цифрового середовища. З огляду на зафіксовану фахівцями трансформацію методів вербування у месенджерах та соціальних мережах, необхідно розробити протоколи цифрового аутрічу: безпечні алгоритми першого контакту онлайн, верифікацію особи без порушення анонімності та процедури переведення онлайн-контакту у офлайн-супровід.

9. Запровадження системи моніторингу та оцінки ефективності вуличної соціальної роботи. Фіксація кількості контактів, рівня залучення, динаміки повторних звернень та відсотку успішного перенаправлення до сервісів дозволить обґрунтовано коригувати стратегії роботи і забезпечить доказову базу для адвокаційних кампаній.

У ході інтерв'ю фахівцям було поставлено питання щодо послідовності дій для постраждалих – який ланцюжок перенаправлення забезпечує максимальну ефективність допомоги. Отримані відповіді дозволили сформувати такий маршрут:

ГО «Елеос-Україна» [28] – здійснює комплексний соціальний супровід.

Шелтер Святої Ольги (м. Буча) [29] – спеціалізований конфіденційний притулок для захисту постраждалих осіб.

Благодійний фонд «Деполь Україна» – надає довгострокову підтримку особам у стані бездомності та тим, хто пройшов через ситуації експлуатації і прагне змінити своє життя.

Зі слів експертів, зараз фіксується суттєва трансформація методів вербування та експлуатації у XXI столітті. Сучасний вуличний простір значною мірою перемістився у цифрове середовище: месенджери, соціальні мережі та анонімні платформи стають основними майданчиками для встановлення первинного контакту з потенційними жертвами.

Реалізація зазначених рекомендацій потребує скоординованих зусиль на всіх рівнях: від законодавців і центральних органів виконавчої влади до фахівців,

які безпосередньо працюють у полі. Лише системний підхід здатен забезпечити сталий захист найбільш вразливих груп населення.

Висновки до розділу 2

1. Дослідження організовано методом якісного напівструктурованого інтерв'ю: до участі залучено фахівців ГО «Ла Страда Україна» та КМЦСС, які мали практичний досвід роботи з постраждалими від сексуальної експлуатації. Інструментарій складався з 15 питань, згрупованих у 4 тематичні блоки: профіль фахівця; потреби цільової групи та бар'єри доступу до допомоги; специфіка й ефективність вуличної соціальної роботи; реабілітація та практичні рекомендації. Дотримання принципів добровільності, анонімізації даних та конфіденційності забезпечило відкритість респондентів і достовірність отриманої інформації. Обрані організації є показовими прикладами того, як громадські ініціативи формують комплексну мережу підтримки для найбільш вразливих груп населення.

2. Емпіричний аналіз підтвердив, що бар'єри доступу до соціальних послуг для осіб, які пережили сексуальну експлуатацію, мають багаторівневий характер: інституційні, психологічні, культурні та адміністративні перешкоди в польових умовах трансформуються у пряму загрозу життю, роблячи цільову групу тотально закритою для класичних форм допомоги. Традиційні сервіси виявляються недостатньо ефективними – вулична (аутріч) та дистанційна кризова робота є єдиними методами, здатними встановити контакт з особами, які ніколи не звернулися б до офіційних установ. Успішність первинного контакту визначається безумовним дотриманням принципів конфіденційності, автономії клієнта та ненасильницького супроводу. Аналіз також виявив три системні прогалини у макросистемі соціального захисту: відсутність державного стандарту надання послуг постраждалим від сексуальної експлуатації; законодавчі прогалини в імплементації міжнародного права (зокрема, Стамбульської конвенції та Протоколу про попередження торгівлі людьми);

деструктивний досвід міжвідомчої взаємодії, що ставить постраждалих під загрозу повторної травматизації.

3. На основі результатів дослідження розроблено систему практичних рекомендацій трьох рівнів. На законодавчому рівні: затвердження спеціалізованого державного стандарту аутріч-роботи, імплементація міжнародних конвенцій у частині мобільних форм соціальних послуг та спрощення процедури надання статусу постраждалого. На інституційному рівні: формування міжвідомчих протоколів безпечного перенаправлення, створення мобільних міждисциплінарних команд на базі ЦССДМ та розвиток мережі спеціалізованих шелтерів із формалізованими угодами про партнерство (ГО «Елеос-Україна», Шелтер Святої Ольги, БФ «Деполь Україна»). На операційному рівні: запровадження обов'язкової супервізії для аутріч-фахівців, розроблення протоколів цифрового аутрічу у зв'язку з трансформацією методів вербування у месенджерах і соціальних мережах, а також впровадження системи моніторингу ефективності польової роботи для забезпечення доказової бази адвокаційних кампаній. Реалізація зазначених рекомендацій потребує скоординованих зусиль усіх рівнів – від законодавців до фахівців, які працюють безпосередньо у полі.

ВИСНОВКИ

Бакалаврське дослідження присвячене актуальній і малодослідженій у вітчизняному контексті проблемі впровадження вуличної соціальної роботи у сфері протидії сексуальній експлуатації. Отримані результати підтверджують, що вулична соціальна робота є не допоміжним інструментом, а фундаментальним елементом системи соціального захисту осіб, які перебувають у ситуації сексуальної експлуатації або у зоні підвищеного ризику.

1. Теоретичний аналіз наукових джерел дозволив розкрити сутність ключових понять дослідження. Вулична соціальна робота (аутріч) визначена як автономна професійна діяльність, спрямована на встановлення контакту з особами, які перебувають поза межами формальних інституцій і не звертаються по допомогу через страх, стигматизацію або відсутність доступу до офіційних сервісів. Сексуальна експлуатація розглядається як системне явище, що характеризується використанням влади, залежності або примусу для отримання комерційної або іншої вигоди від сексуальних послуг особи. Аналіз нормативно-правової бази засвідчив невідповідність між задекларованими міжнародними стандартами (Стамбульська конвенція, Протокол про попередження торгівлі людьми) та їх практичною імплементацією в Україні: чинна система залишається надмірно формалізованою, орієнтованою на стаціонарні заклади і не враховує специфіки роботи у відкритому просторі.

2. Визначено специфіку цільової групи, її ключові потреби та бар'єри доступу до соціальних послуг. Особи, які пережили сексуальну експлуатацію або перебувають у зоні ризику, характеризуються глибокою структурною вразливістю: хронічна травматизація формує специфічні захисні механізми — дисоціацію, агресивну недовіру до інституцій та парадоксальну лояльність до експлуататора. Соціальна ізоляція, економічна залежність, відсутність безпечних зв'язків та стигматизація утворюють замкнене коло, з якого неможливо вийти лише за власним бажанням. Потреби цільової групи охоплюють широкий спектр: від базових умов існування (безпечне житло, харчування) до комплексної психосоціальної реабілітації та відновлення правового статусу. Встановлено, що

бар'єри доступу до допомоги є багаторівневими: страх переслідування, недовіра до державних структур, адміністративна складність системи та культурна стигматизація перешкоджають зверненню по підтримку навіть у кризових ситуаціях.

3. Обґрунтовано основні принципи, методи та етапи впровадження вуличної соціальної роботи на основі якісного емпіричного дослідження. Інтерв'ю з фахівцями ГО «Ла Страда Україна» та КМЦСС підтвердило, що ефективність аутріч-діяльності визначається дотриманням принципів травмоорієнтованого підходу, конфіденційності, добровільності та ненасильницької комунікації. Технологічний алгоритм вуличної роботи охоплює п'ять послідовних етапів: аналіз локального контексту та картографування ризикових зон; формування стратегії мобільних команд; безпосередня польова робота зі встановленням первинного контакту; соціальний супровід та перенаправлення до спеціалізованих сервісів; оцінка результатів і коригування стратегії. Зафіксовано суттєву трансформацію методів вербування у цифровому середовищі: месенджери та анонімні платформи стали основними майданчиками для встановлення первинного контакту з потенційними жертвами, що вимагає адаптації аутріч-методів до онлайн-простору.

4. Розроблено систему практичних рекомендацій трьох рівнів, спрямованих на підвищення ефективності вуличної соціальної роботи у сфері протидії сексуальній експлуатації. На законодавчому рівні: затвердження спеціалізованого державного стандарту аутріч-роботи, імплементація міжнародних конвенцій у частині мобільних форм надання соціальних послуг та спрощення процедури отримання статусу постраждалого. На інституційному рівні: формування міжвідомчих протоколів безпечного перенаправлення, створення мобільних міждисциплінарних команд та розвиток мережі спеціалізованих шелтерів. На операційному рівні: запровадження обов'язкової супервізії для аутріч-фахівців, розроблення протоколів цифрового аутрічу та впровадження системи моніторингу ефективності польової роботи.

Результати дослідження мають практичну цінність для фахівців соціальної роботи, керівників організацій, що надають послуги постраждалим від сексуальної експлуатації, та представників законодавчої і виконавчої влади. Матеріали можуть бути використані для розроблення навчальних програм підготовки аутріч-фахівців, обґрунтування адвокаційних кампаній за системні зміни у сфері соціального захисту, а також як основа для подальших наукових досліджень проблеми сексуальної експлуатації в умовах воєнного часу та у постконфліктному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

лбул С. В., Стерненко Я. М. Протидія злочинам, пов’язаним із торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації: проблеми правового регулювання. *South ukrainian law journal*. 2020. № 1. С. 14–17;

налітичний звіт щодо торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації в У

кдрусишин Р. М. *Протидія та соціальна профілактика торгівлі людьми*: навчальний посібник. Львів: Растр-7, 2023. ISBN 978-617-8296-66-7;

ойко О. Соціальна робота в громаді: міжнародний вимір і український контекст. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 11(51) ;

рченко Н. Д. Соціальна робота та проблеми мотивації соціальних працівників. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2009. № 9 (100). С. 135–140;

ачек О. І. Застосування штучного інтелекту для протидії злочинам у сфері сексуальної експлуатації дітей у мережі інтернет. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична)*. 2025. № 3. С. 119–125;

нвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Конвенція Ради Європи від 25.10.2007 : станом на 20 черв. 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text;

огвиненко В. М., Білецький О. П. Торгівля людьми і експлуатація: огляд проблематики соціальної роботи. *Соціальна робота: науковий журнал*. 2018. №

артинова Л., Юрчик І. Соціальна робота у територіальній громаді: проблеми, виклики, перспективи. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic*

льник Л. Соціальна робота: сучасні теоретичні аспекти. *Humanitas*. 2024. № 4. С. 56–67;

ельничук В. Комерційна сексуальна експлуатація дітей: міжнародне право. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2018. Вип. 1 (3). С. 10;

єбитов А. А. Еволюція форм сексуальної експлуатації жінок у стародавньому світі. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 1 (94). С. 285–296;

ольний С. О. Соціальна робота як фактор виправлення ув'язнених : магістерська робота. 2020.

опович Г. Соціальна робота і міждисциплінарне співробітництво. *Соціальна політика і соціальна робота*. 2001. № 1. С. 47–52;

ро визначення координатора діяльності, пов'язаної з припиненням в Україні сексуальної експлуатації та насильства щодо дітей в Інтернеті : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 01.06.2020 № 597-р : станом на 31 лип. 2025 р.

ро делегацію України на Всесвітній конгрес проти комерційної сексуальної експлуатації дітей : Розпорядж. Президента України від 29.07.1996 № 209/96-рп. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209/96-рп#Text;

ро ратифікацію Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Закон України від 20.06.2012 №

апогов М., Уманець В. Соціальна робота в громаді в епоху цифровізації с

ексуальна експлуатація як форма торгівлі людьми: аналіз стану та виклики. Н

ціальна профілактика торгівлі людьми: навчально-методичний посібник / За ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. Київ: ТОВ "Агентство "Україна", 2007. людьми.pdf;

ь

с

о

н

а

оціальна робота. Київ : Києво-Могил. акад., 2004. Т. 2 : Теорії та методи соціальної роботи. 224 с. ;
оціальна робота. Київ : Києво-Могил. акад., 2004. Т. 3 : Робота з конкретними групами клієнтів. 166 с. ;
ищенко О. В. Соціальна робота та права людини : навч. посіб. Київ : Обрії, 2010. 240 с. ;
лівнюк Т. П., Кулава К. О. *Протидія торгівлі людьми*: методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів спеціальності 231 Соціальна робота. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2023.

орноштан Є. Гендерна дискримінація та соціальна робота в україні. *Наукові праці міжрегіональної академії управління персоналом. психологія*. 2024. № 4 (65). С. 53–58;
естопалова Я. В. Поняття та зміст сексуальної експлуатації дітей. *Juridical*

.

4
0
9
6 2024. P. 114–137. URL: https://doi.org/10.2307/jj.14203760.11;
1
0
n 2005. Vol. 2005, no. 4. P. 76–83.
,
V
3
2024. P. 114–137. URL: https://doi.org/10.51952/9781529232363.ch006;
V

ДОДАТКИ

Додаток 1

Транскрипт 1

Інтерв'юєр: Доброго дня мене звати, Іван. Я проводжу. Дослідження в рамках бакалаврської Роботи на тему впровадження. Вуличної соціальної роботи в сфері сексуальної експлуатації ааа Дане Інтерв'ю буде проходити по, чотирьом блокам. Ваша участь є добровільною, ви можете зупинити інтерв'ю при будь-яких обставинах. Дані будуть анонімізовані і використання лише в наукових цілях? Так, почну з такого питання. Чи можете ви коротко розказати про вашу роль та специфіку роботи на Гарячі лінії?
Респондент: Мене звати …, Я, юристка Громадської Організації Ла Страда Україна, також я є, консультанткою Національної Гарячої лінії з попередження, домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, і, національної гарячої лінії для дітей та молоді в організації я працюю уже 9 років, майже 9 років, і весь цей час я Консультую на гарячих лініях. Також я є асистенткою проєктів. Якщо ви знайомі з роботою громадського сектору то, в громадських організаціях. зазвичай немає визначених, як таких робочих обов'язків ми ділимо між собою багато роботи і займаємось усім тим обсягом, який є, в організації?
Інтерв'юєр: Вельми дякую. В принципі,я думаю можна переходити до іншого питання. Чи мали ви досвід безпосередньо офлайн роботи або онлайн консультування, саме жертв сексуальниъ експлуатації?
Респондент: Так ми не говоримо термін "Жертва" так ми відносимось більш толерантно до осіб які, постраждали, тому називаємо їх саме постраждалими особами від сексуального насильства, пов'язаного з воєнним конфліктом і так, в рамках деяких проектів, які реалізуються організацією ми маємо можливість надання соціальної підтримки для постраждалих від сексуального насильства пов'язаного з воєнним конфліктом ця підтримка може бути у вигляді наприклад фінансової допомоги в оплаті, медичних послуг або, забезпечення, базових потреб постраждалих осіб, забезпечення їх одягом, речами особистого користування, ліками, продуктами. В нас був такий кейс коли, постраждала зверталась, до нас з проханням допомогти їй придбати приладдя для працевлаштування вона була перукарем перукаркою і ми їй закуповували обладнання. Ось тому, так досвід, роботи з такою цільовою аудиторією є, також є досвід роботи в телефонному режимі оскільки, постраждалі, Інколи чоловіки та жінки, Ну наразі, просто не так часто а, в перші місяці і роки повномасштабного вторгнення на лінію звертались постраждалі особи для того, щоб отримати консультацію юридичну, психологічну або консультацію соціального працівника?
Інтерв'юєр: Вельми дякую вам. А чи є якісь спеціальні курси або спеціальна-специфічна підготовка для початку роботи з, такою цільовою групою?
Респондент: Як і з рештою, постраждалих, або просто абонентів, які звертаються до нас за різними консультаціями для того, щоб працювати з відповідною категорією населення ми проходимо відповідно навчання. Всі консультанти гарячих ліній проходять. Ці навчання і відповідно до спеціалізації особи наприклад, я Юристка так, я маю знати законодавство яке регулює, питання допомоги постраждалим від насильства від гендернозумовленого насильства в тому числі домашнього чи допомоги постраждалим від сексуального насильства. Але і при цьому я повинна мати базові навички, комунікації з даними особами тому що, часто, коли звертається, постраждала, і в неї наприклад, є запит до юриста але, її, потрібно стабілізувати якщо вона, знаходиться, в якомусь такому пригніченому стані і, буває, що тут, і зараз психолог зайнятий, який зі мною на лінії також знаходиться і я маю розуміти, що якщо це якийсь, некритичний, некризовий стан то, я також маю психологічно підтримати дану особу, ну і зрозуміло має, мати, ті, навички комунікації які необхідні для даної категорії населення. Тому так, ми проходимо тренінги у, нас є відповідно, супервізії, інтривізії, де, ми можемо розбирати деякі кейси які, є складними для того чи іншого консультанта?
Інтерв'юєр: Так, я зрозумів Дякую. Можете ви розповісти з якими складнощами стикаються консультанти в даній сфері недостатня кваліфікація або проблеми через вигорання?
Респондент: Загалом, як таких проблем у нас не виникає хіба, що, це може бути якийсь дуже складний психоемоційно випадок і може так статись, що консультант, чи консультантка може проникнутись дуже сильно історіэю яку розповідає абонент чи, абонентка і тут потрібно розуміти що варто взяти себе в руки, стабілізувати або, якщо консультант, чи консультантка розуміє що не справляється, з цим кейсом і з цим дзвінком в будь-який момент, можна попросити допомогу в колеги, який, чи яка є з тобою на зміні. Ну, ми всі люди і людський фактор нікуди не дівається, якими спеціалістами, чи професіоналами

ми б не були тому це абсолютно нормально коли можуть, виникнути такі проблеми чисто так з людського боку щодо професійного боку, проблем впринципі у нас не виникає тому що ми підготовлені і ми, вже підковані як то, кажуть і готові до будь-яких дзвінків з будь-якими ситуаціями з, якими, звертаються до нас абоненти Ааа Ми. Всі Ну у, вас, там буде і ще, блок, про, в принципі, наскільки я розумію, але ми, всі, відповідно, повторюсь. Професіонали, і дотримуємось принципів та правил консультування тому, Проблем не повинно виникати?

Інтерв'юєр: Ага, я вас зрозумів. Дякую з вашого дозволу. Я об'єднаю 2 питання з наступного блоку. Це про те з, якими саме питаннями звертаються до вас цільова аудиторія і з які бар'єри зачасту у них э що, не дає їм наприклад звернутись до, Стаціонарних закладів, а вони більш обирають саме гарячі лінії?

Респондент: Ми всі розуміємо якщо постраждала особа декілька разів зазнала насильства, або це відбулось вперше, то вона не з першого разу звертається за допомогою до прикладу, до правоохоронних органів чи інших державних структур субєктів взаємодії, які захищають та допомагають постраждалим. Так Я зараз не говорю загалом про постраждалих від Гз, в тому числі домашнього насильства а, також від сексуального насильства пов'язаного з воєнним конфліктом а коли людина розуміє що, щось сталось але вона не готова звертатись за допомогою дуже круто. Що. Є. Такий ресурс куди можна зателефонувати, і отримати хоча би інформацію щодо, того підтвердження щодо того, що це дійсно було насильство що, це дійсно було протиправне якесь. Діяння, що, це, було, порушення тих чи інших прав постраждалої особи коли людина, отримує суб'єктивну думку з боку, незнайомої особи або спеціаліста чи спеціалістки, а це вже допомагає їй більше усвідомити ту ситуацію яка з нею сталась і зрозуміти як їй діяти далі зачасту під час консультації абонентам роз'яснюють що це було, що це за ситуацію чи є правопорушення якщо підтверджується що, це дійсно якесь протиправне діяння то далі стабілізується, абонентці чи абоненту дається, первинна, психологічна допомога, а також, якщо необхідна консультація юриста то перемикають на юриста чи юристку і надається інформація постраждалій особі, куди їй потрібно звернутися за допомогою чи буде звертатись постраждала особа одразу після консультації за допомогою одноправоохоронних органів ми не знаємо і зачасту відбувається так, що з першого разу абонент чи абонентка не звертається, якщо вони не впевнені в в своїх силах в своєму психологічному стані або вони бояться, до прикладу осуду чи там дуже часто постраждалі перебирають вину на себе і кажуть що, це саме я винен чи винна в тому що таке зі мною сталося але повторюсь що є такий ресурс як гаряча лінія тому що крім підтримки підтвердження, абонент чи абонентка може звернутись декілька разів і тоді вже там в нас бувало таке, що є систематична ситуація наприклад насильство відбувається абонент з першого разу чи абонентка не звертається, за допомогою але після того, як отримає підтримку тісля того як декілька разів зателефонує на гарячу лінію все ж таки вона приходить до того що її потрібно звертати за допомогою для того щоб припинити те чи інше діяння, щоб зрозуміти, що потрібно щось змінювати, що це не вона винна чи він, в тому що відбувається, і що є ресурс, є можливість, і є гарне законодавство яке захищає постраждалих, просто треба усвідомити скажімо, так, створити певний план дій щодо того, що робити для того щоб якось змінити своє життя на краще і припинити все те, що відбувалось до того. Щодо питання чому не звертаються? Бо абоненти часто бояться осуду оточуючих, рідних, сусідів, бояться, виносити як, то, кажуть, знаєте, є така поговірка мабуть ще, з давніх радянських часів бояться виносити сміття з хати але це, те, сміття, яке дійсно треба виносити а, бояться того що там не будуть їх розуміти бо вони думають що це вони самі винні в тому, що це з ним відбувається присутня саме недовіра до державних структур до поліції безпосередньо бо не вірять в те, що будуть притягувати кривдника чи кривницю до відповідальності так належним чином, дуже часто. Чуємо В. Слухавку. Що Там все куплено бо він наприклад там колишній чоловік, чи теперішній чоловік, який є кривником там колись працював в якихось силових структурах і, що в нього там скрізь є зв'язки, хоча ми всі добре розуміємо, що це поняття зв'язки, ніхто не буде ризикувати своєю репутацією кар'єрою задля того щоб, там підтримати колишнього друга, або ж бяться помсти, тому, що кривдник там може бути дійсно, наприклад, зараз, під, час повномасштабного вторгнення коли дуже багато насильства в сім'ях військовослужбовців і ми розуміємо що військовослужбовці які повертаються додому з війни у відпустку просто там на лікування, вони можуть мати при собі зброю і тому це теж якби така проблема, через яку бояться теж звертатися за допомогою. А ще ми чули такі твердження під час дзвінків про те, що абоненти говорять що, зараз же війна, і в поліції, і в інших структур набагато важливіші є проблеми, нам треба боротися з ворогом, чому я маю звертатися зі своїми проблемами до поліції це не так важливо, хоча ми, всі, знаємо, що в кожного є, певні обов'язки, які ми маємо виконуватипевні зобов'язання перед суспільством і за допомогою треба звертатись. Куди потрібно звертатись, для початку це поліція в першу чергу для того щоб, припинити тут і, зараз, ми наполягаємо на тому що, потрібно викликати поліцію на місце події тут і зараз коли це все відбувається, щоб належним чином це все було зафіксовано. Можна також

звертатися і після того, якщо це є небезпечним або неможливим. Звернутись тут, і зараз, то можна звернутись після того, і написати заяву до поліції. А якщо насильство стосується дитини то і там ми – посторонні особи які стали свідком насильства, то ми зобов'язані згідно чинного законодавства повідомити правоохоронні органи щодо того що відбулося або відбувається тобто про те що ми знаємо це соціальні служби, центри соціальних служб для сімей, дітей та, молоді, при яких надаються, психологічні, інколи, юридичні консультації від соціального працівника для постраждалих і відповідно перенаправлення постраждалих до кризового центру до притулку чи кризової кімнати чи денного центру для постраждалих якщо у тому є, така потреба і необхідність, якщо є загроза для життя та здоров'я особи. Також це медичні мтруктури, якщо це стосується дитинитоді служба у справах дітей і відповідно, інші структури, згідно гілок влади та уповноважені, і тому подібне. Насправді дуже багато суб'єктів до яких можна звертатись за допомогою постраждалих.

Інтерв'юєр: Вельми. Дякую Вам за таку обширну відповідь, ви затронули саме небезпеку для постраждалих осіб. А я хотів запитати, чи є якісь саме небезпечні моменти саме для консультанта гарячихліній і які протоколи безпеки можливо ви використовуєте?

Респондент: Так, загалом згідно наших спеціальних операційних процедур, спеціальні операційні процедури, згідно яких ми працюємо на наших гарячих лініях і відповідно, до них у нас є певні правила яких якими ми, маємо дотримуватись і права якими ми маємо користуватись і одним із правил таких єте що оскільки лінія, є анонімною та конфіденційною ми не, зобов'язані повідомляти наше справжнє ім'я та прізвище і по-батькові, оскільки це в цілях нашої безпеки і загалом, правила всіх гарячих ліній світу про, те що, адреса, навіть гарячих ліній які, допомагають постраждалим мають, бути засекречені тому, що були такі випадки коли кривдники дізнавалися, про те що постраждалій особі надавалась допомога тим чи іншим консультантом і потім виникала небезпека для самого консультанта чи консультантки. Бо могло бути переслідування, погрози з боку кривдників, коли вони встановлювали особу або місце знаходження тієї чи іншої гарячої лінії тому так, ми можемо наприклад, мати псевдоніми, якщо абонент, запитує, як назвати як до нас звертатись то ми маємо псевдоніма на гарячих лініях і ми ними користуємось та представляємось, також ми повинні розуміти те що ми теж є людьми і інколи ми вигораємо і, коли ми розуміємо що, ми отримали якийсь, дуже складний випадок чи, дуже складний кейс то ми можемо скористуватись правилом психологічної підтримки,отримати індивідуальну супервізію чи інтервізію і обговорити той чи інший кейс аби допомогти собі скажімо так про ризик помсти. Я вже сказала. в принципі, що потрібно тримати дистанцію потрібно бути тактовними, так і ставитись з повагою і також розуміти що, ми можемо бути в групі ризику і є такі абоненти які, цілеспрямовано телефонують, не для того, щоб отримати консультацію а, щоб, там задовольнити якісь свої потреби і таким, чином принижують консультантів там чи займаються якимись незрозумілими речами,на жаль, таке теж буває, тому ми коли розуміємо, що тут, якась незрозуміла, ситуація, відбувається, то ми можемо повідомити абонента чи абонентку що, ми маємо право припинити той чи інший дзвінок згідно наших правил, або також, ми не повинні терпіти приниження або якщо, абонент знаходиться в стані алкогольного сп'яніння ми розуміємо що цяконсультація є наразі, нерелевантна і це там принижує нас як спеціалістів як людей то ми також можемо зупинити цю консультацію ось саме такі ризики, для консультантів виникають.

Інтерв'юєр: Ага Зрозумів. Дивіться, Ви Ще Уточнили що у, вас є саме псевдоніми під час консультування, на гарячих лініях і з цього я хотів ще запитати чи, може, наприклад, людина, яка, постраждала від такої експлуатації знову зателефонувати, на гарячу лінію і попросити щоб саме певний консультант її проконсультував, якщо саме, консультант, на роботі?

Респондент: Так, дивіться. Ну загалом така практика в нас якби не дуже розповсюджена оскільки ми не ведемо кейсово, дзвінки/звернення. Тобто в нас такі кризові одноразові консультації але ми, розуміємо що абоненти, можуть звертатись декілька разів але якщо, це, наприклад стосується ситуації, з, дитиною, яка є вкрай важка і дитина відкрилась і довірилась тільки одній особі і ми розуміємо що вона не буде звертатись і розповідати по кругу іншій особі то звісно в мене було декілька разів таке що я повідомляла який мій псевдонім і графік своєї роботи і попереджала колег про те, що можуть телефонувати такіабонент чи абонентка і можна повідомляти коли я буду працювати коли в мене буде зміна бо ми там, не завершили з нею дзвінок,консультацію або також коли нам повідомляють про ситуацію насильства щодо це стосується дітей також тому що постраждалі дорослі можуть самі викликати собі поліцію, якщо не можуть то ми можемо. Також в нас є така функція,ми можемо прийняти рішення і викликати поліцію в момент звернення на відповідну адресу але якщо це стосується дитини нам, треба прийняти звернення на гарячу лінію та перенаправити його на відповідні державні структури, зачастуються в першу чергу службу у справах дітей але ми не отримали повністю всієї інформації то ми теж можемо повідомити коли ми будемо або повідомити там що там буде інший

консультант і ту інформацію можна передати йому потім він передасть мені до прикладу так буваютьтакі важкі і складні кейси тут уже потрібно з досвіду своєї роботи ділити їх на якісь такі не дуже важкі які там можна проконсультувати і на тому все закінчилось або такі які потребують більшого вкладення і більшої кількості консультацій, то тоді так ми можемо повідомити хто ми і де нас шукати.

Інтерв'юєр: Угу, Я зрозумів, Це досить досить вагома частина моєї дипломної роботи також, ще хотів запитати, ви як людина, яка вже досить довгий час, 9 років, як ви казали працюєте в, даній сфері, які б ви могли назвати потреби які зараз потребує дана сфера можливо більша кількість супервізій або інтервізій або ж в законодавстві якісь зміни?

Респондент: Угу. Добре давайте так, якщо говорити, про гарячу лінію попередження домашнього насильства так на, якій, більшості випадків звертаються постраждалі від гендерно замовленого насильства то, ми з вами знаємо про те що згідно плану майбутнього вступу України до ЄС виконуються певні зобов'язання з нашого боку і одним із них це була ратифікація стамбульської конвенції яка є дужеважливим міжнародним документом в якому зазначена, в більшій мірі,стутути міжнародного законодавства, згідно якого вносяться зміни до національного законодавства і відповідно, до цієї ратифікації Стамбульської Конвенції дуже багато її норм уже імплементовано в наше національне законодавство що є дуже позитивно для боротьби із таким явищем як домашнє насильство гендерне замовлене насильство. Але все, рівно ще не повністю ми імплементували цю конвенцію такв наші кодекси скажімо так, наші закони, і є деякі недопрацювання, прогалини, наведу такий приклад є таке явище як сталкінг переслідування мидо цих пір не внесли відповідальність щодо осіб які вчиняють, такі правопорушення, а вони є дуже частими і вони так дуже негативно впливають на життя осіб цейвид насильства можна прирівнювати, наприклад до домашнього насильства до насильства за ознакою статі але все рівно це все важко доводиться і коли немає однієї норми яка це все регулює то дуже важко позбутися цього явища тому зараз юристи громадського сектору адвокатують, роблять дуже багато роботи скажімо такими простими словами задля того, аби все ж таки було внесено зміни до кримінального кодексу України проадміністративні правопорушення івсе ж таки там з'явилась відповідальність за такий вид насильства, як сталкінг. Такожне можу не згадати проект цивільного кодексу про, який ви також мабуть знаєте ічули який все ж таки пройшов першечитання і хочуть узаконити і, змінити наш теперішній цивільний кодекс, там є дуже багато на жаль норм, статей які порушують напряму права та інтереси громадян України ну взагалі людей, в Україні скажімо саме, це, те що відкатує в нас на 10 років назад, знищує все тещо було напрацьовано, вже роками і навпаки не приближує нас до цивілізованого світу і до вступу вЄвропейський Союз, а навпаки відкатує нас на багато років назад ось тому зараз суспільство, громадський сектор дуже активно підключився, до того аби все ж таки достукатись до депутатів до верховної ради і щоб вони скасували деякі, статті ну більшу кількість тих статей цивільного кодексу які вони хочуть все ж таки пронести і узаконити скажімо так. тому так такі прогалини, звісно, існують і загалом якщо дивитися на явище таке як насильство, як домашнє насильство, дуже багато ми робимо для того щоб боротися з цим явищем але це мабуть те що неможливо знищити повністю і незважаючи на те скільки ресурсу вкладається і скільки всього робиться для постраждалих воно є і потрібно далі працювати в цьому напрямку і далі допомагати, постраждалим і робити то ту роботу, яку ми зараз наразі робимо?

Інтерв'юєр: Ну так, я з вами повністю згоден, нам на парах колись розповідали те що, зараз штраф для людей які вчиняють домашнє насильство там щосьблизько 1 000 гривень чи щось таке тобто, там шапкуможна купити і все?

Респондент: Так, це була дуже прикольна соціальна реклама в громадському транспорті, можливо вибачили, якраз напередодні новорічних свят і там дійсно була класна візуалізація де порівнювались ціни, там за якусь прикрасу новорічну і за штраф за насильство стосовно людини чи стосовно жінки, але крім штрафу в нас є ще дуже багато норм, якими потрібно користуватись, потрібно більш цікавитись і коли постраждалі звертаються ми їм починаємо розповідати чим що вони можуть користуватись, які права вони ще мають і що зобов'язані зробити поліцейські і які є наступні кроки задля припинення того чи іншого діяння. Осьтому штраф це не єдине покарання, у нас домашнє насильство криміналізовано щоє дуже гарно і дуже добре.

Інтерв'юєр: Я дуже радий те, що ви, так все структуровано розповідаєте. На останок я хотів би вас запитати які рекомендації ви могли надати початківцям які, саме починають свою консультативну роботу і яких помилок краще уникати?

Респондент: Загалом потрібно, завжди брати участь у всіх навчанях які проводяться для того щоб стати відповідно фахівцями даної сфери. Потрібно цікавитись і багато чого вчити, читати, практику, судову практику, міжнародну практику, бо це дуже корисно. Також потрібно не забувати про себе про те, що якими ми там психологічно стійкими не відчували всерівно потрібно дбати про свою менталку і

потрібно перезавантажуватись переключатись і дуже сильно не перейматись тими випадками з якими, ми стикаємось так, з якими до нас звертаються постраждалі бо інколи вони бувають настільки складними що, ти просто цей дзвінок закінчився і ти думаєш: Господи, невже це все. Насправді, в нашому цивілізованому світі може існувати і відбуватись таке. Тому потрібно звісно користуватись, можливостями які дають роботодавці, супервізії, інтервізії, не нехтувати цим а також така гарна порада, добре що в нас є псевдонім про який, я вам уже говорила і ми часто так робимо що, ми там наприклад, мій, псевдононім. Олеся, і я всю роботу залишаю з Олесею на роботі а додому я приходжу (ім'я **Респондент**а) і вже в мене з менталкою краще. Прості, базові поради, мабуть не зовсім професійні але дуже важливі для початківців.

Інтерв'юєр: Я вельми. Вам, дякую за дане інтерв'ю. Те як ви розповідали було, дуже шикарно мені навіть сподобалось проводити інтерв'ю,хоча я розмовляв, дуже мало. Можливо трішки не структуроване інтерв'ю було але, я дуже вам вдячний за ваші. Відповіді?

Респондент: Дякую Вам дуже (ім'я **Інтерв'юєр**а). Мені теж було приємно з вами поспілкуватися. Це дуже класно, коли молодь цікавиться, і хоче, навчитись і хоче щось зробити для нашого суспільства, тому ви все добре провели. Бажаю вам успіху і вдалого захисту вашої роботи?

Додаток 2

Транскрипт 2

Інтерв'юєр: Так, все, тоді почну. Доброго дня, мене звати Іван, я проводжу дослідження в рамках бакалаврської роботи на тему впровадження вуличної соціальної роботи в сфері сексуальної експлуатації. Ваша участь є добровільною, ви можете зупинити інтерв'ю за будь-яких обставин, дані будуть анонімізовані та використані лише в наукових цілях. Почну напевно з першого питання, чи можете ви розповісти коротко про вашу роль в організації? Які ваш досвід роботи в вуличній соціальній роботі?
Респондент: Я [Експерт із соціальної роботи], в мене 28 років стаж роботи в соціальній службі. З 98-го року теж була вулична профілактична робота, була така категорія "діти вулиці", і ця робота в нас, ну до 2015 року, тобто це орієнтовно 17 років практично стажу у вуличній профілактичній роботі. З різними категоріями населення.
Інтерв'юєр: Ага, я зрозумів. Наскільки я пам'ятаю ви розповідали те що саме з категорією людей які саме потерпають від сексуальної експлуатації в принципі майже не було саме вуличної соціальної роботи?
Респондент: Ну такої вуличної профілактичної роботи ви розумієте, ну скажімо є поодинокі, ну скажімо досвід... Є поодинокий досвід, тому що ми, соціальні служби, коли розпочинали в 90-х роках, була така експериментальна програма, в принципі профілактична з тими, хто надає сексуальні послуги, втягнення неповнолітніх в першу чергу. Такі питання. Але це не стосувалося сексуальної експлуатації саме. Ви розумієте, втягнення неповнолітніх, малолітніх – це взагалі, ну, жахливий злочин. Ось так, в цьому плані. Такий досвід був, не дуже успішний, тому що ви розумієте, доступ був надзвичайно обмеженим до такої цільової категорії. Тому що вік таких неповнолітніх звичайно приховувався, казали, що вони дорослі в цьому плані. Це дуже складна така категорія. А є досвід, ну скажімо інших регіонів, ну скажімо Миколаїв, Одеса, там де він був більш успішним тому що вони працювали разом, тоді називалась кримінальна міліція, служба у справах дітей.
Інтерв'юєр: Ага. Тоді дивіться, у мене тут в принципі саме інтерв'ю воно йде структуровано саме з роз'ясненням цільової категорії, я тоді напевно це по більшій мірі скорочу і побільше саме про вуличну соціальну роботу буду питати.
Респондент: Ну дивіться. Ви розумієте, що на жаль в умовах вуличного агресивного, дуже середовища, можлива абсолютна експлуатація, і сексуальна.
Інтерв'юєр: Так, я це повністю розумію, так.
Респондент: Є проблеми, які були у колишніх дітей вулиці (зараз слава богу таких дітей вулиці немає і такого визначення немає, були визначення безнаглядні діти, безпритульні діти, діти без достатнього батьківського піклування). Але ви розумієте, що втягнення експлуатації їх на жаль і сексуальна, за винагороду, за їжу, за прихисток, за одяг – це дуже такі серйозні речі, ви розумієте. І цьому би було ну скажімо присвячено дуже багато часу. Вони як правило про це не розповідали, ви розумієте, тема настільки ще розкажу закрита категорія, ви розумієте і за бажанням, ну скажімо, ну деякі підлітки відверто казали: "послухайте, ми хочемо, ви зможете нам забезпечити захист нашого життя, якщо ми почнемо на цю тему говорити?". Не зможете забезпечити. Тому ця тема небезпечна в першу чергу для нас.
Інтерв'юєр: Угу. А-а, так, тоді дивіться, ну... я розумію, ви вже трішки розповіли про ризики, що для самих постраждалих, а які основні ризики саме для людей які проводять соціальну вуличну, ой вуличну соціальну роботу саме ось навіть з цією категорією осіб?
Респондент: Ну по-перше, ризики, ви розумієте, вони пов'язані з тим, що спеціаліст в першу чергу він представляє на себе як приватна особа. Він працює в державній установі, або в неурядовій організації, і ми маємо в першу чергу захистити права ну скажімо таких дітей-підлітків. Те що дитина-підліток перебувають на вулиці це вже ви розумієте само по собі це складна ситуація, тому що дитина не може жити на вулиці, підліток так само. Це дуже і дуже серйозні такі речі. Забезпечити, так, ми мали поінформувати ну в першу чергу відразу міліція, потім поліція, служба у справах дітей про перебування ну скажімо такої дитини і все все інше. З іншої сторони ви розумієте, що у більшості таких дітей... я кажу про час, з 90-ті кінець 90-х років, початок 2000-х років, у більшості з них був такий досвід, коли, ну їх привозили в притулок служби у справах неповнолітніх, який тоді був на Маяковського. Був приймальник-розподільник ну скажімо кримінальна міліція. Звідки вони ну в принципі втікали. Ви розумієте. І такі дитина не має перебувати на вулиці. Треба зробити все можливо щоб її звідти вилучити. Ось так. Але ну це була дуже непроста ситуація, тому що в принципі, їх приховували. Я можу вам чесно

сказати, в нас був конфлікт, наприклад, ми підійшли коли до поліції, центральний вокзал, транспортна тоді міліція. І нам сказали: "ви нам просто заважаєте". Чому? "А ви розумієте що ці діти підлітки вони наші інформатори". Це для мене було жахливо. Ви розумієте, що ми за допомогою таких дітей-підлітків ми можемо попереджати більш серйозні злочини. Ви розумієте, в мене немає повноважень впливати на серйозні міліцейські чини, з такою життєвою позицією. Краще щоб підліток був на вулиці, тому що він наш інформатор? Ні, не краще. Ви не маєте їх використовувати, це експлуатація не сексуальна, а такого підлітка, ви робите з нього інформатора. Це теж злочин. В мене позиція дуже серйозна, така громадянська. Не може такого бути. Тому що, як живеться такій дитині-підлітку на вулиці? Ви все про це знаєте, робити з нього інформатора, це не незалежна, це не низована країна в цьому плані. Тому у спеціалістів ну були дуже серйозні питання в цьому плані. Ще питання це застосування методів фізичного впливу на дитину-підлітка в умовах вулиці. В мене тоді з'явилося сиве волосся. Я не міг спостерігати як представники структурних, які мають захищати, застосовують ну скажімо фізичну певну силу. Ну що це таке? Тому вулична профілактична робота, вона надзвичайно потрібна. Це чудова абсолютно технологія. Але там немає бути, ви розумієте, в інтересах дорослих, які потім звітують про виконання. Це надзвичайно важливі речі. Слава Богу в 21-му столітті таких фактів вже фактично немає. І воно так має бути. І коли я розповідав так само шановним колегам, ну скажімо з інших країн, вони кажуть: "в нас такого немає". Це спостереження в інтересах дитини, це чітка взаємодія. Це вивчення, аналіз, а чому таке відбувається. Тему ви вибрали дуже і дуже складну. Тому що дійсно може бути певна небезпека для спеціалістів. Мені особисто погрожували не один раз люди, пов'язані з певними кримінальними колами, щодо можливого, ну скажімо, мого в тому числі, ну, покарання фізичного. Я не стид... Може когось боятися. Важливо питання техніки безпеки, ви розумієте. Так, це надзвичайно важливо. Тому ми мали захистити в першу чергу спеціалістів. І в нас була гендерна команда, де були спеціалісти чоловічої статі, жіночої, підготовлені, це була дійсно міжвідомча мультидисциплінарна команда. Одна з найкращих технологій - команда вуличної профілактичної роботи із застосуванням мобільних транспортних обладнаних центрів такої роботи. З підлітком, дитиною треба працювати не в підвалі, не на горищі, не в люці, а там де є, ну скажімо місце, де підліток може себе і спеціаліст почувати абсолютно в безпеці. Мобільний транспортний засіб. В нас була чудова програма "Мобільні центри вуличної профілактичної роботи" в 2000 році в Києві, можу вам сказати, їх було, зараз вам скажу, транспортних тільки засобів було більше 10. Мережі соціальних служб для молоді. Це була дійсна робота, тому що ми мали виявити дитину підлітка, молоду людину, яка могла бути жертвою сексуальної експлуатації. Це дуже важливо.

Інтерв'юєр: А дивіться, а ось який має бути приблизний алгоритм дій ось якщо ось проводиться оця вулична профілактична робота... Ну ось наприклад з тим же підлітком...

Респондент: Таких алгоритмів існує велика кількість, дивіться. Перший алгоритм – у нас є програма вуличної профілактичної роботи. Наш досвід Києва - три команди вуличної профілактичної роботи. З залученням бюджетних коштів, донорських, в рамках інноваційних експериментальних проектів для України, кошти йшли через Дитячий фонд ООН ЮНІСЕФ, через Міжнародний Альянс громадського здоров'я. У нас є дуже цікавий досвід, в принципі такої роботи. Коли були підготовлені три команди якими ми охопили все місто Київ. Спочатку навчання спеціалістів. Що таке вулична профілактична робота? Мета, завдання, характеристики, з ким ми працюємо - це надзвичайно важливо. Коли ми підготували команди, до складу якої входили: керівник команди (в кожній команді з трьох був свій керівник). Далі ціла міжвідомча команда: медичний працівник, психолог, соціальні працівники, аутріч-працівники, інформатори, рекрутери на добровільних засадах з числа колишніх отримувачів соціальних послуг, з якими ми працювали раніше. Кожний виїзд розпочинався, ну по-перше дивіться, ми використовували до цього технологію "розу" називається, регіональна оцінка з залученням до участі. Це англійська модель прийшла ну скажімо з Брістоля. Регіональна оцінка. Ми вивчали вуличний Київ. Три етапи є, ну скажімо, цієї технології. Ми залучаємо в першу чергу, проводимо фокус групи, залучаємо: а) тих людей, які, ну скажімо, знайомі з вуличною соціальною роботою, колег-партнерів. Ми складаємо перелік основних точок по кожному району Києва, ми робимо мапу цих точок, сайтів. Ми обов'язково проводимо фокус-групи з тими, хто був раніше нашими отримувачами соціальних послуг. Це надзвичайно важливо. За цією моделлю працюють в багатьох країнах світу. Складається мапа. Далі. Кожна точка-сайт перевіряється незалежними людьми, які виходять на цю точку-сайт, перевіряють, наскільки первинна інформація, опис точки сайту, в який час збираються діти підлітки. Орієнтовна кількість, скільки з них чоловічої статі, жіночої статі, чим вони займаються, які в них традиції. Це надзвичайно важливо. В 2008 році в нас був надзвичайно цікавий проект з Американською організацією CDC і лікарі світу США, інноваційний проект для України, коли ми почали виїжджати і займалися з тими, хто має вже досвід вживання наркотичних речовин ін'єкційним шляхом, хто на вулиці

живе або працює. Провели унікальне дослідження, в Донецьку тоді, в Одесі і в Києві, які призвели до дуже серйозних наслідків, результатів. Ми коли почали вивчати, перший раз в історії України тестувати в умовах мобільних транспортних засобів на ВІЛ інфекцію представників з дуже ризикованою поведінкою від 15 років до 28, результати в Києві були абсолютно жахливими – це було 19%. 311 ми протестували за бажанням, 58 позитивних. Це жахливі абсолютно результати. Були абсолютно правдиві і чесні. Трохи нижче цей показник був в Донецьку, наскільки я пам'ятаю 11, в Одесі було ще більше - як правило, до медичних установ. Як вони заробляють - це може бути в тому числі і надання сексуальних послуг. Це може бути, на жаль, і залучення до сексуальної експлуатації. Чому я про це розповідаю? В 2008 році ось ми був сліпий жереб, в нас тоді було, зараз вам скажу, 78 сайтів по Києву. Сайт номер три, вибирали експерти абсолютно сліпий жереб, ну скажімо CDC американці. Номер три - Майдан Незалежності. Перший виїзд двох команд. Заходить дівчина, їй 18 років. І вона шокує всіх. Там був скринінг анкета дуже така коректна, скільки у вас було сексуальних контактів за місяць? Їй 18 років. Вона рахувала три хвилини, підрахувала 28. Незахищених. І вона цим пишалася. А я ну скажімо маю за це, я тут така дівчина, ви розумієте, вона вже тоді повнолітня була. Я така дівчина популярна, я готова за випивку, за винагороду, за їжу, за одяг, ну скажімо, вступати в інтимні контакти. Звичайно ми відразу виявляємо не тільки ВІЛ в неї, в неї була ж дуже продвинута на жаль стадія, лімфаденопатія називається, коли ми бачимо наслідки коли інфікована, ну скажімо, людина, і вона не лікується вже тривалий час. Це дуже складна категорія. Ви розумієте, є сексуальна експлуатація, а є просто сексуальна у всякому разі полісексуальна така діяльність, абсолютно, ну скажімо... непродумана, без будь-якого розуміння про наслідки, ви розумієте.

Інтерв'юєр: Ну да, я про це розумію повністю і через це в принципі часто не звертаються нікуди. Через страх того те, що судять чи взагалі...
Респондент: Ні, може бути страх, що їх просто ліквідують.
Інтерв'юєр: Ну, да, це об'єктивно страшно.
Респондент: На превеликий жаль. Тому програм вуличної профілактичної роботи ну вони є в умовах цієї клятої війни, яку ми розпочинали... Така робота слава богу є. Є ж не тільки патрульна поліція, я думаю вони підготовлені набагато вже краще. Є команди ну скажімо протидії домашньому насильству мобільні. Таких команд зараз величезна кількість в Україні. Є команди мобільні психічного здоров'я, які виїжджають, точки місця це дуже і дуже важливо. На жаль в умовах війни величезна кількість ВПО з певними проблемами. Є велика кількість на жаль зараз і бездомних безпритульних ВПО, ВПО без документів. Ми маємо орієнтуватися, тому така вулична профілактична робота надзвичайно необхідна. Про той досвід я вам розповідав 22 році приїхала міжнародна організація лікарі без кордонів, вчити готувати спеціалістів як працювати з жертвами сексуального насильства в умовах війни. Зібралась дуже потужна команда спеціалістів з досвідом такої роботи в інших країнах світу. Вони приїхали в Київ, Київська область після 2 квітня, коли вже ну була звільнена Київська область практично вся, і вони виїжджали туди, були організовані такі виїзні пункти і вони почали працювати реально жертвами сексуального насильства. Не сексуальна експлуатація, сексуального насильства. Ну це дуже ну важливий досвід, тому що це дійсно допомогло. І коли жертви сексуального насильства агресора побачили в принципі що реально допомагають і більше стало звернень. Можна на сайті генеральної прокуратури подивитись яка кількість на сьогоднішній день жінок, які звернулися за фактом сексуального насильства по відношенню до них зі сторони агресора. Це дуже важливо. Хочу вам сказати, що є дуже серйозні ризики в чому. Одна з найскладніших проблем це мотивування в першу чергу неповнолітніх. З сфери надання сексуальних послуг. Це абсолютно тіньова така сторона, ви розумієте коли я отримав інформацію про те, що вербування одної неповнолітньої, вартість її складає від 800 до 1000 євро. Звичайно цю інформацію передав відповідні органи. Це дуже серйозно, тому що залучення, хтось має надавати сексуальні послуги, когось вербують реально і соціальна експлуатація. Це надзвичайно серйозні речі. Все розпочинається з а-соціальних працівників, які пропонують, які бачать, хто приїхав до Києва. А в кого вже вкрадені кошти і документи. Кому немає куди йти. І вони пропонують в принципі де переночувати, де можна поїсти, дають їжу, дають прихисток, дають одяг, вони дуже добрі спочатку, лагідні, а потім на превеликий жаль вони втягують і за все треба платити. І все розпочинається. Ну була така інформація ще раз кажу, яку ми повідомляли відповідним структурам. Має бути чітка система протидії будь-яким таким елементам. Це надзвичайно є важливим. Ось чому ну ми не можемо говорити ну скажімо в умовах війни про погану поліцію все інше. Це дуже складна ну скажімо ще раз кажу сфера а-соціальна, тіньова. Коли дійсно можуть неповнолітніх спочатку вербують, а потім залучають і використовують сексуально. Такий досвід, як ми реально таким неповнолітнім сім'ям допомагали, мені доводилось переховувати не одну сім'ю таку. Де була експлуатація дитини, які

нам вдалося вирвати. Позитивний абсолютно досвід коли ми до війни ще ну скажімо маму з дитиною десь з іншого абсолютно регіону України, абсолютно конфіденційно ми просто заховали на рік. Щоб ті, хто експлуатував цю неповнолітню, ну скажімо вони не шукали її. Це дуже важливі речі Моя позиція, пане Іване. Не треба боятися цим займатись. І є держава і ми представники держави. Ми маємо зробити все можливо, щоб ті, хто займається тіньовим бізнесом, залученням до надання сексуальних послуг, а потім сексуальної експлуатації, вони чітко розуміли, що буде відповідальність. І вони не відкупляться. І в них немає криші, як їм здається і все інше. Це є надзвичайно громадянська позиція, соціальна позиція. Ви задаєте абсолютно нормальні структуровані питання. А мені задавали питання ну скажімо з різних агенцій на тему: а чому Україна в доковідний період була країною сексуального туризму? А чому приїжджали багаті іноземці саме до України? А чому можна було замовити цнотливу неповнолітню дівчину, які доставлять прямо до готель п'ятизірковий. З прикриттям безпеки. Багато було зроблено щоб цього вже не було. Україна не може бути не буде країною секс-туризму. Це дозволеності дорослих дядь, педофілів і тому подібне. Які думають, що за долари, євро можуть все купити. Ні. І дуже багато ще вдалося зробити. На жаль, такий досвід свого часу був в Україні, дійсно приїздили шукали. Можу вам сказати, ми пішли на серйозний ризик, ми виїхали на вуличну профілактичну роботу в 6 вечора, ми отримали такий дозвіл. Це був експеримент реальний. Ми виїхали о 11 вечора. Це було в 2015 році. Ми поїхали біля Бесарабки. Такий майданчик, там де тусовочка. Що ми помітили? Ми знайшли велику кількість дівчат до яких залучаються іноземці. Яким пропонують готелі. Ми звичайно поінформували відразу ну скажімо міліцію, тоді ще була міліція. Далі ми поїхали на інші точки, що ми там побачили. Тоді не було комендантської години, ми побачили різного віку дівчат, молодих, можливо неповнолітніх. В стані алкогольного сп'яніння. Транспорт вже не ходить. Як вони повернуться додому незрозуміло. Ми підійшли до працівників тоді міліції сказали, будь ласка ну послухайте. Це ж дитина, це людина в умовах Києва де вона буде ночувати. перша, друга година ночі. Ну за технікою безпеки в нас вулична робота була з шостої до 10 максимально, а тут ми спробували, ми подивилися на ці проблеми. Треба боротися за вуличний простір. Зараз слава богу комендантська година. Але має бути контроль. Не може бути ну скажімо сама дитина, сама неповнолітня, сама молода дівчина в Києві о другій годині ночі. І ми маємо зробити все можливо, щоб такого не було. Які можуть бути ризики. Це надзвичайно важливо. Ну з моєї точки зору ще раз кажу. Не треба критикувати там поліція, вся погана. Це всі, куди дивиться соціальна служба, де сім'я. Ми маємо подумати, що така соціальна проблема існує, що таку дівчину, чи юнака де немає достатньої уваги сім'ї, можливо ну скажімо батько цього юнака, чи дівчини, він захищає нас з вами. Мама має дві-три роботи. Ви розумієте. Ми маємо зробити так можливо щоб в нас був соціальний, під соціальним контролем вуличний соціум. Що це нереально, щоб люди інформували про це. Нам розповідали коли чехи і словаки в нас кажуть вони це неможливо. Будь-який свідомий громадянин Чехії, Словаччини відразу інформує. Що побачив саму дитину в вечірній час без супроводу дорослих такого не може бути апріорі. Що з нею може трапитися. Тому треба працювати на первинну профілактику. На відповідальність батьків, на відповідальність структур. Щодо сексуальної експлуатації вас ця тема міжнародна. Ви розумієте. На міжнародному рівні дуже багато роблять в цьому плані. Інтерпол працює, все все інше. Є міжнародні групи, які вербують, на превеликі жаль так, Україну. Так зараз. Так на жаль і в умовах війни. Обіцяють їм золоті гори. Ну мені розповідали про такі ну скажімо реально які були в сексуальній експлуатації наприклад там в арабських країнах в Туреччині. Їм обіцяли вирішити їхні проблеми з кредитами, все буде нормально. Ну зараз з України вилетіти неможливо через Польщу чи через Молдову. А потім відбирається паспорт, а потім запрошуються коли приїхали в нормальний ресторан, веселощі, багато спиртного. А потім настає ніч і від неї вже просять вимагають, паспорту в неї немає, вона вже ніхто і ніщо, щоб вона обслуговувала в принципі людей. Якщо вона хоче ну скажімо жити. На жаль це абсолютно можливо, це міжнародна ще раз кажу інтернаціональна проблема, тому що люди які вербують тут, потім так само квитки в інші країни, потім перевести, потім там ну скажімо на рівні те ж Туреччина. Тому ми маємо працювати наша поліція, ще раз кажу з поліцією Туреччини, багатьох країн світу в цьому плані. На експлуатації не можна заробляти гроші. Це злочин проти конкретної людини, проти майбутнього конкретної людини. В Одесі ми були коли на навчанні, нам показали один з найкращих центрів, є організація Віра Надія Любов, в них центр є для українок, які були жертвами сексуальної експлуатації. Один з найкращих центрів в Україні. Де дійсно працює команда спеціалістів, ви розумієте що мають працювати і юристи, лікарі, психологи, соціальні педагоги, спеціалісти соціальної роботи. Це надзвичайно важливо. Але я думаю одного такого центру цього замало.

Інтерв'юєр: Ну да, я розумію, ця проблема дуже глобальна, дуже масштабна.

Респондент: Ми не можемо, Іване, сказати про масштаби проблеми, тому що вони не зізнаються. Більшості випадків вони не зізнаються про це. Ви розумієте. Це приховується інформація. Це як

айсберг, ми бачимо тільки частину. Ну яка ж вам дівчина, якій вдалося звідти втекти просто напросто через українське посольство чи консульство, вона не буде розповідати своїй мамі. В яких жахливих умовах вона була. В неї дуже серйозна психотравма є не одна.

Інтерв'юєр: Ну тут на мою думку вже залежить від самої людини, від самої дівчини, якщо вона забажає, то вона може звернутись до того ж психолога якогось часного, який точно буде повну конфіденційність зберігати і таке, про що ви говорили теж.

Респондент: Дивіться ну дійсно звертаються приватні структури, але де гарантія, що в приватних структурах працюючи ну виключно професіонали. Дай боже щоб так воно і було. Це дуже дуже важливо.

Інтерв'юєр: Ну це якщо брати прям ідеальні умови те, що реально в приватних структурах працюють кваліфіковані спеціалісти.

Респондент: Можливо, я не можу оцінювати діяльність приватних структур. Єдине, що хочу сказати, як людина вже такого зрілого віку, що інформаційні кампанії щодо в принципі, що сексуальне життя має бути різноманітним, що це твоє тіло, що ти можеш робити все що завгодно, воно має побічні ефекти. В мене дещо інша позиція це ваше життя, вам приймати рішення, але ми маємо говорити правду, що може з вами статись. Я працював із тими хто був жертвами сексуальної експлуатації які потім дуже жаліли про те, що в принципі якщо ми знали що це буде експлуатація, якщо ми знали що це буде настільки жахливо, якщо б ми знали що нас будуть не вважати взагалі людьми, що над нами будуть знущатися, ми б на це не пішли. А я можу вам сказати, в мене дуже така цікава позиція, в нас неповнолітні 18 років, є країни де 21 рік. А є останні наукові дані, що префронтальна кора формується останньою у людини. Вона формується до 25-32 років. Це центри які відповідають за аналітику прийняття рішень. Це надзвичайно важливі речі. Ви розумієте. Має бути чітка система, має бути виховання. Репродуктивне виховання, що таке сексуальне життя, що таке інтимне життя людини. Ви розумієте. Коли іде широка така реклама, що це класно, багато коханок, коханців, Мальдіви, Сейшели, курорти і все все інше. Це має зворотню сторону. Якщо це класно, то треба спробувати. Я можу вам сказати, що величезна кількість таких дівчат, різних з якими ми працювали, які отримали не тільки ну скажімо жорстокий досвід... Інфекції хвороби, що передаються статевим шляхом, ВІЛ інфекція, підірване здоров'я, відсутність віри в чоловіків, ви всі кривдники, ви всі гвалтівники. Серед вас немає романтиків, вам потрібне жіноче тіло. Ви розумієте що пріоритети були абсолютно ну скажімо зрушені. Невіра взагалі ну скажімо чогось добитися успіхів в житті крім того щоб ну скажімо ну не вступати в інтимні стосунки з тими хто може ну дати кар'єрне зростання. Це жахливі такі тенденції, я не мені це оцінювати. Щоб не було сексуальної експлуатації має бути сексуальне виховання. На рівні сім'ї. Це дуже і дуже не немає дитина ну скажімо бачити, як батько обманює дружину. Матір обманює чоловіка і все все інше, це на очах дітей. Сімейні цінності надзвичайно є важливими. Сексуальна експлуатація має бути дуже серйозною альтернативою, це цінності твого життя. Цінності сім'ї, цінності твого майбутнього здоров'я, цінності твоїх майбутніх дітей, онуків. Ми говоримо про дуже важливі речі. Цінність профілактики вона має бути доступна, вона має бути віковою. Вона має бути наближеною до конкретного віку дитини, дівчини. Це надзвичайно важливо. Само слово експлуатація це вже злочин. Тоді треба ще раз кажу якщо ми будемо свідками, що за сексуальну експлуатацію люди отримують не просто терміни, без будь-якої застави. А це дуже серйозні терміни 8 від восьми років і більше. Там не одна стаття кримінального кодексу. Коли ми суспільство побачимо, що буде реальна система не просто відповідальності, а серйозної відповідальності без можливості вирватися виїхати кудись за кордон. Це надзвичайно важливі речі. Сексуальна експлуатація соціальна робота надзвичайно важлива в якому контексті, а що робити хто вже на жаль має такий досвід. Це реально складні життєві обставини. Має бути чітка система, в нас немає стандарту соціальної роботи з тими хто постраждав від соціальної експлуатації. Поки немає такого стандарту, в нас є певні протоколи, алгоритми, механізми. Такого стандарту немає, це надзвичайно важливо. Друге спеціалістів треба цьому вчити. Це дещо новий напрям соціальної роботи. Таке навчання проводиться це дуже важливо. Але нам потрібно, щоб було навчання з використанням досвіду міжнародної соціальної роботи в роботі з такою категорією отримувачів послуг. Такий досвід є величезної кількості країн, де на жаль сексуальна експлуатація так само. Має своє місце, є величезний досвід ну скажімо часів Друга світова війна після Другої світової війни. Ми говоримо про дуже важливі речі. Спеціалістів соціальної роботи хтось має вчити. В тому числі міжнародні тренери-експерти. За затвердженими програмами. Це надзвичайно важлива річ. Хтось має не просто готувати, а проводити систему перепідготовки спеціалістів соціальної роботи. Далі моя позиція, що треба вчити тих людей які постраждали від сексуальної експлуатації, мають бути для них школи життя, вони є, тому що в Одесі це була школа життя для них. Як жити далі. Як далі планувати. Як зробити так щоб не зустрітися з тими кого не посадили, і хто зробив все можливо щоб

людина там опинилася і стала жертвою сексуальної експлуатації. Як себе поводити з рідними. Як себе поводити з батьком мамою. Своїми дітками. Це надзвичайно важливі речі в цьому плані. Така людина має дійсно постійно вчитися. Ви розумієте. Виникає питання чи можуть працювати в цій сфері спеціальної підтримки людей жертв сексуальної експлуатації постраждалих люди з досвідом я думаю, що так. Рівний рівному принцип один з найкращих в світі. Можуть, але це мають бути підготовлені абсолютно адаптовані люди, в яких досвід за іншим напрямком мінімум 5 років. Мінімум 5 років після того як це сталось, як вони ну скажімо адаптувалися, як вони зробили соціальне сходження, яким вдалося вирішити свої основні проблеми. Це абсолютно нормально. Дивіться спільнот в світі величезна кількість, може бути онлайн спільнота постраждалих від сексуального насильства. Закрита спільнота, які в онлайн форматі діляться як їм вдалося це все пережити. Є досвід величезної кількості спільнот ну наприклад анонімні боржники, анонімні сексоголіки. Є група наприклад родичі анонімних сексоголіків. Так само я думаю мені поки не відомо чи є такі групи в Україні, а в світі я думаю є групи постраждалих від сексуальної експлуатації і сексуального насильства. Це дуже цікавий міжнародний досвід. З моєї точки зору має бути в соціальній роботі а- правовий супровід такої роботи. Це дуже важливо, коли ви вивчите таку базу, це в вашій бакалаврській роботі має бути конкретний перелік аналіз нормативних документів починаючи від міжнародних. А такі документи міжнародні хартії існують. І Україна має про це знати, є наприклад європейська соціальна хартія. Це дуже важливо, ви маєте вивчити тоді ну скажімо міжнародні документи, зараз я спробую подивитися ну скажімо а це ну величезна кількість дуже важливих документів. Починаючи від Стамбульської ну скажімо конвенції ратифікованої України це надзвичайно важливий документ. Далі має бути ну скажімо теоретичний супровід такої роботи, ви маєте знати, яка література ну скажімо в Україні про це писалась велика кількість ну скажімо спеціалістів реально дуже високого рівня, я відкриваю свою папку нормативні ну скажімо документи, це ну надзвичайно важливо ось так. Ось Стамбульська конвенція, будь ласка. Женевська конвенція цивільне населення 48 року, чудовий абсолютно документ. Європейська конвенція прав людини, чудовий нормативний документ. Загальна декларація прав людини, про це ви чудово. Конвенція ООН з дискримінації. Зайдіть подивіться база пошуку конвенція ООН про про катування. Це надзвичайно важливо, конвенція ООН соціальне забезпечення. Такий супровід такої роботи є на світовому рівні. Далі, теоретичне ну скажімо база це дуже важливо. Науковий супровід такої роботи має бути. Які моделі кращі, які підходи кращі, етичні принципи роботи з такими людьми, це надзвичайно важливо. Постраждала від сексуального насильства людина це людина. Це людина, це не яр, це не ганчірка, це не істота, а це людина громадянка громадянин, які мають права ну скажімо бути людиною. Це надзвичайно важливо. Етичні принципи, стандарти роботи з такою людиною постраждалою. Надзвичайно важливо, які технології та методи соціальної роботи можна використовувати в роботі з постраждалими. Методи індивідуальної роботи, можливо навіть групової роботи, принципи конфіденційності, анонімності, добровільності. Така людина має бути не тільки об'єктом соціального уваги, вона має бути суб'єктом, без неї нічого не можна робити. А не встановлювати контакти, а не домовлятися про як підготувати звернення, першу заяву. Як робити оцінку потреб, зі слів самої людини, як планувати роботу з такою людиною, як складати укладати договір з такою людиною, це частина вже команди, постраждала людина від сексуального насильства. Це те що пропоную я, це дуже важливо. Ми не можемо вирішувати соціальні проблеми цієї людини, без залучення самої людини. В світі давним давно вже в принципі людиноорієнтований підхід. Людина має сама брати безпосередню участь у вирішенні її базових потреб проблем соціального плану. Я хочу сказати, ви молодець, цю тему треба піднімати не тільки на рівнях Грінченка, на будь-якому рівні. Ну в нас є заходи протидії торгівлі людьми і все все інше. Ви розумієте. Але хотілось би щоб таких ну скажімо заходів, програм було набагато більше. Чому чому українкою, українцем можна торгувати. Чому можна сексуально експлуатувати. Українка не гірша ніж американка. Українець не гірший ніж німець. А етнічна гордість і все все інше. Ви розумієте, що ви піднімаєте дуже важливі питання є в нас організації, які працюють в яких є прихистки шелтери. Ну таких організацій достатньо, не урядові, є навіть ну скажімо релігійні громади де є такі прихистки. Для тих людей, які були в сексуальному рабстві не може в 21 столітті людина бути рабом, рабинею. Це дуже і дуже важливо, тому ви маєте вивчати досвід таких організацій теж.

Інтерв'юєр: Ось тут, до речі, я хотів ще запитати. Мені вчора [Науковий керівник] розповідала те, що ви знаєте організації оці певні, в яких ну є оці ось прихистки, в яких люди можуть звернутись. А можете назвати хоча б декілька щоб я міг їх трішки проаналізувати і додати до своєї...

Респондент: Ну дивіться є організація Елеос Україна. Є в Бучі ми приховуємо, це шелтер Святої Ольги. Елеос Україна будь ласка в принципі там є контакти. Є організація благодійний фонд де Поля Україна. Вони працюють з бездомними безхатченками і жінки, чоловіки. Там є ті, хто був теж сексуальної

експлуатації. Хто бажає змінити життя. де Поль Україна, будь ласка, там чудові ну скажімо керівники, вони мають міжнародне фінансування.

Інтерв'юєр: Ага, я зрозумів. Так, добре, пане [Експерте], ви напевно найбільший внесок зараз зробили в мою бакалаврську роботу. Ви стільки всього мені розповіли цікавого і те, що корисне для моєї дипломної. Я хотів би вам дуже сильно подякувати.

Респондент: Прослідкуйте щоб ви мужній студент, який взяв дуже непросту таку тему. Я патріот соціальної роботи України, я не хочу щоб це було, я не хочу щоб були 90-ті роки. Я не хочу щоб якийсь полковник казав, що нам потрібні інформатори, і тому людина має бути на вулиці. Я хочу щоб цей полковник був лейтенантом і мав би пенсію таку як інші українці. Такого бути не може. Я не хочу щоб вербували в Україні, а потім відправляли в інші країни заради ну скажімо серйозних коштів, заробітку. Я не хочу, щоб Україну відправляли в гареми. Ні в якому разі. А ми маємо зробити, що для цього потрібно. Перше, друге, ми маємо говорити, що така проблема є, ми маємо говорити правду. Ми маємо розпочинати працювати з дівчатками коли вони тільки тільки починають. Школа, середня школа і все все інше. Далі ми маємо говорити з батьками. Має бути контроль. Сексуальна експлуатація, ми про це не говорили, вона може бути через кібербулінг. Може бути інтернет сексуальна експлуатація. Ви розумієте. Я на рівні з департаментом кібербезпеки як ви відслідковуєте закриті заборонені сайти Даркнет наприклад, закриті сайти Telegram каналів. Де отримує дівчина неповнолітня, яка хоче наприклад ну заробити гроші і бути незалежною від батьків, вона шукає там інформацію. Має бути чітка система, як а виявити ці канали, закрити ці канали, а більшість цих каналів можу вам сказати, поліція розповіла, люди сидять там в Касапській федерації. Фактично недосяжно, на жаль, інтерпол туди не доїжджає. Ми маємо зробити все можливо, щоб не було доступу до таких каналів. Ми про це говорили. Четверте це мають бути мабуть найкраще підготовлені спеціалісти соціальної роботи. Ви розумієте, що таке лихо може відвідати, на жаль, велику кількість сімей. Батьки на роботі, батьки чудові люди, а дитині запропонували гру, розвагу. Але будь яка гра розвага має перед собою мету іншу, на превеликий жаль.

Інтерв'юєр: Ну так, це досить велика проблема нашого соціуму.

Респондент: Це соціальна проблема, я вам скину матеріали, які мені скинув департамент ну кіберполіції. Ну дуже цікаві матеріали, які є злочини в сфері інтернету по відношенню взагалі, які є ну спокуси. В тому числі з можливою сексуальною експлуатацією. Це дуже цікавий теж напрям ще раз кажу. Ось так. Тому що зараз під час війни по вулиці так як раніше ну скажімо не шастають ці вербувальники, помічники сутенерів, сутенерок і тому і тому подібне, це все через соціальні мережі зараз робиться. Так, добре, Іван, гарного вам вечора! Все щастить, до побачення.

Респондент: Навзаєм, дякую, гарного вам вечора, до побачення.

Додаток 3

Текстова відповідь 1

озкажіть коротко про вашу роль та специфіку роботи на гарячій лінії. Який ваш досвід телефонного консультування осіб, постраждалих від торгівлі людьми чи сексуальної експлуатації?

Мій досвід роботи на гарячій лінії розпочався у 2015 році. Одним із ключових напрямів моєї діяльності є консультування з питань протидії торгівлі людьми та сексуальній експлуатації. У своїй роботі я надаю інформаційну та первинну підтримку людям, які постраждали від експлуатації, перебувають у ризикованих ситуаціях або потребують допомоги та безпечного алгоритму дій. Під час консультування важливо не лише надати людині необхідну інформацію, а й створити простір довіри та безпеки, де вона може бути почутою без осуду. Часто звернення стосуються випадків трудової чи сексуальної експлуатації, шахрайства під час працевлаштування, ризиків виїзду за кордон або онлайн-загроз. У таких ситуаціях важливо допомогти людині оцінити ризики, відновити відчуття контролю над ситуацією та, за потреби, скерувати до відповідних служб допомоги. Цей досвід навчив мене чутливій комунікації, кризовому реагуванню та важливості своєчасної підтримки, яка інколи може стати вирішальною для безпеки та подальшого життя людини.

и мали ви досвід безпосередньої (офлайн/вуличної) соціальної роботи з цією або іншою цільовою групою до того, як почали працювати на лінії?

Ні не мала. Розпочала працювати з цією темою саме під час консультування на гарячій лінії.

ку специфічну підготовку ви отримали саме для дистанційної роботи та кризового консультування по телефону?

Перед початком консультування на Національній гарячій лінії я проходила спеціалізовану школу консультантів, яка включала теоретичну підготовку та практичне стажування. Протягом близько двох місяців ми опрацьовували алгоритми консультування, особливості комунікації з постраждалими особами, а також теми сексуальної експлуатації та протидії торгівлі людьми. Окрім базового навчання, консультанти регулярно проходять додаткові тематичні навчання та супервізії, що дозволяє постійно оновлювати знання та вдосконалювати навички надання допомоги.

ого, на ваш погляд, найбільше не вистачає фахівцям гарячих ліній у цій сфері (специфічних знань, ресурсів, психологічної підтримки)?

Тут мова не про відсутність знань, а про те, що консультанти мають систематично підвищувати свою обізнаність і навички реагування на сучасні виклики. Особливо важливою є також психологічна підтримка фахівців гарячих ліній, адже постійна робота з кризовими випадками може призводити до емоційного виснаження та професійного вигорання.

якими основними запитами та кризовими потребами найчастіше телефонують особи, які постраждали від експлуатації, або їхні близькі?

В першу чергу такі запити стосуються алгоритму дій, що робити в ситуації, коли відбулась експлуатація будь-якого характеру, куди звертатись та які дії вчиняти. Також люди потребують емоційної підтримки, інформації про безпеку, правову допомогу та можливості отримання соціального чи психологічного супроводу.

якими бар'єрами (страх, недовіра, брак інформації) стикаються ці люди, коли приймають рішення зателефонувати на гарячу лінію?

Основними труднощами є страх постраждалих говорити про пережитий досвід, недовіра до інституцій, особливо державних, сором, почуття провини та брак інформації про те, куди можна звернутися по допомогу. Часто люди не ідентифікують свій досвід як експлуатацію або торгівлю людьми, тому важливо дуже обережно пояснювати їхні права, можливі ризики та доступні шляхи підтримки.

к саме відсутність безпечного середовища чи підтримки підштовхує людину залишатися в ситуації експлуатації або повертатися до неї?

Відсутність безпечного середовища та підтримки часто змушує людину залишатись у ситуації експлуатації через страх, залежність, почуття безвиході чи недовіру до оточення. Люди можуть не мати фінансової стабільності, житла, підтримки близьких або інформації про доступну допомогу, тому повертаються до небезпечних умов навіть після спроби вийти з них. Особливо це стосується випадків, коли кривдник чи експлуататор використовує психологічний тиск, маніпуляції або контроль.

кі техніки телефонного консультування дозволяють побудувати довіру "наосліп" (без візуального контакту) з людиною, яка перебуває у стресі чи тотально не довіряє системі?

В першу чергу це техніки активного слухання, емпатійної та безоціннчної комунікації, які допомагають людині відчути безпеку й підтримку навіть без візуального контакту. Важливо дати можливість людині виговоритись, не тиснути, проявляти спокій та пояснювати подальші кроки. Особливо у кризових ситуаціях важливо спочатку стабілізувати емоційний стан людини, знизити рівень страху й тривоги, а вже після цього говорити про можливі дії та шляхи отримання допомоги.

кі на вашу думку переваги має вулична робота або ж консультування для осіб у ситуації сексуальної експлуатації порівняно з офісною / стаціонарною допомогою? Чому ця категорія клієнтів рідко сама звертається до установ?

Мені дуже імпонує робота у сфері консультування, адже вона дає можливість підтримати людину навіть тоді, коли вона не готова звернутися по допомогу очно. Телефоне консультування часто стає першим безпечним кроком для людини, де вона може анонімно поділитися своїм досвідом та отримати підтримку. Водночас вулична робота має свою важливу перевагу – можливість безпосередньо контактувати з людьми, які перебувають у групі ризику, та інформувати їх там, де вони знаходяться.

якими труднощами стикається вуличний соціальний працівник/консультанти при першому контакті? Як вибудовується довіра?

Мені здається що складнощі для вуличної соціальної роботи є значними, адже така діяльність потребує швидкого реагування, емоційної стійкості та вміння налагодити контакт із людьми у кризових ситуаціях. Однією з основних труднощів є недовіра з боку людей, страх звертатись по допомогу або небажання говорити про власний досвід. Також викликом може бути робота в небезпечних або емоційно напружених умовах, коли люди перебувають у стані стресу, тривоги чи мають негативний досвід взаємодії з іншими службами. Водночас я вважаю, що вулична робота є надзвичайно важливою, адже саме вона дозволяє охопити людей, які часто не звертаються по допомогу самостійно.

кі принципи комунікації є обов'язковими при роботі на лінії з цією цільовою групою?

Під час роботи на лінії з цією цільовою групою надзвичайно важливими є принципи конфіденційності, безоцінного ставлення, поваги до людини та її досвіду. Ефективна комунікація має базуватись на емпатії, активному слуханні та створенні безпечного простору, у якому людина може відкрито говорити про свою ситуацію. Також важливо проявляти чутливість, не тиснути на людину, враховувати її емоційний стан та надавати інформацію доступно й зрозуміло.

кі ризики для безпеки існують під час вуличної/консультаційної роботи – для клієнта та для самого працівника? Які протоколи безпеки є необхідними?

Для клієнта ризиком може бути повторна експлуатація, страх звернення по допомогу, недовіра або небезпечне оточення. Для соціального працівника важливими є не прийти до емоційного вигорання, робота з кризовими ситуаціями та необхідність дотримання власної безпеки під час вуличної роботи.

ким має бути алгоритм дій після першого контакту – куди скеровувати людину, який «ланцюжок» допомоги?

Якщо говорити про досвід гарячої лінії, то для початку ми з’ясовуємо всі обставини ситуації, надаємо кризову консультацію а далі діємо по алгоритму перенаправлення та взаємодії де підключаємо всіх суб’єктів які працюють в темі протидії торгівлі людьми та можуть надати подальший супровід.

аскільки ефективною є взаємодія між гарячою лінією та закладами реабілітації? Чому абоненти іноді "зникають" після першого дзвінка і не доходять до отримання стаціонарної допомоги?

Ми як гаряча лінія не надаємо жодних гарантій, що абонент в подальшому звернеться до необхідних структур. Ми надаємо консультацію та алгоритм дій. На гарячій лінії ми здійснюємо перенаправлення відповідно до запиту абонента та його ситуації.

и може гаряча лінія відігравати роль у підтримці та супроводі людини після завершення нею стаціонарної програми реабілітації?

Гаряча лінія не надає супроводу і його не забезпечує. Ми надаємо інформаційну, правову та психологічну консультацію.

кби ви формували рекомендації для фахівців, які починають вести консульаційну допомогу для цієї групи – що б ви включили насамперед? Яких помилок-початківців варто уникати?

Я б порадила фахівцям, які починають працювати в консультуванні, в першу чергу розвивати навички емпатійної комунікації та активного слухання. Важливо пам’ятати, що людина звертається у вразливому стані, тому їй насамперед потрібні безпека, підтримка та відчуття, що її чують без осуду. Також варто вміти дбати про власні емоційні ресурси, адже консультування потребує емоційної стійкості та професійних меж.

Додаток 4

Письмова відповідь 2

озкажіть коротко про вашу роль та специфіку роботи на гарячій лінії. Який ваш досвід телефонного консультування осіб, постраждалих від торгівлі людьми чи сексуальної експлуатації?

Моє ім'я Тетяна Харьківська, я менеджерка соціальної сфери, консультантка Національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації та Національної гарячої лінії для дітей та молоді. Маю понад 10 років досвіду телефонного консультування. У межах своєї роботи надаю інформаційну, психологічну та кризову підтримку людям, які постраждали від різних форм насильства, торгівлі людьми, сексуальної експлуатації та інших кризових ситуацій. Специфіка роботи на гарячій лінії полягає у швидкому реагуванні, вмінні працювати з гострими емоційними станами, забезпеченні конфіденційності та допомозі людині знайти безпечні шляхи виходу із ситуації.

и мали ви досвід безпосередньої (офлайн/вуличної) соціальної роботи з цією або іншою цільовою групою до того, як почали працювати на лінії?

Так, до початку роботи на гарячій лінії я мала практичний досвід безпосередньої соціальної роботи з різними вразливими групами. Зокрема, під час стажування у службі у справах дітей займалася веденням випадків клієнтів, брала участь у відвідуванні родин, консультуванні дітей та батьків, а також у міжвідомчій взаємодії щодо захисту прав дитини та підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

ку специфічну підготовку ви отримали саме для дистанційної роботи та кризового консультування по телефону?

Для роботи на гарячій лінії я проходила спеціалізовані навчання з кризового консультування, дистанційної комунікації та надання психологічної підтримки телефоном і в онлайн-форматі. Підготовка охоплювала теми активного слухання, кризового реагування, роботи з гострими емоційними станами, консультування постраждалих від домашнього насильства, торгівлі людьми та сексуальної експлуатації, а також принципи конфіденційності, безпеки та недискримінаційного підходу. Окрему увагу було приділено навичкам оцінки ризиків, перенаправлення до відповідних служб допомоги та збереження професійної стійкості консультанта. Окрім того, на гарячих лініях ГО «Ла Страда-Україна» діють Стандартні операційні процедури - це внутрішній документ, який визначає алгоритми реагування на різні типи звернень, етичні принципи роботи, правила комунікації, оцінки ризиків та перенаправлення постраждалих до відповідних служб допомоги. Це допомагає забезпечувати якісне, послідовне та безпечне консультування навіть у складних кризових випадках.

ого, на ваш погляд, найбільше не вистачає фахівцям гарячих ліній у цій сфері (специфічних знань, ресурсів, психологічної підтримки)?

На мою думку, важливо розмежовувати роботу консультантів гарячих ліній та фахівців, які здійснюють безпосереднє ведення випадку. Завдання консультанта гарячої лінії полягає насамперед у наданні кризової телефонної підтримки, психо-емоційної стабілізації, інформуванні, оцінці ризиків та перенаправленні людини до відповідних служб допомоги. Тому оцінювати, чого саме не вистачає у сфері ведення випадків, де передбачений тривалий супровід клієнта, досить складно, адже це два різні напрями надання соціальних послуг.

Водночас для фахівців гарячих ліній особливо важливими є регулярні супервізії, психологічна підтримка консультантів, оновлення практичних знань щодо кризового реагування та доступ до актуальної інформації про механізми допомоги й перенаправлення постраждалих.

якими основними запитами та кризовими потребами найчастіше телефонують особи, які постраждали від експлуатації, або їхні близькі?

Найчастіше особи, які постраждали від експлуатації, або їхні близькі звертаються на гарячу лінію з такими запитами:

- потреба у кризовій психологічній підтримці;
- отримання інформації про безпечний виїзд, працевлаштування або ризики експлуатації;
- консультації щодо ознак торгівлі людьми, сексуальної чи трудової експлуатації;
- допомога у випадках насильства, шантажу, примусу або контролю;
- алгоритм дій та перенаправлення до поліції, соціальних служб, мобільних бригад чи правової допомоги;
- питання повернення документів, безпеки дітей або пошуку прихистку;

- звернення від близьких, які не знають, як правильно підтримати постраждалу людину або куди звертатися по допомогу та інших

якими бар'єрами (страх, недовіра, брак інформації) стикаються ці люди, коли приймають рішення зателефонувати на гарячу лінію?

Особи, які постраждали від експлуатації або насильства, часто стикаються з сильним страхом осуду, недовірою до служб допомоги та переживанням, що їм можуть не повірити або звинуватити у ситуації, яка сталася. Поширеними бар'єрами також є сором, почуття провини, страх помсти з боку кривдника чи експлуататора, емоційна виснаженість та відсутність розуміння, куди саме можна звернутися по допомогу. Часто люди не до кінця ідентифікують свій досвід як експлуатацію чи насильство, тому звертаються вже у кризовому стані або після тривалого переживання ситуації наодинці.

к саме відсутність безпечного середовища чи підтримки підштовхує людину залишатися в ситуації експлуатації або повертатися до неї?

Відсутність безпечного середовища та підтримки часто створює для людини відчуття безвиході. Якщо постраждала особа не має стабільного житла, фінансової підтримки, довірених людей поруч або доступу до допомоги, вона може залишатися в ситуації експлуатації через страх втратити навіть мінімальну стабільність чи засоби для існування. Не маючи іншого досвіду, є такі постраждалі які змушені повертатися знову і знову в таку ситуацію.

кі техніки телефонного консультування дозволяють побудувати довіру "наосліп" (без візуального контакту) з людиною, яка перебуває у стресі чи тотально не довіряє системі?

У телефонному консультуванні ключову роль відіграє ефективна комунікація, адже без візуального контакту саме голос, інтонація та спосіб побудови діалогу формують відчуття безпеки й довіри. Для побудови контакту з людиною, яка перебуває у стресі або не довіряє системі, важливо використовувати техніки активного слухання, спокійний і стабільний тон голосу, прості та зрозумілі формулювання без тиску чи оцінювання.

Важливими є емпатичні відповіді, визнання почуттів людини («Я чую, що вам зараз дуже складно»), повага до темпу розмови та права людини не відповідати на окремі питання. Ефективною також є техніка уточнення та перефразування, яка допомагає показати, що консультант дійсно чує та розуміє абонента.. У кризовому консультуванні важливо не змушувати людину одразу приймати рішення, а допомогти їй відчути контроль над ситуацією та побачити можливі безпечні кроки.

кі на вашу думку переваги має вулична робота або ж консультування для осіб у ситуації сексуальної експлуатації порівняно з офісною / стаціонарною допомогою? Чому ця категорія клієнтів рідко сама звертається до установ?

Щодо вуличної соціальної роботи мені складно надавати професійну оцінку, оскільки моя основна спеціалізація це телефонне кризове консультування та дистанційна підтримка. Водночас у межах роботи на гарячій лінії можу сказати, що для багатьох постраждалих телефонне консультування часто стає першим безпечним кроком до звернення по допомогу, адже воно забезпечує анонімність, конфіденційність та можливість отримати підтримку без особистого контакту.

Також з практики телефонного консультування видно, що особи у ситуації сексуальної експлуатації рідко самостійно звертаються до установ через страх осуду, недовіру до системи, сором, контроль з боку експлуататорів або негативний попередній досвід. Саме тому доступність гарячих ліній та можливість отримати підтримку у безпечному для людини форматі є надзвичайно важливими.

якими труднощами стикається вуличний соціальний працівник/консультанти при першому контакті? Як вибудовується довіра?

Однією з основних труднощів під час першого контакту є високий рівень недовіри, страху та емоційної напруги у людини, яка звертається. Часто постраждалі можуть говорити уривчасто, уникати деталей, сумніватися у конфіденційності або взагалі не бути готовими одразу озвучувати свою ситуацію. Також консультант працює без візуального контакту, тому важливо вміти розпізнавати емоційний стан людини лише через голос, паузи, інтонацію та спосіб комунікації.

Довіра вибудовується поступово через спокійну, безпечну та безоціночну комунікацію. Для людини важливо відчути, що її не засуджують, не змушують приймати рішення та дійсно чують її потреби й переживання.

кі принципи комунікації є обов'язковими при роботі на лінії з цією цільовою групою?

Ну звісно, це принципи конфіденційності та поваги до людини. Дуже важливо будувати комунікацію без осуду, тиску чи нав'язування рішень. Також на мою думку обов'язковими є емпатія, активне слухання, використання зрозумілої та чутливої до травматичного досвіду комунікації. Консультант має поважати темп людини, її право не відповідати на окремі питання та самостійно приймати рішення

щодо подальших дій. І звісно це основний принцип та підхід «не нашкодь», коли пріоритетом залишається емоційна та фізична безпека постраждалої особи.

кі ризики для безпеки існують під час вуличної/консультаційної роботи – для клієнта та для самого працівника? Які протоколи безпеки є необхідними?

Під час консультаційної роботи існують ризики безпеки як для клієнтів, так і для самих консультантів. Для постраждалих ризиком може бути те, що розмова буде почута кривдником чи експлуататором, особливо якщо людина перебуває у небезпечному середовищі або під контролем. Для консультантів важливою є безпека персональних даних та фізична безпека працівників, тому, зокрема, консультанти гарячих ліній використовують псевдоніми у роботі, а місцезнаходження офісу гарячої лінії не афішується публічно.

На гарячих лініях діють протоколи конфіденційності, алгоритми реагування на кризові ситуації, тощо. Водночас, на мою думку, важливим напрямом удосконалення залишається посилення цифрової безпеки та регулярне оновлення протоколів реагування відповідно до нових ризиків і викликів.

ким має бути алгоритм дій після першого контакту – куди скеровувати людину, який «ланцюжок» допомоги?

Після першого контакту на гарячій лінії важливо насамперед оцінити рівень безпеки та актуальні потреби людини. Далі консультант надає кризову емоційну підтримку, інформує про можливі варіанти допомоги та, за згодою людини, скеровує її до відповідних служб. Залежно від ситуації це можуть бути правоохоронні органи, центри соціальних служб, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, безоплатна правова допомога, медичні установи, психологічна підтримка або спеціалізовані сервіси для постраждалих від торгівлі людьми чи насильства.

У телефонному консультуванні важливо, щоб людина не залишилася лише з інформацією, а розуміла конкретні безпечні кроки та контакти, куди вона може звернутися далі. Саме тому гаряча лінія часто виступає першою точкою входу у систему допомоги та перенаправлення до профільних служб.

аскільки ефективною є взаємодія між гарячою лінією та закладами реабілітації? Чому абоненти іноді "зникають" після першого дзвінка і не доходять до отримання стаціонарної допомоги?

Взаємодія між гарячими лініями та профільними службами допомоги, зокрема закладами реабілітації, є важливою складовою системи перенаправлення та підтримки постраждалих. Водночас у телефонному консультуванні варто розуміти, що консультант може надати інформацію, підтримку, контакти та допомогти людині побачити можливі варіанти дій, однак подальше рішення щодо звернення по допомогу залишається за самою людиною.

На практиці близько 99% подальшого результату залежить саме від готовності та можливості абонента робити наступні кроки. Консультанти гарячої лінії не можуть нести відповідальність за подальші дії людини після завершення консультації. Часто абоненти можуть “зникати” після першого дзвінка через страх, емоційне виснаження, недовіру, вплив кривдника або неготовність змінювати ситуацію саме в цей момент. Для багатьох людей навіть перший дзвінок на гарячу лінію вже є дуже складним кроком, тому процес прийняття рішення про подальшу допомогу може потребувати часу.

и може гаряча лінія відігравати роль у підтримці та супроводі людини після завершення нею стаціонарної програми реабілітації?

Гаряча лінія може залишатися для людини доступним ресурсом підтримки й після завершення стаціонарної програми реабілітації, однак важливо розуміти, що гарячі лінії працюють у форматі кризового консультування. Тривалий індивідуальний супровід або ведення випадку на гарячій лінії не передбачені.

ких змін найбільше потребує система надання допомоги в цій сфері – на рівні законодавства, фінансування, міжвідомчої взаємодії?

На мою думку, в Україні вже існує достатньо багато законодавчих механізмів, алгоритмів реагування та сервісів допомоги для осіб, які постраждали від насильства, торгівлі людьми чи експлуатації. Також поступово розвивається міжвідомча взаємодія між соціальними службами, правоохоронними органами, медичними установами та громадськими організаціями.

Водночас ключовим фактором у наданні допомоги залишається готовність самої людини приймати підтримку та робити подальші кроки. У телефонному консультуванні часто видно, що навіть за наявності механізмів допомоги людина може бути не готовою звертатися до служб через страх, недовіру чи емоційний стан. Тому важливими залишаються підвищення рівня інформованості населення, формування довіри до системи допомоги та розвиток доступних і безпечних сервісів підтримки.

кби ви формували рекомендації для фахівців, які починають вести консультаційну допомогу для цієї групи – що б ви включили насамперед? Яких помилок-початківців варто уникати?

Насамперед я б рекомендувала фахівцям навчитися будувати безпечну, безоціночну комунікацію, вміти слухати людину без тиску й поспіху та поважати її темп і право самостійно приймати рішення. Важливо розуміти межі своєї ролі, дотримуватися принципу конфіденційності та не намагатися "врятувати" людину будь-якою ціною.

Серед поширених помилок початківців надмірне моралізування, тиск щодо негайних дій, знецінення переживань людини або спроба перебрати на себе відповідальність за рішення абонента.

и є щось важливе, чого ми не торкнулись, але що є суттєвим для цього дослідження?

Для додаткового розуміння теми, можу порекомендувати ресурси які можуть стати допоміжними, до розробки яких, я безпосередньо долучалась.

1.Дослідження щодо торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації в Україні, з особливою увагою д

2.Онлайн-квест «КіберБезпека – твоя суперсила онлайн» створено на основі дослідження щодо торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації в Україні, з особливою увагою до підвищеної вразливості ж інок і дівчат під час війни. - https://quest.la-i д

3.Безкоштовний онлайн курс «Загроза експлуатації жінок в онлайні: уникнення ризиків» на освітній илатформі Prometheus - https://prometheus.org.ua/prometheus-free/online-exploitation-women/

щ
е
н
о
ї

в
р
а
з
л
и
в
о
с
т
і

ж
і
н
о
к

і

д
і
в
ч
а
т

п
і
д

ч
а
с

Таблиця 1.1.

Основні принципи вуличної соціальної роботи з постраждалими від сексуальної експлуатації

Принцип	Сутність принципу	Практичне застосування у роботі з постраждалими
Доступність	Соціальні послуги мають бути наближеними до реального середовища проживання чи перебування цільової групи.	Робота у нічний час, патрулювання територій, створення мобільних точок підтримки.
Анонімність та конфіденційність	Забезпечення захисту даних клієнта та невтручання у його приватне життя.	Використання нейтральних форматів комунікації, уникнення документування на початкових етапах.
Добровільність	Клієнт самостійно визначає ступінь участі у взаємодії та готовність до подальшої допомоги.	Пропозиція підтримки без тиску, формування довіри через повторні контакти.
Безоцінність	Відмова від стигматизуючих підходів, повага до вибору та досвіду клієнта.	Відсутність звинувачень, робота на засадах емпатії та прийняття.
Безпека клієнта та працівника	Забезпечення мінімізації ризиків під час взаємодії у середовищі високої небезпеки.	Визначення безпечних місць для розмов, робота у командах, використання алгоритмів реагування.
Гнучкість і адаптивність	Можливість змінювати методи відповідно до умов, контексту та стану клієнта.	Швидке коригування маршруту, зміна підходів залежно від реакції клієнта.
Орієнтація на потреби	Визначення індивідуальних потреб клієнта без універсалізації підходів.	Надання першої допомоги, перенаправлення до медичних чи юридичних служб.
Міжвідомча взаємодія	Співпраця з поліцією, медичними структурами, шелтерами та НУО.	Перенаправлення через узгоджені механізми, узгодження дій під час кризових випадків.
Повага до автономії клієнта	Визнання права особи на самостійне прийняття рішень.	Надання інформації, яка дозволяє клієнту приймати обґрунтовані рішення.
Травмоорієнтований підхід	Розуміння психологічних наслідків травми та уникнення вторинної травматизації.	Використання м’яких комунікативних технік, повільне встановлення контакту.

Таблиця 1.2.

Методи вуличної соціальної роботи як інструменту допомоги постраждалим від сексуальної експлуатації

Метод	Опис методу	Приклади практичних дій у роботі з постраждалими
Аутрич (outreach)	Активне наближення до цільової групи у місцях її перебування.	Відвідування локацій, де можуть знаходитися постраждалі; встановлення першого контакту.
Метод «рівний-рівному»	Залучення осіб із подібним досвідом до роботи з клієнтами.	Участь колишніх постраждалих у комунікаційних заходах, створення довірчої атмосфери.
Кризове консультування	Невідкладна підтримка у станах емоційної нестабільності або небезпеки.	Надання психологічного супроводу, стабілізація стану клієнта у критичних ситуаціях.
Навігація доступу до послуг	Супровід клієнта під час звернення у медичні, соціальні чи правові структури.	Допомога в оформленні документів, супровід до лікаря чи shelter.
Розповсюдження інформаційних матеріалів	Надання клієнтам інформації про можливості допомоги у безпечній формі.	Поширення листівок, QR-кодів з контактами служб, карт безпечних місць.
Мобільні точки підтримки	Тимчасові або постійні міні-локації для первинної допомоги.	Надання гарячих напоїв, засобів гігієни, мінімальної медичної допомоги.
Мотиваційне інтерв'ю	Психологічний метод для формування внутрішньої готовності до змін.	Робота з амбівалентністю, пошук внутрішніх ресурсів клієнта.
Соціальний супровід	Тривала підтримка клієнта із фокусом на стабілізацію та ресоціалізацію.	Регулярні зустрічі, відстеження динаміки стану, перенаправлення.
Мультидисциплінарний підхід	Робота у команді з юристами, медиками, психологами.	Спільне формування плану підтримки та кризового реагування.
Оцінка ризиків	Визначення факторів небезпеки для клієнта або працівника.	Використання чек-листів ризику, аналіз локацій та ситуацій.

Таблиця 1.3.

Бар’єри, що ускладнюють доступ осіб із досвідом сексуальної експлуатації до соціальних послуг

Група бар’єрів	Конкретний прояв	Суть перешкоди для доступу до послуг
Психологічні	Недовіра фахівцям	Попередній травматичний досвід формує уникання контактів навіть із тими, хто пропонує підтримку.
Психологічні	Страх переслідування експлуататорів	Людина боїться, що звернення по допомогу призведе до покарання або помсти з боку контролюючих осіб.
Психологічні	Стигматизація	Внутрішній сором та зовнішні упередження оточення блокують готовність звертатися по підтримку.
Соціальні	Ізоляція від соціальних зв’язків	Відсутність ресурсів і людей, які можуть підштовхнути до звернення по допомогу.
Соціальні	Мовні та культурні бар’єри	Особливо для мігрантів, які не орієнтуються в системі послуг та механізмах захисту.
Організаційні	Відсутність доступної інформації	Люди не знають, куди звертатися, які сервісні можливості існують та як відбувається взаємодія.
Організаційні	Брак спеціалізованих служб	У багатьох громадах відсутні профільні центри або мобільні команди.
Правові	Страх кримінальної відповідальності	Постраждалі побоюються, що їх діяльність або відсутність документів спричинить проблеми з правоохоронними органами.
Матеріальні	Відсутність коштів на транспорт	Людина фізично не може дістатися до центру соціальних послуг.
Інфраструктурні	Небезпечне середовище перебування	Постраждалі живуть у місцях, де доступ фахівців ускладнений або ризикований.

Таблиця 1.4.

Шляхи подолання бар’єрів доступу до соціальних послуг для осіб, які пережили сексуальну експлуатацію

Тип заходу	Конкретна дія	Очікуваний результат
Психологічна підтримка	Створення безпечних місць зустрічей	Зменшення тривоги, формування довіри до фахівців.
Психологічна підтримка	Травма-орієнтований підхід	Можливість клієнта взаємодіяти зі службами у власному темпі без тиску.
Інформаційна робота	Поширення зрозумілих матеріалів	Підвищення обізнаності цільової групи щодо доступних послуг.
Інформаційна робота	Використання анонімних каналів комунікації	Забезпечення конфіденційності та зниження страху викриття.
Організаційні рішення	Розвиток мобільних команд	Доступ до послуг без необхідності пересування клієнта.
Організаційні рішення	Міжвідомча співпраця	Забезпечення швидкого перенаправлення та безперервності допомоги.
Правовий супровід	Консультації щодо правового статусу	Зменшення страху покарання, підвищення готовності до звернення.
Соціальна підтримка	Матеріальна допомога	Усунення нагальних потреб, що блокують взаємодію з фахівцями.
Інфраструктурні рішення	Забезпечення безпечних маршрутів і зон взаємодії	Можливість регулярного контакту між соціальними працівниками та клієнтами.
Навчання персоналу	Підготовка з кризових втручань	Підвищення якості та чутливості роботи з уразливою групою.

Таблиця 1.5.

Механізми та етапи впровадження вуличної соціальної роботи, орієнтованої на потреби постраждалих від сексуальної експлуатації

Компонент	Зміст механізму або етапу	Операційні дії / результати
Механізм 1: виявлення та ідентифікація	Спрямований на встановлення первинного контакту з особами у зоні ризику та розпізнавання ознак експлуатації	Вуличні рейди, спостереження, застосування індикаторів ризику, анонімні консультації, первинне опитування.
Механізм 2: оцінювання потреб	Аналіз стану клієнта та визначення пріоритетних напрямів допомоги	Експрес-оцінка безпеки, психологічного стану, медичних потреб, ризику повторної експлуатації.
Механізм 3: забезпечення безпеки	Створення умов для мінімізації загроз життю та здоров'ю клієнта	Тимчасове виведення із небезпечного середовища, супровід до партнерських служб, робота з екстреними протоколами.
Механізм 4: перенаправлення	Координація між службами, що працюють із постраждалими	Взаємодія з поліцією, shelter-центрами, медичними закладами, юридичними установами; оформлення документів.
Механізм 5: довгострокова підтримка	Орієнтований на відновлення, стабілізацію та підвищення автономії клієнта	Психологічний супровід, соціальний патронаж, освітні програми, допомога у працевлаштуванні або відновленні навичок.
Етап 1: підготовчий	Формування команди, планування логістики, навчання персоналу	Розробка маршруту, оцінка ризиків, забезпечення інструментів роботи (комунікація, аптечки, інформаційні матеріали).
Етап 2: польова взаємодія	Реалізація вуличної роботи у місцях перебування цільової групи	Патрулювання локацій, встановлення контакту, проведення коротких інтервенцій, заповнення первинної документації.
Етап 3: кризове втручання	Швидка реакція у випадках небезпеки або медичних/психічних криз	Координація з екстреними службами, забезпечення первинної підтримки, організація безпечного вивезення.
Етап 4: інтеграція у систему послуг	Поступовий перехід клієнта до роботи із спеціалізованими установами	Запис на консультації, супровід у центр, відслідковування виконання плану допомоги.
Етап 5: моніторинг та оцінювання	Аналіз результатів взаємодії, корекція плану, профілактика повторної експлуатації	Регулярний зв'язок із клієнтом, перегляд потреб, документування змін та ризиків.

Таблиця 2.1

Порівняльна матриця специфіки та ефективності методів за результатами експертних інтерв'ю

Формат роботи	Ключові переваги	Основні виклики та обмеження	Операційні інструменти
Дистанційне кризове консультування (Гарячі лінії)	Гарантія source-анонімності; швидка психоемоційна стабілізація; безпечний перший крок без особистої присутності	Відсутність кейс-менеджменту; 99% результату залежить від готовності абонента діяти самостійно	Стандартні операційні процедури (СОП); псевдоніми; техніки активного слухання
Вулична (польова) соціальна робота (Аутріч)	Безпосереднє виявлення латентних груп у природному середовищі; подолання «інституційної сліпоти»	Високий рівень фізичної небезпеки та погроз від криміналітету; тривалий період побудови довіри	Технологія «Роза» (Брістольська модель); картографування сайтів; обладнані мобільні центри

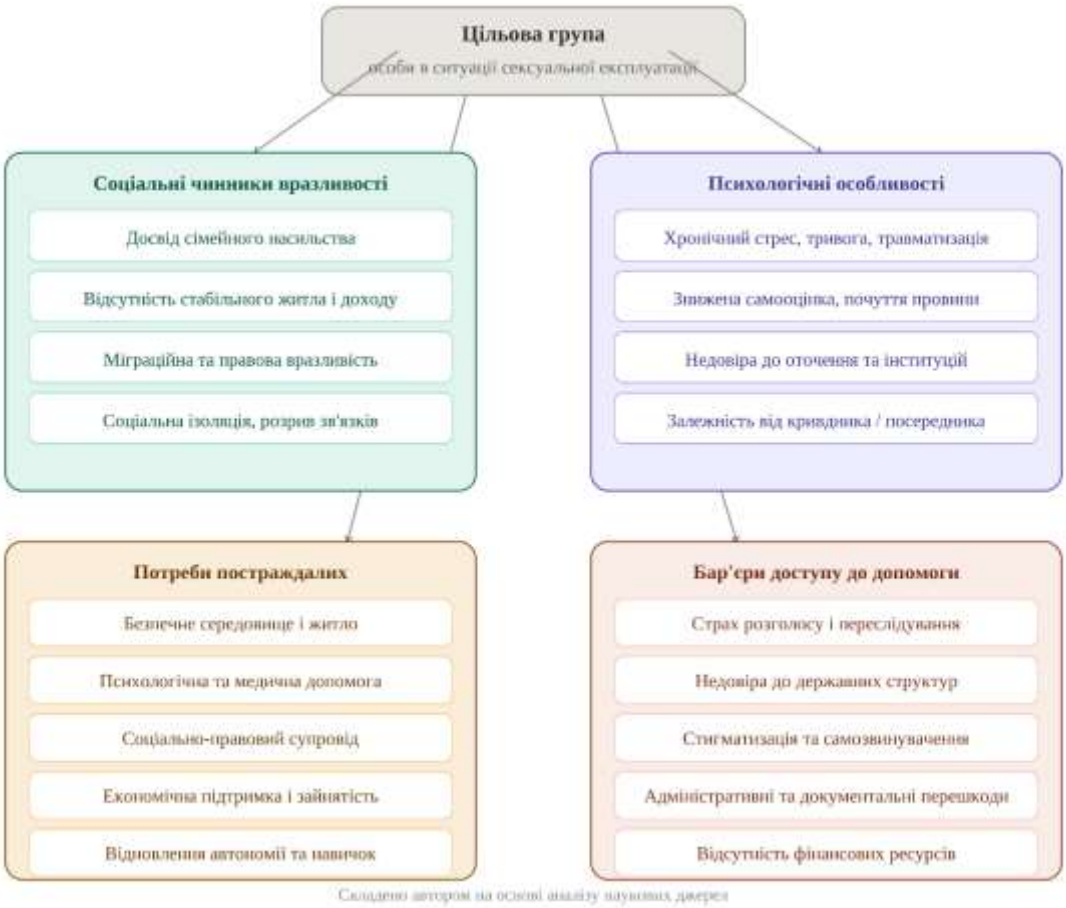

Рисунок 1.1. Характеристика осіб, які постраждали від сексуальної експлуатації